

DIDZA' DXI'A BUZUJË' LU GUICH SAN MATEO

Yugu' xuz xna' gul gdöd queë' Jesús

¹ Ni uzuja' laquë' xuz xna' gul gdöd queë' Jesu-
cristo, naquë' zxi'n xsoë' David, lenca' zxi'n xsoë'
Abraham.

² Abraham guquë' xuzë' Isaac.

Isaac guquë' xuzë' Jacob.

Jacob guquë' xuzquë' Judá len yugu' bönni'
böchë'ë.

³ Judá guquë' xuzquë' Fares len Zara, ati' Tamar
gucnu xna'quë'.

Fares guquë' xuzë' Esrom.

Esrom guquë' xuzë' Aram.

⁴ Aram guquë' xuzë' Aminadab.

Aminadab guquë' xuzë' Naasón.

Naasón guquë' xuzë' Salmón.

⁵ Salmón guquë' xuzë' Booz, ati' Rahab gucnu
xnë'ë.

Booz guquë' xuzë' Obed.

Rut gucnu xnë'ë Obed na'.

Obed guquë' xuzë' Isaí.

⁶ Isaí guquë' xuzë' David.

David na' gna bé'inë' bunách Israel, ati' butság
ná'lenë'-nu ngul na' gucnu zi'al ngul queë' Urías,
ati' David len ngul ni glaquë' xuz xnë'ë Salomón.

⁷ Salomón guquë' xuzë' Roboam.

Roboam guquë' xuzë' Abías.

Abías guquë' xuzë' Asa.

⁸ Asa guquë' xuzë' Josafat.

Josafat guquë' xuzë' Joram.

Joram guquë' xuzë' Uzías.

⁹ Uzías guquë' xuzë' Jotam.

Jotam guquë' xuzë' Acaz.

Acaz guquë' xuzë' Ezequías.

¹⁰ Ezequías guquë' xuzë' Manasés.

Manasés guquë' xuzë' Amón.

Amón guquë' xuzë' Josías.

¹¹ Josías guquë' xuzquë' Jeconías len yugu' bönni' böchë'ë.

Yugu' bönni' ni gulacu'ë dza ni' cati' yugu' bönni' Babilonia gulachë'ë bunách Israel nadzungac lu xyuquë'.

¹² Jeconías guquë' xuzë' Salatiel.

Salatiel guquë' xuzë' Zorobabel.

¹³ Zorobabel guquë' xuzë' Abiud.

Abiud guquë' xuzë' Eliaquim.

Eliaquim guquë' xuzë' Azor.

¹⁴ Azor guquë' xuzë' Sadoc.

Sadoc guquë' xuzë' Aquim.

Aquim guquë' xuzë' Eliud.

¹⁵ Eliud guquë' xuzë' Eleazar.

Eleazar guquë' xuzë' Matán.

Matán guquë' xuzë' Jacob.

¹⁶ Jacob guquë' xuzë' José.

José ni guquë' bönni' queënu María, ati' María na' gucnu xnë'ë Jesús, lë' ca' Cristo, Nu na' tun löz bunách judío guidë' duná bé'inë' lequë'.

¹⁷ Cni nac, glac chidá' cö' di'a dza ga gzu lau zoë' Abraham ga bdxintë zoë' David, ati' glac ca' yechidá' cö' di'a dza ga gzu lau zoë' David ga bdxintë dza yugu' bönni' Babilonia gulachë'ë bunách

Israel nádzungac, ati' glac ca' yechidá' cö' di'a dza ga gzu lau dza ni' gulachě'ë lequë' ga bdxintë dza guljě' Cristo.

Yugu' le guc cati' guljě' Jesucristo

¹⁸ Cni guc cati' guljě' Jesucristo. Cati' ni' chnazí' lu na'bi' María, xně'ë Jesucristo utság ná'lenbi' José, len zí'atël cati' zi'a utság ná'leně'-bi', gyu'ubi' lě'bi' María na' tubi' bi'idau'. Guc cni ni'a qui yöl-la' huac queë' Dios Bõ' La'y. ¹⁹ Naquë' bönni' tsahui' José na', bönni' queëbi' María, san cutu gu'nně' uquíë'-bi' laugac bunách. Gu'nně' ulá'aleně'-bi' bagachi'z. ²⁰ Tsal ni' rza' ladxě'ë José ca na' guně', buluí' lahuë' gbaz la'y queë' Xanru' lahuë' José lu yël bëhcál, len rě' lě':

—José, zxi'n xsoë' David. Cutu gádxinu' si'u-bi' María, gachi' ngul quiu', le yu'ubi' lě'bi' bi'i bönni'dau' na' ral-la' galjbi' ni'a qui yöl-la' huac queë' Dios Bõ' La'y. ²¹ Galjbi' queëbi' tubi' bi'i bönni'dau', ati' gu'u labi' Jesús, le uslabi' bunách queëbi' lu dul-la' nabága'gac.

²² Cni guc yúgu'tě lě ni quië butság lě na' gně' Xanru' lu ru'ě bönni' bě'ë didza' uláz queë' Dios, gně':

²³ Gul-yutsca', tu ngul ra'bandau', tsu'ubi' lě'bi' bi'idau', ati' galjbi' tubi' bi'i bönni'dau', Ati' lu'ě labi' Emanuel. Emanuel nac tu didza' hebreo le rna: “Len rě'u Dios.”

²⁴ Cati' bubaně' José lu yël bëhcál, beně' ca na' gudxě' lě' gbaz la'y queë' Xanru', ati' gzxi'ě-bi' María na', guchi' ngul queë'. ²⁵ Cutu gzóaleně'-bi' cati' bdxinr dza chguljbi' queëbi' bi'i bönni'dau', bi'i zi'al queëbi', ati' glu'ě labi' Jesús.

2

Duyuquë'-bi' bi'idau' Jesús bönni' ta'yejni'i

¹ Cati' guljbi' Jesús yödZ Belén, luyú Judea, rna bë'ë luyú ni' Herodes, ati' guladxinë' Jerusalén bönni' ta'yejni'i, narujquë' tu yödZ dë zaca' ga rlen gbidz. ² Gulanabë' bönni' ni, ta'në':

—¿Gazx zoabi' bi'idau' na' ral-la' gna bé'ibi' bunách judío, bi'idau' na' zi'a guljbi'? Cati' ni' zoatu' ga rlen gbidz blé'itu'-ba' bölj yení' nac bë' chguljbi', ati' za'tu' ni quië tsej ládxi'tu'-bi'.

³ Cati' gúquibe'inë' lë ni Herodes, bönni' rna bë'ë, grö'tsquë' baguí'i, len lëzca' cni gulabö' baguí'i yúgu'të bunách nacué' Jerusalén. ⁴ Ni'r bulidzë' yúgu'të bxuz uná bë', len bönni' gdau' tu'sëdi, Herodes na', ati' gnabnë' lequë' gazx ral-la' galjë' Cristo, bönni' na' tunë' löz bönni' judío glë'ë gna bé'inë' lequë'. ⁵ Të' lë':

—Lu yödZ Belén luyú Judea. Cni nac le buzujë' lu guich bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios le rna cni:

⁶ Cutu nacr cuidi' lahuë' Dios yödZ Belén luyú Judá, Ca yödZ gap nacué' nup ta'ná bë' luyú ni, Le grujë' yödZ Belén bönni' gaquë' blau, Bönni' na' gun chi'ë bunách Israel quia'.

⁷ Ni'r bulidzë' bagachi'z bönni' ta'yejni'i na' Herodes, len gnabnë' lequë' quië gnöznë' dxi'a gáca'xtë chguc buluí' lahui lauquë' bölj na' gulalé'inë'. ⁸ Ni'r bsölë'ë lequë' tsjaquë' Belén. Rë' lequë':

—Gul-tséaj ni', len gul-tsajnáB dxi'a nacx nac queëbi' bi'idau' na'. Cati' chbdzölili'-bi', dudíxjöi'li' neda', quië tsija' ca' neda', tsej ladxa'a-bi'.

9 Gdöd gulayönnë' didza' bëtë Herodes na', zjaquë' bönni' ta'yejni'i na', ati' nanörba' lauquë' bölj na' gulalé'inë' cati' ni' nacu'ë ladzquë' ga bdxintë yajsóa ga na' dëbi' bi'idau' na'. 10 Cati' gulalé'inë' bölj na', guludzíjtsquinë'. 11 Cati' gulayazië' yu'u, gulalé'inë'-bi' bi'i bönni'dau' na', zóalenbi'-nu María, xna'bi'. Ni'r guluzechu zxibquë' laubi', len gulayíj ládxi'quë'-bi'. Gdöd na' gulasaljë' yugu' gui'ndau' quequë' len gulunödzjë' queëbi' oro, len yal, len nördau' rla' zxix qui yag mirra. 12 Le chbuzéjni'në' lequë' Dios lu yël bëhcál cui tshuöjquë' ga zoë' Herodes na', qui lë ni na' yhuöjquë' ladzquë' nöz yubl.

Ta'zxundjë' José len María, ta'chë'ë-bi' Jesús luyú Egipto

13 Gdöd guluzé'ë ni' bönni' ta'yejni'i na', ni'r buluí' lahuë' tuë' gbaz la'y queë' Xanru' ga na' dë José lu yël bëhcál, len rë' lë':

—Gyas. Bchë'-bi' bi'idau' ni lenca' xna'bi', ati' bzxundj ni. Gyeaj luyú Egipto, ati' uga'nu' ni' cati' gyëpra' li' neda' yetú. Cni' gunu' le uguiljë'-bi' bi'idau' ni Herodes quië gdöddë'-bi'.

14 Ni'r gyasë' José, len ni' nac chdzö'l, bchë'ë-bi' bi'idau' na' lenca' xna'bi', ati' yjaquë' luyú Egipto. 15 Guluga'në' ni' cati' gutrë' Herodes. Cni' guc quië butság lë na' gnë' Xanru' Dios lu ru'ë bönni' bëtë didza' uláz queë', gnë': “Ga nac luyú Egipto bulidza' Zxi'na'.”

Rsölë'ë Herodes bönni' ludödcde'-bi' bi'idau' huë'n nacua'bi' Belén

16 Cati' gúquibel'inë' Herodes cutu glunë' ca rnë' bönni' ta'yejni'i, gleyne' Herodes na', ati'

gna bé'inë' bönni' tsjaquë' ludöddë'-bi' yúgu'tëbi' bi'i bönni'dau' nacua'bi' Belén len gdu zbi'il ga dë Belén na', bi'idau' chyu'ucbi' chop iz len bi'idau' nahuë'nrcbi'. Cni benë' ca busaquë' queë' Herodes na', tsca chguc dza buluí' lahuí bölj, dza na' guluzéjni'në' lë' bönni' ta'yejni'i na'. ¹⁷ Cni guc, butság lë na' gnë' Jeremías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë':

¹⁸ Lu yödz Ramá ryön chi'igac

Nup ta'bödx len nup ta'bödxya'a.

Raquel rbödxnu ni'a quegac zxi'nnu,

Cutu gac nu hui' zxön lënu, le chnatchi'.

¹⁹ Gdöd gutië' Herodes na', ni'r buluí' lahuë' gbaz la'y na' queë' Xanru' lahuë' José lu yël bëhcál ga ni' zoë' luyú Egipto, len rë' lë':

²⁰ —Gyas. Bchë'-bi' bi'i bönni'dau' ni lenca' xna'bi', ati' böaj luyú Israel, le chglatië' bönni' ni' glë'nnë' ludöddë'-bi' bi'i bönni'dau' ni.

²¹ Ni'r gyasë' José, ati' bchë'-bi' bi'i bönni'dau' na' lenca' xna'bi', ati' yhuöjquë' luyú Israel. ²² Cati' gúquibelinë' José rna bë'ë Arquelao luyú Judea le chgutië' Herodes, xuzë' Arquelao, qui lë ni na' gúdxinë' José huöjë' ni'. Cati' buzéjni'në' lë' Dios lu yël bëhcál, gyijë' luyú Galilea. ²³ Cati' bdxinë' ni', yajsóë' yödz Nazaret. Cni guc quië butszág lë na' gulanë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios ca ral-la' gac queë' Jesús, si' Lë', Bönni' Nazaret.

3

Runë' lban lu latj ca'z Juan, bönni' ruquilë' bunách nis

¹ Yugu' lu dza ni' buluí' lahuë' Juan, bönni' na' buquilë' bunách nis, runë' lban lu latj ca'z luyú Judea. ² Juan na' rnë':

—Gul-bí'i ládxi'li', le chzoa gdxin dza duná bë' luyú ni Nu na' zoa yehua' yubá.

³ Ca nac queë' Juan na', buzujë' lu guich Isaías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, le rna cni: Ryön chi'ë bönni' rulidzë' lu latj ca'z, rnë': Gul-pá' nöz gdxin queëli' Xanru', Gul-bíj li yugu' nöz las tödë'.

⁴ Nacuë' zxë' Juan lari' náquini lítsa'ba' böa', ati' núguë'ë lë'ë pan guid. Rahuë'-ba' böchi'zú len ri'jë' bdxindau' qui bözdau'. ⁵ Guladxinë' ga zoë' Juan yugu' bönni' Jerusalén len bunách narujgac gdu luyú Judea, len gdu zbi'il ga dë yegu Jordán. ⁶ Cati' gulaxóalëpë' dul-la' nabága'quë', Juan na' buquilë' lequë' nis lu yegu Jordán na'.

⁷ Cati' blé'inë' Juan ta'dxinë' ga zoë' zian bönni' gdau' fariseo len bönni' gdau' saduceo quië la'dilë' nis, rë' lequë':

—Lbi'ili', di'a dza quecba' bël snia'. ¿Nuzxa buzejni'i lbi'ili' gzxundjli' yöl-la' rusyúdx na' zi'a gac quegac bunách? ⁸ Gul-gún le gac bë' chbubí'i ládxi'li'. ⁹ Cutu cuequi icjli', cugnali' nacli' tsahui' le nacli' zxi'n xsoë' Abraham, le rëpa' lbi'ili', huac gunë' Dios ga luhuöác zxi'n xsoë' Abraham guiöj nacuá' ni. ¹⁰ Chzoa rböz guia huag gchugu yag le ruluí' ca gac queëli'. Yúgu'të yag cuta'bía le nac dxi'a, grúgugac ati' la'gu'quë' leygac lu gui'. ¹¹ Le nactë neda' ruquila' lbi'ili' nis lu nis, nul-li' chbubí'i ládxi'li', san bönni' na' ral-la' guidë' cati' töd quia' neda', lë' gunë' le ruluí'z yöl-la' rdil nis ni,

uchizië' lbi'ili' Dios Bö' La'y len gui' queë'. Bönni' ni náctërë' blau ca neda', ati' neda' cutu naca' lsaca' gleycja' lölä' nudé'ë. ¹² Zönë' lu në'ë bcö' queë', le ulubnë' ga rdxì'a zxoá' xtil queë'. Uzi'ë zxoá' xtil queë' lu yu'u ga ni' gun chi'ë lei, san uzégui'ë bëb qui lu gui', ati' gui' na' cutu ca' ul.

Rdilë' nis Jesús

¹³ Ni'r buzë'ë Jesús luyú Galilea, len bdxinë' ra' yegu Jordán ga na' zoë' Juan, quië gdilë' nis lu në'ë Juan na'. ¹⁴ Juan buzaguë'ë xnözë', rë' Jesús:

—Neda' ral-la' gdila' nis lu na'u Li'. ¿Ati' Li' za'tsu' quia'?

¹⁵ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Benn latj na'a, le cni ral-la' gunru' gdu'të le nac tsahui'.

Ni'r bë'ë Lë' latj Juan. ¹⁶ Cati' chnadilë' Jesús nis, la' burujtë' lu nis. Ni'r gyalj luzxbá lahuë' Jesús, ati' blé'inë' ruhuötjë' Dios Bö' La'y, bdxinë' ga na' zoë' Jesús, rnë'ë ca rna'ba' budödau'. ¹⁷ Ni'r byön chi'i nu rui' didza' yehua' yubá, rna:

—Bönni' ni naquë' Zxi'na'. Nadxi'ida' Lë' len rdzag ladxa'a Lë'.

4

Rë'ni Satanás tu' xöhui' ugáp Jesús dul-la'

¹ Ni'r la' bchë'të' Jesús lu latj ca'z Dios Bö' La'y quië gata' latj si' bë' Lë' Satanás tu' xöhui'.

² Gdu choa' dza choa' yël cutu bi gdahuë' Jesús, ati' gdödr ni' rdunë'. ³ Ni'r bdxin ga zoë' Jesús tu' xöhui', nu na' rugáp bunách dul-la', len rë Jesús:

—Chqui' nacu' gdu Zxi'në' Dios, gna na'a luhuöác yöt xtil guiöj nacuá' ni.

⁴ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lei:

—Nayúj lu guich la'y, rna: “Clëgz yöt xtil nabánigac bunách, san lëzca' yúgu'të didza' ru'ë Dios nabánigac bunách.”

⁵ Ni'r bchë' Jesús tu' xöhui' yödز la'y Jerusalén, ati' ni' budxía Lë' ga nac xtsa' cju'u gdau'. ⁶ Ni'r rë Lë' tu' xöhui', rna:

—Chqui' nacu' Li' gdu Zxi'në' Dios, busladzu' cuinu' ni, le nayúj lu guich la'y, rna: Dios gsölë'ë gbaz la'y queë' lun chi'ë Li', Ati' luchisë' Li' lu na'quë', Cui tsajchegu'u guiöj, cui gunu' zi' ni'u.

⁷ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lei:

—Yetú ca' nayúj lu guich la'y, le rë bunách, rna: “Cutu si' bë'u Xanu' Dios.”

⁸ Ni'r bchë' Jesús tu' xöhui' ga nac tu lu gui'a sib, ati' ni' buluí'i Lë' yúgu'të yödز nacu'á yödزlyú ni len yúgu'të yöl-la' tsahui' quegac. ⁹ Ni'r rë Lë':

—Yúgu'të lë ni udöda' lu na'u chqui' uzechu zxibu' lahua' gunu' neda' zxön.

¹⁰ Jesús rë' lei:

—Böaj quiu' li', Satanás tu' xöhui', le nayúj lu guich la'y le rë netu', rna: “Xanu' Dios tsej ladxu'u, len tuzë' Lë' gunu' xchinë'.”

¹¹ Ni'r buzá' ga na' zoë' Jesús Satanás tu' xöhui', ati' guladxinë' ga zoë' gbaz la'y queë' Dios len gláclenë' Lë', gulagu'ë le gdahuë'.

Rzu lahuë' Jesús runë' lban luyú Galilea

¹² Cati' byönnë' Jesús nadzunë' Juan lidx guia, gyijë' luyú Galilea. ¹³ Buzë'ë yödز Nazaret, ati' yajsöë' yödز Capernaum ga nac ra' nis zxön, lu bza' quegac bunách Zabulón len bunách Neftalí. ¹⁴ Cni

guc, butság lë na' gnë' Isaías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë':

¹⁵ Luyú Zabulón len luyú Neftalí,

La' nöz ra' nis zxön yetslá'a yegu Jordán zaca' ga rlen gbidz.

Luyú Galilea, ga nacuá' bunách cunacgac judío.

¹⁶ Bunách chul nit ni' gulale'i yení',

Ati' bönni' ni' nacque' ca nup chnatgac, blen queque' yení'.

¹⁷ Cati' ni'r gzu lahuë' Jesús runë' lban, rë' bunách ni':

—Gul-bí'i ládxi'li', le chzoa gdxin dza duná bë' luyú ni Nu na' zoa yehua' yubá.

Jesús rulidzë' tapë' bönni' uzön böl tsajta'quë' Lë'

¹⁸ Cati' gdë' Jesús ra' nis zxön qui Galilea, ni' blé'inë' chopë' bönni'. Tuë' lë' Simón, len zoa yetú lë' Pedro, ati' dzaguë' lë' Andrés, bönni' böchë'ë. Chopë' ni ta'chiljë' yöxj böl quequë' lu nis zxön na' le nacque' uzön böl. ¹⁹ Jesús rë' lequë':

—Gul-dutá' neda', ati' guna' ga gchë'li' quia' bunách, gunli' ca runli' rzönli'-ba' böl.

²⁰ La' guluca'ntë' yugu' yöxj böl quequë' chopë' ni, zjáclenë' Jesús.

²¹ Cati' gdödë' yelati' ni'l Jesús, blé'inë' yechopë' bönni'. Tuë' lë' Jacobo, ati' dzaguë' lë' Juan, bönni' böchë'ë. Nacque' zxi'në' Zebedeo. Nacu'ë lë'i bárcodau' dzagque' Zebedeo, xuzquë', len tu'únë' yöxj böl quequë'. Ni'r Jesús bulidzë' chopë' ni tsajta'quë' Lë'. ²² La' guluca'ntë' bárcodau' na' lenca' xuzquë', zjáclenë' Jesús.

Jesús rusëdnë' bunách zian

²³ Gdë' Jesús gdu luyú Galilea, rusëdnë' bunách gap nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío. Ni' benë' lban qui didza' dxi'a ca zi'a duná bë'ë luyú ni Dios, len bunë' yúgu'të nup te'i tsca nac guidzhuë' quequë'. ²⁴ Gzë didza' qui yöl-la' huac queë' Jesús, ati' gulayöni bunách gdu luyú Siria, ati' djua'gac ga zoë' Jesús yúgu'të bönni' té'inë' zian guidzhuë' quequë', len ta'zaca' ta'gui'ë. Djua'quë' ca' ni' bönni' yu'ugac lequë' bö' xöhui', len bönni' té'inë' huë' xjuti', len bönni' nacu'nquë' bin ni'a na'quë', ati' Jesús bunë' yúgu'të bönni' na'. ²⁵ Rjaclen Jesús bunách zian narujgac luyú Galilea, len yugu' yödZ Decápolis, len yödZ Jerusalén, lenca' luyú Judea, len yugu' yödZ nacua' yetslál' yegu Jordán zaca' ga rlen gbidz.

5

Lban benë' Jesús ga nac lu guí'adau'

¹ Cati' blé'inë' Jesús za'clen Lë' bunách zian, ni'r grenë' tu lu guí'adau' ga nac xtsa', ati' lu guí'a ni' grö'ë. Ni'r guludubë' ga zoë' Jesús bönni' usëd queë'. ² Gzu lahuë' rusëdnë' lequë', rnë':

³ —Bica' ba bönni' táquibe'inë' ta'yadzjnë' le naqui queë' Dios, le nadél-li'quë' latj ga rna bë' Nu na' zoa yehua' yubá.

⁴ 'Bica' ba bönni' tu'hui'ni ládxi'quë' le nabága'quë' dul-la', le hui' zxönë' lequë' Dioscz.

⁵ 'Bica' ba bönni' nacquë' nöxj ladxi' lahuë' Dios, le gata' quequë' luyú ni.

⁶ 'Bica' ba bönni' ta'zë ládxi'quë' le nac tsahui' lahuë' Dios, rac quequë' ca rac quegac nup ta'dún

len ta'bídx nis, le gunë' Dios ga luzi'ë xbey lë na' ta'zë ládxi'quë'.

⁷ 'Bica' ba bönni' tu'huechi' ládxi'quë' lza'quë', le huechi' ladxë'ë lequë' Dios.

⁸ 'Bica' ba bönni' nac dxi'a icj ládxi'dau'quë', cutu bi nabága'quë', le la'lé'inë' Dios.

⁹ 'Bica' ba bönni' ta'bequi dxië' didza' bizxj, le la'zí' laquë' zxi'në' Dios.

¹⁰ 'Bica' ba bönni' ta'zaca' ta'gui'ë yugu' le ta'bía ládxi'gac lequë' bunách cati' tunë' le nac tsahui', le dë quequë' latj ga rna bë' Nu na' zoa yehua' yubá.

¹¹ 'Bica' ba lbi'ili' cati' tu'lídz lbi'ili' zi' bunách, len ta'bía ládxi'gac lbi'ili', ati' lu yöl-la' rzi' yë' ta'në queë'li' le xöhuí' le da'li' neda'. ¹² Gul-dziji len gul-dzág ládxi'li', le uzí'tscali' xbey ni' yehua' yubá. Ca rac queë'li', guc quequë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios len gulacu'ë zí'atël ca lbi'ili', le gulabía ládxi'gac ca' lequë' bunách.

Bunách queë' Cristo lac ca zödi' len ca yení'

¹³ Gnë' ca' Jesús:

—Lbi'ili' nacli' ca zödi' luyú ni, san chqui' nit yöl-la' sna' qui zödi' na', cutu gac gunru' ga huöac sna'. Cutur bi nac lsaca', san chnac tu le chu'nru', ati' lulíb lei bunách.

¹⁴ 'Lbi'ili' nacli' ca yení' yödzlyú ni quië ului'li' lahui le nac queë' Dios. Gacli' ca tu yödz dë tu lu gui'a, cutu gac ggachi' yödz na'. ¹⁵ Cati' ruquél-la'ru' gui', cutu rgu'ru' lei zxan gui'n, san ga lna' ruzoaru' lei quië uzení' yúgu'të nup nacuá' lu yu'u. ¹⁶ Ca na' run yení', ral-la' gunli' ca' lbi'ili', güi'li' latj gac bë' le nacli' laugac yúgu'të bunách,

quië cati' la'le'i le nac dxi'a runli', la'gú'u-në' yöl-la' ba Xuzli' Dios zoë' yehua' yubá.

Rusëdnë' Jesús qui le gna bë'ë Dios lu në'ë Moisés

¹⁷ Gnë' ca' Jesús:

—Cutu gáquili' bida' dusnitia' yugu' le gna bë'ë Moisés o zxba na' gulusëdnë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios. Bida', clëg quië usnitia' yugu' lë ni, san quië ulu'a lahui gdu le rusëdi lë na'. ¹⁸ Le nactë rëpa' lbi'ili'. Tsal ni nacué' luzxbá len yödzyú ni, cutu töd ca'z nitú dídza'dau', len nitú le rna bë' zxba na', cati' gacr yúgu'të le ral-la' gac. ¹⁹ Qui lë ni na', núti'tëz bönni' quitsjë' tu zxba cuídi'dau'z zoa lu zxba na', len usëdnë' bunách lun cni, bönni' ni gáctërë' cuídi'dau'z ca yúgu'të nup la'cuá' ga rna bë' Nu na' zoa yehua' yubá, san núti'tëz bönni' gunë' ca rna bë' zxba na' len usëdnë' bunách lun ca' cni, bönni' ni gáctërë' blau ga rna bë' Nu na' zoa yehua' yubá. ²⁰ Rëpa' ca' lbi'ili': “Chqui' cugunli' le nactër dxi'a ca le tunë' bönni' gdau' usëdi, lenca' ca tunë' bönni' gdau' fariseo, cutu ca' tsazli' ga ni' rna bë'ë Dios yehua' yubá.”

Rusëdnë' Jesús ca nac qui nu rley lzë'i

²¹ Gnë' ca' Jesús:

—Chbyönili' ca glë' xuz xtau'li' bönni' guta' lu na'quë', gulanë': “Cutu gdödili' bunách. Nu bönni' gdödë' bunách, nabaguë'ë zxguia' huadxinë' ga cuequi xbeynë' lë' Dios.” ²² Na'a, neda' rëpa' lbi'ili': Nu bönni' rleyne' böchi' lzë'ë, nabaguë'ë zxguia' huadxinë' ga cuequi xbeynë' lë' Dios. Lëzca' cni, nu bönni' gnë' zi'ë queë' böchi' lzë'ë nabaguë'ë zxguia' la'bequi xbeynë' lë' bönni' blau ta'bequi

xbey, ati' nu bönni' guië' lzë'è: “Böa' cunözi”, nabaguë'è zxguia' bönni' na' tsijë' lu gui' gabíl.

²³ Cni nac, chqui' chzoa cu'u lu bcugu la'y tu le unödzu', ati' ni' tsajneynu' zoa bizx quië rleynë' li' böchi' lza'u, ²⁴ bca'n lu bcugu ni' lë na' unödzu', len böaj lidxu'. Zi'al yajcá'n tsahui' le benu' queë' böchi' lza'u, ati' ni'r gda unödzu' lë na' nu'u.

²⁵ Chqui' zoa nu bönni' rnabné' li' bi quizxju' len gchë'è li' ga cuequi xbeynë' li' bönni', budzagtë dxi'a bönni' na' tsal ni' yú'ulenu' lë' nöz, cui udödë' li' lahuë' bönni' rbequi xbey, ati' bönni' ni udödë' li' lu në'è bönni' ruseyjë' lidx guia, ati' lë' cu'ë li' lidx guia na'. ²⁶ Le nactë rëpa' li', cutu ca' uruju' ni' cati' gdxinr dza quizxju' ga buitë le ral-lu'u.

Rusëdnë' Jesús ca nac qui nu rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'

²⁷ Gnë' ca' Jesús:

—Chbyönili' ca na' gulanë': “Cutu gunu' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'.” ²⁸ Na'a, neda' rëpa' lbi'ili': Núti'tëz bönni' ruyúë' ngul len yöl-la' rzë ladxi' le cunác, chbenë' dul-la' len lënu lu icj ládxi'dau'huë'.

²⁹ Qui lë ni na', chqui' gun ga gunu' dul-la' yöj lau' yubél, gleaj lei len gru'n lei. Dxi'ar gac quiu' unitiu' tu yöj lau', len clëg gduteo' tsiju' lu gui' gabíl. ³⁰ Chqui' gun ga gunu' dul-la' na'u yubél, bchugu lei, len gru'n lei. Dxi'ar gac quiu' unitiu' tu na'u, len clëg gduteo' tsiju' lu gui' gabíl.

Rusëdnë' Jesús ca nac qui nu bönni' rulá'alenë' ngul queë'

³¹ Gnë' ca' Jesús:

—Lězca' gulaně': “Núti'těz bönni' rusaně'-nu ngul queë', ral-la' unödzejë' queënu guich le rna rulá'aleně'-nu.” ³² Na'a, neda' rëpa' lbi'ili', chqui' zoë' bönni' rusaně'-nu ngul queë', len cutu zoa le cunác runnu, gunë' bönni' na' ga gunnu dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na' chqui' utság ná'lennu bönni' yubl, ati' bönni' na' si'ë-nu ngul na', lězca' gunë' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'.

Rusëdnë' Jesús ca nac qui nu rney Dios

³³ Gnë' ca' Jesús:

—Lězca' byönili' ca glë' xuz xtau'li' bönni' guta' lu na'quë', gulaně': “Cutu si' yë'u cati' rneynu' Dios, ati' ral-la' gunu' lahuë' Xanru' Dios gdutë lë na' rneynu' Lë'.” ³⁴ Na'a, neda' rëpa' lbi'ili', cutu ca' gun tsutsu xtídza'li'. Cutu gun tsutsu xtídza'li' gneyli' yehua' yubá, le nac ga rö'ë rna bë'ë Dios. ³⁵ Cutu gun tsutsu xtídza'li' gneyli' luyú ni, le nac luyú ni ca xlibi ni'ë Dios, len cutu gneyli' Jerusalén, le nac ladzë' Bönni' náctërë' blau rna bë'ë. ³⁶ Cutu gun tsutsu xtidzu'u gneynu' icju', le cutu gac gunu' ga huöac chguich o gasj nitú guitsa' icju'. ³⁷ Ral-la' gnazli': “ja”, o gnazli': “cutu”, le nac qui tu' xöhui' le nadöd bë' ca nac didza' ni.

Rusëdnë' Jesús ca nac qui nu ruzí' la lzë'i

³⁸ Gnë' ca' Jesús:

—Chbyönili' ca nac le gna bë'ë Moisés, gnë': “Nu bi run qui yöj lau lzë'i, ubí'i ca' qui, lenca' nu bi run qui layi' lzë'i, ubí'i ca' qui.” ³⁹ Na'a, neda' rëpa' lbi'ili': Cutu tá'baga'li' nu gua' dö' queëli', ati' chqui' nu capa' xagu' yubél, bë' latj capa' ca' yetú xagu' yögl. ⁴⁰ Chqui' zoa nu gun ga cuequi

xbeynë' li' bönni' len cua zxa'u', bë' ca' qui lari' rxoa cudzu'u. ⁴¹ Chqui' zoa nu gun bayúdx gu'u yua' qui gatsj hora, gyeajlen nu na' gdu tu hora. ⁴² Nu bi gnabi li', bnödzej qui, len nu bi guë'ni gunnu' qui tu chi'i, cutu tá'bagu'u lë na' gnabi li'.

Rusëdnë' Jesús ca ral-la' gdx'i'iru' nup cuta'le'i rë'u dxi'a

⁴³ Gnë' ca' Jesús:

—Lëzca' cni byönili' lë na' gulanë': “Ral-la' gdx'i'inu' nu nadxi'i li', len udi'inu' nu curle'i li' dxi'a.” ⁴⁴ Na'a, neda' rëpa' lbi'ili', gul-dxi'i nup cuta'le'i lbi'ili' dxi'a. Gul-náb-në' Dios gáclenë' nup tu'lídz lbi'ili' zi'. Gul-gún le nac dxi'a quegac nup tu'díi lbi'ili', len gul-lidzë' Dios gnábili'-në' gunë' ga gac dxi'a quegac nup ta'në' queëli' len tua' dö' queëli'. ⁴⁵ Chqui' gunli' cni, gacli' gdu zxi'në' Xuzru' Dios, zoë' yehua' yubá, le runë' Lë' ga ruzení' gbidz queë' ga nacuá' bunách tua'dö', lenca' ga nacuá' bunách tsahui'. Rsölë'ë tu nis guiöj quegac bunách tsahui', lenca' quegac bunách cunacgac tsahui'. ⁴⁶ Chqui' nadxi'izli' bönni' nadxi'icnë' lbi'ili', ¿nuzxa caz cu'u lbi'ili' yöl-la' ba? Lëzca' cni tunë' bönni' cunacgac tsahui' na', bönni' tu'quizxjé' uláz qui yödz zi'tu', nadxi'icnë' lza'quë'. ⁴⁷ Chqui' rugapli' Dios tuzë' böchi' lza'li', ¿bizxa caz runli' le nactër dxi'a? Lëzca' cni tunë' bönni' cunúnbë'gac Dios. ⁴⁸ San lbi'ili', gul-gác gdu dxi'a, ca na' naquë' Xuzru' Dios, zoë' yehua' yubá, naquë' gdu dxi'a.

6

Rusëdnë' Jesús ca ral-la' gáclenru' bunách

¹ Gnë' ca' Jesús:

—Gul-güí' ládxi'li' gac gdu ca rej ládxi'li'-në' Dios, cugunzli' lë ni laugac bunách quië la'le'i ca na' runli'. Chqui' runli' cni, cutu bi gunnë' queëli' Xuzru' Dios zoë' yehua' yubá. ² Cati' bi unödzu' qui nu bi ryadzj, cutu gunu' ga gla' lahui lë na' runu' ca tunë' bönni' tu'luí'z tsahui' cuinquë' ga nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, lenca' ga nac lu yë'y. Cni tunë' quië la'gú'u lequë' yöl-la' ba bunách. Le nactë rëpa' lbi'ili', ca'z nac yöl-la' ba gata' quequë'. ³ San li', cati' bi unödzu' qui nu bi ryadzj, cutu ca' gu'u latj gnözi nitú bunách. ⁴ Na'a, lë na' unödzu', bagachi'z ral-la' unödzu', ati' Xuzru' Dios, Nu rle'i ca na' runu' bagachi'z, Lë' ubi'ë quiu'.

Rusëdnë' Jesús ca ral-la' ulidzru'-në' Dios

⁵ Gnë' ca' Jesús:

—Cati' ulidzli'-në' Dios, cutu gunli' ca tunë' bönni' tu'luí'z tsahui' cuinquë', le ta'dzág ládxi'quë' ta'zuinë' tu'lidzë' Dios gap nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, len gap nac lu yë'y quië la'le'i lequë' bunách. Le nactë rëpa' lbi'ili', ca'z nac yöl-la' ba gata' quequë'. ⁶ San lbi'ili', cati' ulidzli'-në' Dios gul-tsáz lidxli' len gul-séyj yu'u. Gul-lidzë' Dios gnábili'-në' Xuzru' Dios, zóalenë' lbi'ili' ga na' zoali' queëzli', ati' Xuzru' Dios, Nu rle'i ca runli' bagachi'z, Lë' ubi'ë queëli'.

⁷ Cati' ulidzli'-në' Dios cutu gunli' la' yë'y la' leyz ca na' tunë' bönni' cunúnbë'quë' Dios, le táquinë' huayönnë' lequë' Dios le tu'lidzë' la' yë'y la' leyz.

⁸ Cutu gunli' ca na' tunë' lequë'. Xuzru' Dios, zí'atël

cati' zi'a gnabli', chnözcznë' yugu' le ryadzj queëli'.

⁹ Qui lë ni na', ral-la' ulidzli'-në' Dios gnali' cni:

Xuz netu', zu' yehua' yubá,

Gac zxön lau'.

¹⁰ Gda gna bë'u luyú ni.

Ben ga gac luyú ni ca rdzag ladxu'u Li' ca rac ni' yehua' yubá.

¹¹ Benn le gágutu' na'a dza.

¹² Bnit lau netu' le cunác bentu' lau' Li'

Ca runtu' netu', runít lautu' ca' nup bi tun queëtu'.

¹³ Cutu gu'u latj si' bë' netu' tu' xöhui',

San buslá netu' lu na' nu rua' dö',

Le naqui quiu' ga rna bë'u, len yöl-la' uná bë', len yöl-la' ba.

Cni rë'nitu' gactecz. Ca' gac.

¹⁴ 'Chqui' unít lauli' lza'li', nup tua' dö' queëli', unít lahuë' ca' lbi'ili' Xuzru' Dios, zoë' yehua' yubá.

¹⁵ Chqui' cutu unít lauli' lza'li', cutu unít lahuë' lbi'ili' Xuzru' Dios ca nac dul-la' runli'.

Rusëdnë' Jesús ca ral-la' gunru' gubás

¹⁶ Gnë' ca' Jesús:

—Cati' gunli' gubás, cutu gunli' bayechi' lauli' ca tunë' bönni' tu'luí'z tsahui' cuinquë', le tunë' bayechi' lauquë' quië láquibe'i bunách tunë' gubás. Le nactë rëpa' lbi'ili', ca'z nac yöl-la' ba gata' quequë'. ¹⁷ San lbi'ili', cati' gunli' gubás, gul-pá' icjli' len gul-quíb lauli', ¹⁸ cui láquibe'i bunách runli' gubás. Bagachi'z ral-la' gunli' gubás, ati' Xuzru' Dios, zóalenë' lbi'ili' ga na' zoali' queëzli', Lë' ubi'ë queëli'.

Yehua' yubá ral-la' utubru' yöl-la' tsahui' queëru'

¹⁹ Gnë' ca' Jesús:

—Cutu utubli' yöl-la' tsahui' luyú ni, ga ni tu'töba' lei bëldau' qui, ati' rac ditj, len ga ni ta'yáz gban, ta'banë'. ²⁰ San gul-túb yöl-la' tsahui' ni' yehua' yubá, ga ni' cutu lutöba' lei bëldau' qui, len cutu gac ditj, len ga ni' cutu la'yáz gban cutu la'banë'. ²¹ Ga ni' dë yöl-la' tsahui' queëli', ni' güi' ládxi'li' gdxinli'.

Le rgu'u yení' icj ládxi'dau'ru'

²² Gnë' ca' Jesús:

—Yöj lauru' nac ca tu le rgu'u yení' icj ládxi'dau'ru'. Qui lë ni na', chqui' yöj lauli' nac dxi'a, gdútëli' tsëpli' yös yení'. ²³ Chqui' yöj lauli' cutu nac dxi'a, gdútëli' nachul-li'. Qui lë ni na', chqui' yení' zoalen lbi'ili' nuhuóac le nac chul, szxönitër nachul-li'.

Dios len dumí

²⁴ Gnë' ca' Jesús:

—Nutu nu gac gun xchinquë' chop xanë', le uzóë' tsla'l tuë' ati' yetúë' na' gdxinë', o ugá'nlenë' tuë', ati' yetúë' na' ubíj ladxë'ë. Cutu gac gunli' zxön Dios lenca' dumí.

Dios run chi'ë nup náquigac queë'

²⁵ Gnë' ca' Jesús:

—Yetú ca' rëpa' lbi'ili': Cutu cö'li' baguí'i ni'a qui le gáguli' o ni'a qui le gui'jli', yugu' le nabánili', o ni'a qui lari' gáguli'. Záqui'tsquir yöl-la' na'bán queëli' ca le gáguli', ati' nactër lsaca' gdu ca nayá' nabinli' ca lari' gáguli'. ²⁶ Gul-yú ca rac quecha' bguindau' ta'zuba' luzxbá. Cutu ca' taz tu'zoaba', len cutu ta'lapba', len cutu tu'tubba' ga bi la'gu'ba' quecha', san Xuzru' Dios zoë' yehua' yubá, rugáguczë' lecha'. Záqui'tsquirlí' lbi'ili' ca

yugu' bguindau' na'. ²⁷ ¿Nuzxa caz bönni' nutsë'ë ladjli' gac gunë' ga soë' gbanë' yetú dzaz le rbö'ë baguí'i quië gac cni queë'?

²⁸ '¿Bizx quië rbö'li' baguí'i ni'a qui le gáculi'? Gul-yutsca' ca rac quegac yöjdau' rö'gac ladj guixi' ca ta'zxõn. Cutu tun dxin len cutu tun du lari'. ²⁹ Neda' rëpa' lbi'ili', Salomón, bönni' ni' gna bë'ë, zal-la' szxõni guta' queë' yöl-la' tsahui', lari' gucuë' cutu gna'tër lach ca rna'gac yöjdau' na'. ³⁰ Dioscz runë' lach yöj guíxi'dau' rö'gac ladj guixi', le nacua' na'a dza, ati' cxö huidzj la'yegui lu gui'. Chqui' cni rui' ladxë'ë yöj guíxi'dau', runë' leygac lach, szxõnitër gunë' ca' queëli', curéjlë'li'-në' gdu ládxi'li'. ³¹ Qui lë ni na', cutu cö'li' baguí'i, cugnali': “¿Bizxa gágutsatu'?” o “¿Bizxa guí'jtsatu'?” o “¿Bizxa lari' gácutsatu'?” ³² Bunách yödzlyú ni ta'bõ' baguí'i ni'a qui yúgu'të lë ni, san zoë' Xuzru' yehua' yubá, ati' Lë' nõzcnë' naquínili' yúgu'të lë ni. ³³ Na'a, gul-gü'r ládxi'li' gna bé'inë' lbi'ili' Dios, len gunli' le nac dxi'a lahuë' Lë', ati' Lë' cu'ë xnöz queëli' yúgu'të lë ni. ³⁴ Qui lë ni na', cutu cö'li' baguí'i ni'a qui le ral-la' gac cxö huidzj, le huac güi' ládxi'li' cxö huidzj le gac queëli' dza na'. Tu tu dza lac le ral-la' güi' ládxi'li' dza na'.

7

Cutu ral-la' glag yudxru' böchi' lza'ru'

¹ Gnë' ca' Jesús:

—Cutu glag yudxli' böchi' lza'li', cui gchugu bë'ë ca' queëli' Dios, ² le gchugu bë'ë queëli' Lë' la' leyz ca na' rlag yudxli' böchi' lza'li', ati' ca na' ruríx rudödlí' qui lza'li', la' ca'z uríx udödë' queëli' Dios.

³ ¿Bizx quië ruyú' bëbdau' yu'u yøj lahuë' böchi' lza'u, len cutu ráquibe'inu' yu'u le zxöntër yøj lau' li'? ⁴ ¿Guiëtsu'-në' böchi' lza'u: “Glöz, cuija' bëbdau' yu'u yøj lau'”, ati' li', le zxöntër ca' yu'u yøj lau' li'? ⁵ Li', bönni', ruluí'z tsahui' cuinu'. Gleaj zi'al le zxön yu'u yøj lau' li', ati' ni'r glé'inu' dxí'adau' quië gac cuiju' bëbdau' yu'u yøj lahuë' böchi' lza'u.

⁶ Cutu güi'li' queeba' bö'cu' le nac la'y, qui nadxi luhueycjba' luzxuzxjba' lbi'ili', len cutu chu'nli' le nac lsaca' queëli' laucba' cuch, qui nadxi luzadi' ní'aba' lei.

Gul-náb, gul-guílj, len gul-lídz ra' yu'u

⁷ Gnë' ca' Jesús:

—Gul-náb, ati' Dios gunnë' queëli'. Gul-guílj, ati' gunnë' latj gdzöl queëli'. Gul-lídz ra' yu'u, ati' Lë' gsaljë' queëli'. ⁸ Núti'tëz bönni' rnabë', rdél-li'në', ati' bönni' rguiljë', rdzöl queë', ati' bönni' rulidzë' ra' yu'u, ryalj queë'.

⁹ Chqui' zoë' bönni' nutsë'ë ladjli', ati' zoabi' bi'i queë', chqui' gnábibi' lë' yöt xtil, ¿naru' unödzejë' queëbi' guiöj? ¹⁰ Chqui' gnábibi' lë' tuba' bö, ¿naru' unödzejë' queëbi' bël? ¹¹ Lbi'ili' nacli' huia'dö', san nözili' unödzejli' quecbi' zxi'nli' le nac dxi'a. Nactër löz, Xuzli' zoë' yehua' yubá unödzejë' quegac nup ta'nabi Lë' le nacgac dxi'a.

¹² Qui lë ni na', ca na' ré'nili' lun queëli' bunách, lëzca' cni gul-gún quequë'. Lë ni le rna bë' zxba queë' Moisés, lenca' le gulanë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios.

Tu ga ral-la' tsazru' le nac guidau'

¹³ Gnë' ca' Jesús:

—Gul-tsáz ga nu ryaz le nac guidau'. Laga' nac ga nu ryaz len yalj ca' nac nöz le rjaclenë' bönni' ga ni' la'nitië', ati' ta'yazië' ni' bönni' zian. ¹⁴ Guidau' nac ga nu ryaz len lasdau'z nac nöz le rjaclen bunách ga ni' la'dél-li'në' yöl-la' na'bán gdu, ati' nababzë' bönni' ta'dzölnë' lei.

Le runru' nac bë' le nacru'

¹⁵ Gnë' ca' Jesús:

—Gul-gún chi'i cuinli' qui nadxi la'zì' yé'inë' lbi'ili' bönni' ta'zì' yë'ë, ta'në' tu'ë didza' uláz queë' Dios. La'dxinë' ga zoali' bönni' ni, len luluí' cuinquë' nöxj ládxi'dau' ca naccba' bö'cu' zxíla'dau', san lu icj ládxi'dau'quë' nacquë' ca bö'cu' zuga' snia'. ¹⁶ Yugu' le tunë' lac bë' le nacquë'. Cutu ruchibru' le rbia lba uva lu yag yötsi', len cutu ruchibru' le rbia yag higo lu guixi' legui lasdau'. ¹⁷ Cni nac, ta'bía le nac dxi'a yúgu'të yag dxi'a, ati' rbia le nac xöhui' yag xöhui'. ¹⁸ Cutu gac cuia le nac xöhui' yag dxi'a na', len cutu gac cuia le nac dxi'a yag xöhui' na'. ¹⁹ Yúgu'të yag cuta'bía le nac dxi'a la'rugu ati' la'gu'ë leygac lu gui'. ²⁰ Cni nac, lac bë' le nacquë' le tunë' bönni' na'.

Nup cula'yáz ga rna bë'ë Dios

²¹ Gnë' ca' Jesús:

—Zian nup të neda': “Xan, Xan”, san clëg yúgu'të' la'yazië' ga rna bë'ë Dios yehua' yubá. La'yazzë' ni' bönni' tunë' ca rë'nnë' Xuza' Dios, zoë' yehua' yubá. ²² Cati' gdxin dza udx qui yödzlyú ni, lë' neda' bönni' zian, la'në': “Xan, Xan, bentu' lban qui xtídzë'ë Dios, buguntu' dxin Lau' Li', len buguntu' ca' dxin Lau' bubijtu' yugu' bö' xöhui', len buguntu' ca' dxin Lau' bentu' zian yöl-la' huac

zxön.” ²³ Ni'r neda' gyëpa' lequë': “Cutu ca' núnbë'a lbi'ili'. Gul-cuít ga zoa', lbi'ili' rua'li' dö'.”

Chop ca gac udxiaru' xlibi zö'ö

²⁴ Gnë' ca' Jesús:

—Yetú ca', nu ryöni xtidza'a ni len gun ca rna, nu ni nac ca tu bönni' rejni'i, buzóë' lidxë' ga nac lu guiöj. ²⁵ Cati' gul guiöjsiu' len gzxön gba'u, len gyeycj bö', ati' gdib nis cuít yu'u na', cutu gbix, le dxia xlibi lu guiöj. ²⁶ Na'a, nu bönni' ryönnë' xtidza'a ni, len cutu runë' ca rna, bönni' ni naquë' ca tu bönni' curejni'i, buzóë' lidxë' lu yuzx. ²⁷ Cati' gul guiöjsiu', len gzxön gba'u, len gyeycj bö', ni'r gda' nis cuít yu'u na', ati' gbixtë, len tsaz bguindj.

²⁸ Cati' budx bé'lenë' lequë' didza' ni Jesús, gulubani bunách zian ni' ca nac le rusëdnë', ²⁹ le rusëdnë' lequë' ca bönni' dë lu në'ë, len clëg ca tunë' bönni' gdau' usëdi quequë'.

8

Ruhuöaquë' bönni' ré'inë' huë' nudzu' ruzöd

¹ Cati' bö'tjë' Jesús lu gui'a na', zjaclen Lë' bunách zian. ² Bdxinë' ga zoë' Jesús bönni' ré'inë' huë' nudzu' ruzöd, ati' buzechu zxibë' lahuë' Jesús, len rë' Lë':

—Xan, chqui' rë'nnu', huac unu' neda'.

³ Ni'r bulitë në'ë Jesús len gdanë' lë'. Rë' lë':

—Rë'nda'. Huöacu' dxi'a.

La' bunittë xhuë'ë bönni' huë' na'. ⁴ Ni'r gudxë' lë' Jesús:

—Byu, nutu nu gui'u cni, san gyeaj, yajlu' cuinu' lahuë' bxuz, ati' yajnödzy le gna bë'ë Moisés le uluí'i bunách chböacu'.

Jesús ruúnë' bi'i huen dxin queë' bönni' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l

⁵ Cati' gyazië' Jesús yödz Capernaum, bdxinë' ga zoë' Jesús tu bönni' nacu'ë lu në'ë tu gayu'ë bönni' rjaquë' gdil-l, ati' gúta'yuë' lahuë' Jesús, ⁶ rë' Lë':

—Xan, bi'i huen dxin quia' dëbi' yu'u, ré'ibi' huë' nacu'nbi' bin, len szxöni rzaca' rgui'bi'.

⁷ Jesús rë' lë':

—Neda' guida' una'-bi'.

⁸ Bubi'ë didza' bönni' na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l, rë' Jesús:

—Xan, cutu naca' lsaca' tsaziu' lidxa', san tsa gnazu' quia', ati' huöacbi' bi'i huen dxin quia'.

⁹ Lëzca' neda', zoa nu rna be'i neda', len nacu'ë ca' bönni' rjaquë' gdil-l rna bé'igacda'-në'. Cati' rëpa'-në' tuë': “Gyeaj ni”, rijë'. Cati' rëpa'-në' yetúë': “Gda ni”, ridë'. Cati' rëpa'-në' bönni' huen dxin quia': “Ben dxin ni”, la' runtë' dxin na'.

¹⁰ Cati' byönnë' didza' ni Jesús, bubannë', ati' gudxë' bönni' zjáclenë' Lë', rnë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili', ga nacuá' bunách Israel, nutu nu bönni' rajxáqui'da'-në' rejlä'ë neda' ca runë' bönni' ni. ¹¹ Yetú ca' rëpa' lbi'ili': La'rúj bunách zian zaca' ga rlen gbidz, len zaca' ga rbia gbidz, ati' la'bö'len tsazxón Abraham, len Isaac, len Jacob, ni' yehua' yubá ga rna bë'ë Dios, ¹² san yugu' bönni' na' gröczë' Dios quië la'yazië' ga na' rna bë'ë Lë', chu'në' lequë' ni'l ga na' nac chul, ati' ni' la'bödxë', len lutíl-l láya'quë' lu yöl-la' ruhui'ni quequë'.

¹³ Ni'r Jesús gudxë' bönni' na' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l, rnë':

—Böaj lidxu'. Ca na' réjlë'u, ca' gac quiu'.

La' na'z böáctëbi' bi'i huen dxin queë' na'.

Jesús ruúnë' xna'nu ngul queë' Pedro

¹⁴ Bdxinë' Jesús lidxë' Pedro, ati' ni' blé'inë'-nu xna'nu ngul queë' Pedro, dënu lu da'a, len yu'nu tu xla. ¹⁵ Gdanë' na'nu Jesús, ati' la' burujtë tu xla na' yu'nu. Ni'r böasnu len bennu le glahuë'.

Jesús ruúnë' zian nup te'i

¹⁶ Cati' chrdzö' dza na', djua'quë' ga zoë' Jesús zian bönni' yu'ugac lequë' bö' xöhui', ati' len yöl-la' rnëz queë' bubijë' yugu' bö' xöhui' na', len bunë' ca' yúgu'të nup te'i. ¹⁷ Cni' guc quië butság ca na' gnë' Isaías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë': "Lë' bu'ë yugu' le rzáca'ru', len bu'ë ca' yugu' guidzhuë' queëru'."

Nup glë'ni tsjaclen Jesús

¹⁸ Cati' blé'inë' Jesús nacué' gdu cuitië' bunách zian, gna bé'inë' yugu' bönni' usëd queë' la'dödë' yetslá'a nis zxön ni'. ¹⁹ Bdxinë' ga na' zoë' Jesús tu bönni' gdau' usëdi, len rë' Lë':

—Bönni' Usëdi, sá'lëna' Li' gáti'tëz ga tsiju'.

²⁰ Jesús rë' lë':

—Yugu' böza' nacué' znan guiöj quecba', ati' yugu' bguindau', nudxía lidxcba', san neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, cutu dë ga quixj icja'.

²¹ Yetúë' bönni', naquë' bönni' usëd queë' Jesús, gudxë' Lë':

—Xan, benn neda' latj huöja' ga gdxinr dza chbucacha'a-në' xuzá'.

²² Jesús gudxë' lë':

—Gda' neda'. Bë' latj bönni' tatzë' lucachë'ë nup lat quequë'.

Jesús rbequi dxië' bö' bdunu'

²³ Grenë' Jesús lë'i bárcodau', dzagquë' Lë' bönni' uséd queë'. ²⁴ Ni'r gyeycj bö' bdunu' lu nis zxön na', ati' szxöni ryas rdxia nis zxön na' ga bdxintë ryaz nis lë'i bárcodau' na'. Dë' rasië' Jesús lë'i barco na'. ²⁵ Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús bönni' uséd queë', ati' guluspanë' Lë', len të' Lë':

—Xan, buslá netu'. Chrgáchi'ru' lu nis.

²⁶ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—¿Bizx quië rádxili'? Lati'z réjlë'li'-në' Dios.

Ni'r gyasë' Jesús len bulidzë' bö' na' reycj len nis zxön na', ati' la' grötë dxi. ²⁷ Gulubannë' bönni' na', ta'në':

—¿Nuzxa caz bönni' ni? Rui'zë' didza' ati' tun ca rnë' bö' reycj len nis zxön.

Bönni' Gadara yu'ugac lequë' bö' xöhui'

²⁸ Cati' bdxinë' Jesús yetslá'a nis zxön ga na' nac lu xyu yödz Gadara, gularujë' chopë' bönni' ga nacua' ba quegac nup natgac, dutsagquë' Jesús. Snia' nacquë', ati' nutu nu rac töd la' nöz ni'. ²⁹ La' glui'të' zidzj didza' chopë' ni, ta'në':

—¿Bizxa rál-la'tu' quiu', Jesús, Zxi'në' Dios? ¿Naru' bdxintsu' ni dusaca' zi'u netu' zi'al ca gdxin dza queëtu'?

³⁰ Ga ni' nacu'ë nacua'ba' cuch zian ta'daba' táguba', naga'nba' láti'dau' ga nac zi'tu'. ³¹ Gulanáb yechi' Jesús bö' xöhui' na', të Lë':

—Chqui' ubiju' netu', benn latj tsajtsú'ugactu'-ba' cuch zian ni'.

³² Ni'r Jesús gudxë' leygac:

—Gul-tséaj.

La' gularujtë bö' xöhui', yajtsazgac cuch zian ni'.

Ni'r jarélu'cba' yjacba' yúgu'tëba' cuch zian na', yajbíxtëcba' ga nac lë'i guiöj, yajtsazcba' lu nis zxön, ga ni' gulayëpiba' nis, glatba'.

³³ Gládxinë' bönni' tu'yúë'-ba' cuch na', ati' guluzxundjë'. Cati' guládxinë' lu yödz, gulaguíxjö'ë yúgu'të lë na' guc quequë' bönni' ni' gulayú'u lequë' bö' xöhui'. ³⁴ Ni'r gularúj bunách lu yödz ni', yajtsagquë' Jesús. Cati' gulalé'inë' Lë', gláta'yuë' lahuë' uzë'ë lu xyuquë' na'.

9

Jesús ruúnë' tu bönni' nacu'në' bin

¹ Ni'r bubenë' Jesús lë'i bárcodau' len gdödë' yet-slá'a nis zxön ni', ati' budxinë' ga nac ladzë'. ² Ni' djua'quë' ga zoë' Jesús tu bönni' nacu'në' bin, zxoë' lu da'a yag. Cati' blé'inë' Jesús ca na' ta'yejlë'ë Lë' bönni' ni, gudxë' bönni' na' nacu'në' bin, rnë':

—Btip ladxu'u, zxí'na'dau'. Chbunít lahua' dul-la' nabagu'u.

³ Nacu'ë ca' ni' bönni' gdau' tu'sëdi, ati' ta'në' lu icj ládxi'dau'quë', ta'në':

—Didza' ru'ë bönni' ni ruzóa Dios tsla'l.

⁴ Cati' ráquibe'inë' Jesús le ta'zá' ládxi'quë', rë' lequë':

—¿Bixx quië rza' ládxi'li' cni le cunác? ⁵ Cutu nac baníg nu guiëz bönni' ni: “Yugu' dul-la' nabagu'u chbunít lahua'”, san nac baníg nu gun ga huöasë' len uzé'inë'. ⁶ Na'a, ului'ida' lbi'ili' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, dë lu na'a yöl-la' uná bë' luyú ni unít lahua' dul-la'.

Ni'r Jesús gudxë' bönni' na' nacu'në' bin, rnë':

—Gyas. Bchis da'a yag quiu' len böaj lidxu'.

⁷ Ni'r la' gyastë' bönni' na' nacu'në' bin len böjë' lidxë'. ⁸ Cati' gulalé'inë' lë ni bönni' nacu'ë ni', gulubannë', ati' gulagu'ë Dios yöl-la' ba le bunödzejë' quegac bunách yöl-la' huac cni.

Jesús rulidzë' Mateo

⁹ Cati' buzë'ë ni' Jesús, blé'inë' bönni' lë' Mateo, rö'ë ga na' ruquizxjë' uláz qui yödz zi'tu', ati' Jesús gudxë' lë':

—Gda' neda'.

Ni'r la' gyastë' Mateo na', zéajlenë' Jesús.

¹⁰ Yetú le guc, cati' ni' rö'ë Jesús rahuë' ga nac lu yu'u, guladxinë' ga zoë' zian bönni' tu'quizxj len yugu' bönni' ca'z, ati' gulabó'lenë' Jesús tsazxön len yugu' bönni' uséd queë'. ¹¹ Cati' gulalé'inë' lë ni bönni' gdau' fariseo, gulanabnë' yugu' bönni' uséd queë' Jesús, ta'në':

—¿Bixz quië na' rágulenë' tsazxön bönni' tu'quizxj len yela'quë' bönni' dul-la' bönni' rusëdnë' lbi'ili'?

¹² Cati' byönnë' lë ni Jesús, rë' lequë':

—Cutu naquincnë' nu un bunách bönni' nacquë' dxi'a, san bönni' té'inë' naquincnë' nu un bunách.

¹³ Gul-tséaj len gul-séd le rna lë na' nayúj lu guich la'y, rna cni: “Rë'nda' luhuechi' ládxi'quë' lza'quë' bönni', len clëg ludödcde'-ba' böa' bëdx lu bcugu la'y quia'.” Bida' ni, clëg dulídzgaca'-në' bönni' tsahui', san bida' dulídzgaca'-në' bönni' dul-la' quië lubí'i ládxi'quë'.

Rusëdnë' Jesús ca nac qui nu run gubás

¹⁴ Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús bönni' da'quë' Juan, bönni' na' buquilé' bunách nis, len gulanabnë' Lë', ta'në':

—¿Bizx quië na' netu' lenca' yugu' bönni' gdau' fariseo, zian lzu runtu' gubás, san yugu' bönni' uséd quiu' Li' cutu tunë' gubás?

¹⁵ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—¿Naru' huactsa la'sëbi ládxi'gac nup nacué' lni qui yöl-la' rutság na' tsal ni' zóalenë' lequë' bönni' rutság në'ë? Zi'a za' dza cati' gduë' ga nacué' bönni' na' rutság në'ë. Dza ni'r lunë' gubás.

¹⁶ Benë' lsaqui' Jesús, rnë':

—Nutu nu un lari' tëb len lari' cub, le uxú'n lari' cub na' nugu'ë lari' tëb na', ati' gchöza'r lari' tëb na'. ¹⁷ Lëzca' cni, nutu nu bönni' rguë'ë xisi uva cub lu rö'ö gul náquini guid, le gal xisi uva cub na', len uzzúxj rö'ö gul na' náquini guid, ati' gac ditj xisi uva na', ati' nit ca' rö'ö na' náquini guid. Rga'aru' xisi uva cub lu rö'ö cub náquini guid, ati' groptë tac chí'i.

Rubanbi' bi'i ngul queë' Jairo len ruhuöacnu ngul gdannu lari' nacué' Jesús

¹⁸ Tsal ni' ruí'lenë' lequë' didza' ni Jesús, bdxinë' ga zoë' tu bönni' rna bé'inë' bunách judío, ati' buzechu zxibë' lahuë' Jesús, len rë' Lë':

—Bi'i nguldau' quia' la' budxtë gutbi'. Gda gxoá na'u lëbi', ati' ubanbi'.

¹⁹ La' gyastë' Jesús zéajlenë' lë'. Dzagquë' Lë' bönni' uséd queë'.

²⁰ Ni'r bdxinnu zaca' cúdzu'lë' Jesús ngul chguc chinnu iz ré'inu, cutu ruhuí'i rön queënu qui huë' quégaccznu ngul, ati' gdannu lari' nacué' Jesús.

²¹ Cni bennu le rza' ládxi'nu, rnanu: “Chqui' canza' zxë', huöaca'.” ²² Ni'r bueycjë' Jesús, ruyúë' lënu, ati' rë'-nu:

—Btip ladxu'u, zxi'na'dau'. Chböacteu' le réjlë'u neda'.

La' na'z böáctënu.

²³ Cati' bdxinë' Jesús lidxë' bönni' uná bè' na', blé'inë' ni' bönni' tu'cödxë' gui, len nup ta'bödx yechi'. ²⁴ Jesús rë' lequë':

—Gul-cuít ni, le cutu natbi' bi'i nguldau' ni. Raszbi' na'.

Ni'r golutítj Lë' nup nacuá' ni'.

²⁵ Cati' chnubijë' ni'l bunách na', gyazië' Jesús len gdel-lë'ë na'bi' bi'i ngul na', ati' la' gyástëbi'.

²⁶ Gzë didza' ca guc lë ni, ati' gulayöni bunách nacuá' gdutë luyú na'.

Jesús ruúnë' bönni' nachúl lauquë'

²⁷ Cati' brujë' ni' Jesús, zjáclenë' Lë' chopë' bönni' nachúl lauquë'. Tu'ë zidzj didza', ta'në':

—Buechi' ladxi' netu', Li', zxi'n xsoë' David.

²⁸ Cati' bdxinë' Jesús ga nac lu yu'u, guladxinë' ga zoë' chopë' bönni' na' nachúl lauquë'. Jesús gnabnë' lequë', rnë':

—¿I réjlë'li' neda', huac una' lbi'ili'?

Lequë' ta'në':

—Ja, Xan.

²⁹ Ni'r gdanë' yöj lauquë' Jesús, rnë':

—Ca réjlë'li', ca' gac queëli'.

³⁰ La' böaljté yöj lauquë'. Ni'r buzeynë' bach lequë' Jesús, rnë':

—Gul-güi'tecz ládxi'li' nutu nu gnözi lë ni.

³¹ Cati' gulurujë' ni', la' guluzëtë' didza' gdutë luyú ni' ca nac lë na' benë' Jesús.

Jesús ruúnë' tu bönni' curnë'

³² Cati' gulurujë' lu yu'u na' Jesús len yugu' bönni' uséd queë', guladxinë' ga zoë' Jesús bönni' nachë'quë' lahuë' tu bönni' curnë', yu'u lë' bö' xöhui'. ³³ Cati' bubijë' bö' xöhui' na' Jesús, la' gnëtë' bönni' na' cugnë'. Gulubannë' bönni' nacu'ë ni', ta'në':

—Gatga rlé'initu' le cni ladj bunách Israel.

³⁴ Ni'r gulanë' queë' bönni' gdau' fariseo, ta'në':

—Bönni' ni rubijë' yugu' bö' xöhui', rugunë' dxin yöl-la' huac qui xangac bö' xöhui' na'.

Jesús ruhuechi' ladxë'ë bunách zian

³⁵ Gdë' Jesús gdu zbi'il gap nacuá' yödz len gap nacuá' yödzdau', ati' gap nac lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío, rusëdnë' bunách nacuá' ni', len runë' lban qui didza' dxi'a ca rna bë'ë Dios. Bunë' yúgu'të nup bi ta'zaca' ta'guí'i yugu' lu yödz na'. ³⁶ Cati' blé'inë' bunách zian ni' Jesús, buechi' ladxë'ë lequë', le ta'zaca' ta'gui'ë, len nudú ládi'quë' ca rac quecba' bö'cu' zxila' cuzóa nu uyú lecba'. ³⁷ Ni'r rë' yugu' bönni' uséd queë' Jesús, rnë':

—Le nactë szxöni dë yöl, san nabábz nup ta'láp.

³⁸ Qui lë ni na', gul-gáta'yu lahuë' Dios, naquë' Xan yöl na', gnábili'-në' gsölë'ë bönni' huen dxin la'lapë' yöl queë'.

10

Jesús rböë' bönni' lacquë' gbaz queë'

¹ Ni'r bulidzë' Jesús idxínnutë' bönni' uséd queë', len budödë' lu na'quë' yöl-la' uná bë' lubijë' bö' xöhui' yu'ugac bunách, len luúnë' yúgu'të nup te'i len yúgu'të nup bi ta'zaca' ta'guí'i.

² Cni nac laquë' idxínnutë' gbaz na' nasölë'ë Jesús:

Simón, (lë' ca' Pedro),
Andrés, (böchë'ë Simón na'),
Jacobo, (zxi'në' Zebedeo),
Juan, (böchë'ë Jacobo na'),

³ Felipe,
Bartolomé,
Tomás,
Mateo, (bönni' uquízxi),
Jacobo, (zxi'në' Alfeo),
Lebeo, (lë' ca' Tadeo),

⁴ Simón, (bönni' rui' ladxë'ë yödz queë'),
Judas Iscariote, (bönni' udödë' Jesús lu na'quë'
bönni' ludöddë' Lë').

Jesús rsölë'ë gbaz queë' tsjenquë' lban

⁵ Ni'r Jesús bsölë'ë idxínnutë' bönni' ni tsjenquë' lban, ati' gna bé'inë' lequë', rnë':

—Cutu tseajli' ga nacuá' bunách cunacgac judío, len cutu tsazli' ladzgac bunách nacuá' luyú Samaria. ⁶ Gul-tséaj ga nacuá' bunách Israel, nacquë' ca bö'cu' zxíla'dau' nanitcba'. ⁷ Gul-tsjén lban, gnali': “Chbdxin gal-la' dza gna bë' luyú ni Nu na' zoa yehua' yubá.” ⁸ Gul-ún nup te'i. Gul-gún dxi'a nup te'i huë' nudzu' ruzöd. Gul-spán nup chnatgac. Gul-bíj bö' xöhui' yu'ugac bunách. Bennza' queëli' yöl-la' uná bë' ni. Gul-gún dxin lei, cutu bi uquizxjli'.

⁹ Cutu bi gua'li' lu bzud queëli', ni dumí oro, ni dumí plata, ni dumí lasdau'. ¹⁰ Cutu gua'li' yöxj yöt queëli' le gáguli' la' nöz. Tuz lari' gxoá yenlí' len cutu gua'li' löl-li' o xuyág queëli', le udzölcznë' bönni' huen dxin le gahuë'.

11 'Gáti'těz yöd z xön o yöd zdau' ga gdxinli', gul-náb nuzxa nac gdu ladxi' lu yöd z ni', ati' uga'nli' lid x nu na' cati' gal-la'r dza urujli' yöd z na'. 12 Cati' tsazli' tu lu yu'u, gul-gáp Dios bunách nacuá' lu yu'u na', gnábili'-nē' Dios unöd zjē' que-quē' le cuequi dxi icj ládxi'dau'quē'. 13 Chqui' nacgac lsaca' bunách nacuá' lu yu'u ni', uga'nlen lequē' le rbequi dxi ladxi' na', san chqui' cunacgac lsaca' bunách na', gnabli' cutu uga'nlen lequē' lē na' rbequi dxi ladxi'. 14 Gáti'těz ga gdxinli' ga cutu lun lbi'ili' ba la'n bunách ni', len cutu luzē nagquē' xtídza'li', gul-rúj lu yu'u ni' o yöd z ni', ati' gul-cuíb bēchtō da' lalabli', le ulu'í lequē' nabága'quē' z xguia'. 15 Le nactē rēpa' lbi'ili', cati' gdxin dza gchuguē' Dios quegac bunách, la'zaca' la'guí'ir bunách yöd z na' ca la'zaca' la'guí'i bunách gulacuá' yöd z Sodoma len yöd z Gomorra, nup ni' busnitiē' Dios.

Nup cuta'yejlē' lusaca' zi' nup da'gac Cristo

16 Gnē' ca' Jesús:

—Gul-yutsca', neda' rsöla'a lbi'ili', gacli' ca bö'cu' z xíla'dau' ta'daba' ga dzö'ba' bö'cu' zuga' snia'. Gul-gác sina' ca nacba' sina' bēl snia', san gul-gác ca' nōxj ladxi' ca nacba' budödau'. 17 Gul-gún chi'i cuinli' quegac bunách, le ludödē' lbi'ili' lu na'quē' bönni' yúlahui', len la'guiné' lbi'ili' gap nac lu yu'u ga tu'dubē' tu'sedē' queē' Dios bönni' judío. 18 Lēzca' cni, la'chē'ē lbi'ili' lauquē' bönni' blau len lauquē' bönni' ta'ná bē'ē, le da'li' neda'. Cni gac quiē gac gunli' lna' lau quia' lauquē' bönni' ni' len lauquē' bönni' cunacquē' judío. 19 Ni'r cati' ludödē' lbi'ili' lu na'quē' bönni' uná bē' na',

cutu cö'li' bagu'í' nax gnali', le uchizië' Dios icj ládxi'dau'li' la' dza na'z didza' güi'li' o ca gnali'.
 20 Clëg lbi'izli' na' gnali', san Dios Bö' La'y, Nu na' rsölë'ë queëli' Xuzru' Dios, Lëczë' sóalenë' lbi'ili' len gu'ë didza'.

21 'La'cuá' bunách ludöd böchi'gac lu na'quë' bönni' ludöcdë' lequë', len lëzca' cni, bönni' nac-quë' xuz ludödë' zxi'nquë', ati' la'cu'ë bönni' la'dá'baguë'ë xuzquë' len lunë' ga latië' xuzquë' na'. 22 Luzóa lbi'ili' tsla'l yúgu'të bunách le da'li' neda', san nu ugá'n tsutsu ga gdxintër dza udx, nu ni ulá. 23 Cati' lusaca' zi' lbi'ili' bunách tu lu yödz, gul-zxúndj ni', tseajli' yetú yödz, le rëpa' lbi'ili', huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, zi'al cati' udx gunli' lban gap nacuá' yödz quegac bunách Israel.

24 'Núti'tëz nu nac bönni' usëd cutu nacrë' blau ca nu rusëdi lë', len lëzca' cni, nu bönni' naquë' huen dxin cutu nacrë' blau ca xanë'. 25 Nu na' nac bönni' usëd ral-la' udzijne' chqui' huadél-li'në' gaquë' ca nac nu rusëdilë', ati' bönni' huen dxin na' ral-la' udzijne' chqui' gaquë' ca nac xanë'. Chqui' neda' naca' ca bönni' xan yu'u, ati' ta'në' quia', ta'në' naca' Beelzebú tu' xöhui', szxönitër ca' la'në' quegac bunách la'dá' neda'.

Nu ral-la' gádxiru'

26 Gnë' ca' Jesús:

—Qui lë ni na', cutu gádxili' bunách. Hualá' lahui yúgu'të le rac ba lanz, ati' huac bë' yúgu'të le nagachi'. 27 Yugu' didza' ruí'lëna' lbi'ili' ga nac chul, gul-quixjö' ga nac lu yení', ati' le rëpa' lbi'ili' ga nagachi', gul-në zidzj ga nac yalj lulu. 28 Cutu gádxili' nup tu'dödi gdu ca nayá' nabingac bunách,

san cutu gac lusnít bö' nacczru'. Gul-gadxi Dios, Nu na' gac gdödi gdu ca nayá' nabinli' len chu'n bö' nacczli' lu gui' gabíl.

²⁹ 'Ta'dá'uba' chopba' bguindau' len tu dumí lasdau', san cugbixba' lyu nituba' chqui' cutu ru'ë latj Xuzru' Dios gac cni. ³⁰ Lëzca' cni, nababgac lahuë' Dios yúgu'të guitsa' icjli'. ³¹ Qui lë ni na', cutu gádxili'. Rui'tër ladxë'ë lbi'ili' Dios ca rui' ladxë'ë-ba' zianba' bguindau'.

Bönni' ta'zí' lu na'quë' Cristo laugac bunách

³² Gnë' ca' Jesús:

—Nu bönni' si' lu në'ë neda' laugac bunách, neda' si' lu na'a bönni' na' lahuë' Xuza' zoë' yehua' yubá. ³³ Bönni' ta'dá'baguë'ë laugac bunách, ta'në' cutu ta'dé'ë neda', lëzca' cni neda' tá'baga'a lequë' lahuë' Xuza' zoë' yehua' yubá.

Jesús naquë' le run ga la'rúj chopl bunách

³⁴ Gnë' ca' Jesús:

—Cutu gáquili' za'a dgu'a yödzyú ni le rbequi dxi bunách. Cutu za'a dgu'a le rbequi dxi, san za'a dgu'a le gun ga la'rúj chopl bunách. ³⁵ Za'a ni, guna' ga la'dá'baga' xuzquë' bunách, len la'dá'baga'nu ca' xna'cnu ngul. Lëzca' cni, la'dá'baga'nu yugu' xtau' zxi'nnu ngul zxoá' lidxcnu. ³⁶ Cni gac, la' di'a dzaz quegac bunách lusaca' zi'ë lza'quë'.

³⁷ 'Nu nadxí'ir xuz xnë'i ca nadxí'i neda', cutu nac lsaca' nu na' ta' neda', ati' nu nadxí'ir bi'i bönni' qui o bi'i ngul qui ca nadxí'i neda', cutu nac lsaca' nu na' ta' neda'. ³⁸ Nu cusí' lu në'i gac ca tu bönni' zajtë'ë lë'i yag cruz, len ta' neda', cutu nac lsaca' nu na' gaqui quia' neda'. ³⁹ Nu rui' ladxi' gun

chi'i yöl-la' na'bán qui, unít lei, san nu unít yöl-la' na'bán qui le da' neda', ulá nu na'.

Yugu' le ubi'ë queëru' Dios

⁴⁰ Gnë' ca' Jesús:

—Nu gun lbi'ili' ba la'n, neda' ca' gun ba la'n, ati' nu na' gun neda' ba la'n, gun ba la'n ca' Dios Xuz nasölë'ë neda'. ⁴¹ Nu gun ba la'n bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios le ru'ë didza' uláz queë' Dios, huadel-li' nu na' lu në'ë Dios la' leyz na' gdél-li'në' bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios. Lëzca' cni, nu gun ba la'n bönni' tsahui' le naquë' bönni' tsahui', huadel-li' nu na' lu në'ë Dios la' leyz na' gdél-li'në' bönni' tsahui'. ⁴² Núti'tëz nu unödzej queë' tu bönni'dau' ni tu zxbindau'z nis le naquë' bönni' uséd quia' neda', le nactë rëpa' lbi'ili', cutu unít le ral-la' si' nu na' lu në'ë Dios.

11

Ta'dxinë' ga zoë' Jesús bönni' nasölë'ë Juan

¹ Cati' Jesús budx buzéjni'në' yugu' bönni' uséd queë', buzë'ë ni', zijë' rajsëdnë' bunách len rjenë' lban yugu' ladzgac bunách na'.

² Ni' yu'ë lidx guia Juan, bönni' buquilé' bunách nis, byönnë' ca nacgac le runë' Jesús. Ni'r Juan na' bsölë'ë chopë' bönni' da'quë' lë', ati' guladxinë' ga na' zoë' Jesús. ³ Chopë' ni gulanabnë' Jesús, të' Lë':

—¿I nacu' Li' Cristo, Bönni' na' ral-la' gdxinë' yödzyú ni, o huaböztu' dza gdxinë' yetüë' bönni'?

⁴ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Gul-tséaj tsajtíxjöi'li'-në' Juan lë ni ryönili' len rlé'ili'. ⁵ Gul-tsjödxë' ca rac, tu'lé'inë' bönni' bchul lauquë', ati' tu'zë'ë bönni' cuguladë'. Nuhuöacquë'

bönni' güi'cnë' huë' nudzu' ruzöd, ati' tu'yönnë' bönni' gulacödzuë'. Tu'banquë' bönni' glatië', ati' rac lban qui didza' dxi'a laugac bunách yechi'.
⁶ Bica' ba bönni' cugác chop ladxë'ë, cu ubíj ladxë'ë neda'.

⁷ Cati' guluzë'ë zhuöjquë' bönni' na' da'quë' Juan, ni'r gzu lahuë' Jesús ruí'lenë' bunách nacuá' ni' didza' ca nac queë' Juan na'. Rë' lequë':

—¿Bizxa gú'nili' glé'ili' cati' ni' gyeajli' lu latj ca'z? ¿Naru' gú'nili' glé'ili'-në' bönni' naquë' ca tu gui ruzéycj lei bö' reycj? ⁸ Chqui' clëg, ¿bizxa gú'nili' glé'ili'? ¿Naru' gú'nili' glé'ili'-në' bönni' nacuë' lari' dxí'adau'? Nóziczli' nacu'ë lidxquë' bönni' ta'ná bë'ë bönni' nácuquë' lari' dxí'adau'. ⁹ Yetú ca', ¿bizxa gú'nili' glé'ili'? ¿Naru' gú'nili' glé'ili'-në' bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios? Ca' nac, ráquida'. Rëpa' lbi'ili', blé'ili'-në' bönni' náctërë' blau ca yezíca'rë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios. ¹⁰ Cni nac, le naquë' Juan bönni' na' rui' didza' ca nac queë' le nayúj lu guich la'y, rna:
 Byu, rsöla'a bönni' gbaz quia', nörë' ca Li'.
 Lë' upë'ë nöz ga tödu'.

¹¹ Le nactë rëpa' lbi'ili'. Gdutë yödzlyú ni, nutu nu zoa nacr blau ca Juan, bönni' ni' buquilé' bunách nis, san nu nac cuíd'dau'z ga rna bë' Nu na' zoa yehua' yubá nactër blau ca Juan na'.

¹² 'Cati' ni' gzu lahuë' buquilé' bunách nis Juan, ga rdxintë na'a dza, bayúdx ta'yáz bunách ga rna bë' Nu na' zoa yehua' yubá, ati' nup tunz bayúdx ta'del-li' lei. ¹³ Ga bdxintë dza na' blë'ë Juan, le rna bë' zxba queë' Moisés len le guluzujë' lu guich yúgu'të bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios glui' didza' ca rna bë' Nu na' zoa yehua' yubá. ¹⁴ Chqui'

rě'nili' si' lu na'li' lě ni, ral-la' gnőzili' Juan na' naquē' Elías, bönni' ni' bē'ē didza' uláz queē' Dios, bönni' na' Dios gnē' ral-la' gla' lahuē' leyúbl dza ni zoaru' na'a. ¹⁵ Nu zoa nag len ryōni ral-la' uzé nag.

¹⁶ ¿Bizxa usáqui'da' bunách nacuá' dza ni zoaru' na'a? Nacquē' ca bi'idau' ta'bö'bi' lu yē'y. Zidzj tu'lídZ lza'cbi', ¹⁷ ta'nabi': “Rucödxtu' queēli' gui. ¿Bizx quiē cutu rya'li'? Rul-l yéchi'tu' queēli'. ¿Bizx quiē cutu rbödx yéchi'li'?” ¹⁸ Cni nacli', le bidē' Juan ati' le cutu güi' gdahuē' ca ráguli' lbi'ili', gnēli' queē': “Tu' xöhui' dzag lē'.” ¹⁹ Ni'r bdxina' neda', Bönni' Nuhuöaquē' Gdu Bunách, len ri'j rahua', ati' rnēli' quia': “Naquē' bönni' huágulē'ē len bönni' ri'jē'. Naquē' lza'quē' bönni' uquízj len yezica' huen dul-la'.” Yöl-la' rejni'i queē' Dios nac bē' ni'a qui le tun nup ta'zÍ' lu na'gac lei.

Le gac qui nu curún ca rna xtidzē'ē Dios

²⁰ Ni'r gzu lahuē' Jesús ruzeynē' bach bunách nacuá' yödz gap ni' benē' zian yöl-la' huac, le cutu'bi'ini ládxi'gac. ²¹ Gudxē' lequē':

—Bica' bayechi' lbi'ili', bunách Corazín. Bica' bayechi' lbi'ili', bunách Betsaida. La'naru' glac lu yödz Tiro len lu yödz Sidón yugu' yöl-la' huac bena' ga zoali', dza ni'tēl lubí'i ládxi'gac bunách Tiro len Sidón na', lacuē' lari' tēb len ludxiē' dö icjquē', le luluí' tu'bí'i ládxi'gac bunách na'. ²² Na'a, neda' rēpa' lbi'ili', cati' gdxin dza gchuguē' Dios quegac bunách, saca' qui'rli' lbi'ili' ca la'zaca' la'guí'i bunách Tiro len Sidón, nup na' busnitiē' Dios. ²³ Lbi'ili', bunách Capernaum, gac queēli' ca bdxíntēli' ga nu ryaz yehua' yubá. Huötjli' lu gui' gabíl. La'naru' glac lu yödz Sodoma yöl-la' huac

bená' ga zoali', lugá'n bunách yödž ni' ga rdxintë na'a dza. ²⁴ Na'a, neda' rëpa' lbi'ili', cati' gdxin dza gchuguë' Dios quegac bunách, saca' qui'rli' lbi'ili' ca la'zaca' la'guí'i bunách Sodoma na'.

Rnë' Jesús: “Gul-dá ga zoa', uzí' ládxi'li'”

²⁵ Dza na' bë'ë didza' Jesús, rnë':

—Rgu'a Li' yöl-la' ba, Xuza', nacu' Xani yehua' yubá len Xani luyú ni, le bucachu'u lë ni, cui la'lé'inë' lei bönni' ta'yéjni'në', san bului'inu' lei nup nacgac ca bi'idau'. ²⁶ Ca' gac, Xuza', le cni bdzag ladxu'u Li'. ²⁷ Yúgu'të nudödë' lu na'a Xuza'. Nutu nu nunbë' neda', Zxi'në' Dios, san tuzë' Dios Xuz, len nutu nu nunbë' Lë' Dios Xuz, san tuza' neda', Zxi'në' Dios, lenca' nup na' rë'nda' ului'ida' leygac Dios Xuz. ²⁸ Gul-dá ga zoa' yúgu'tëli' rajáqui'li' le rúnteczli' dxin qui gdau', len nua'li' yua' zi'i quegac zxba qui gdau', ati' neda' guna' ga uzí' ládxi'li'. ²⁹ Lu yöl-la' nöxj ladxi' queëli' gul-gún xchina', gacli' ca bëdx ta'zi'ba' yugu' quecba'. Gul-sëd lu na'a neda', le naca' nöxj ladxi' len cuidi' ladxi', ati' gdzöl queëli' yöl-la' ruzí' ladxi', le cuequi dxi ládxi'li'. ³⁰ Yugu' na' ugu'a lbi'ili', le nac le gna bé'ida' lbi'ili', cutu nac baníg, ati' yua' ugu'a lbi'ili' le nac le rusëdda', dza'dau'z nac.

12

Bönni' usëd queë' Jesús ta'leycjë' deu dza la'y

¹ Dza ni', le nac dza la'y quequë' bönni' judío, gdödë' Jesús gap dë yöl zxoá' xtil, ati' ta'dunë' bönni' usëd queë' len gulazú lauquë' ta'leycjë' deu ga dxia zxoá' xtil len tahuë' zxoá' xtil na'. ² Cati' gulalé'inë' lë ni bönni' gdau' fariseo, të' Jesús:

—Byutsca', tunë' bönni' usëd quiu' le cural-la' gunru' dza la'y.

³ Ni'r Jesús gurdxë' lequë':

—¿Naru' cu nulábinili' lu guich la'y bi benë' David cati' gdunë' ati' guladún ca' nup gulacua'len lë'? ⁴ Gyazië' lu yu'u queë' Dios len gdahuë' yugu' yöt xtil nagu'uquë' lu bcugu la'y, le cural-la' gahuë' lë' len cutu ral-la' lahuë' bönni' gulacua'lenë' lë', san légaczë' bxuz dë latj lahuë' lei. ⁵ ¿Naru' cu nulábinili' le rna bë' zxba queë' Moisés ca tunë' bxuz yugu' dza la'y? Tunë' dxin lö'a gdau' yugu' dza la'y, len cutu ta'baguë'ë zxguia'. ⁶ Na'a, neda' rëpa' lbi'ili', ni zoa' neda', naca' bönni' nacrë' blau ca gdau'. ⁷ Cutu réjni'li' lë na' nayúj lu guich la'y, rna: “Rë'nda' huechi' ládi'li' lza'li', len clëg gdódigacli'-ba' böa' bëdxau' ruzégui'gacli'-ba' lu bcugu la'y quia'.” La'naru' réjni'li' lë ni, cutu gchúguli' quegac nup cuta'baga' zxguia'. ⁸ Ca' nac, le naca' Xani dza la'y neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách.

Jesús ruúnë' bönni' narequi' nëë

⁹ Ni'r buzë'ë ni' Jesús, ati' gyazië' lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios bönni' judío. ¹⁰ Lu yu'u na' zoë' tu bönni' narequi' nëë, ati' le të'nnë' la'dzölnë' bi luquíë' Jesús, qui lë ni na' gulanabnë' Lë' bönni' judío uná bë' na', ta'në':

—¿I dë latj unru' nu re'i cati' nac dza la'y?

¹¹ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Nu bönni' nutsë'ë ladjli', chqui' zoaba' tuba' bö'cu' zxila' queë', len chqui' gbixba' lu yeru cati' nac dza la'y, ¿naru' cu tsajxönë'-ba' len tsajlijë'-ba'?

¹² Záqui'tsquirnë' tu bönni' ca tuba' bö'cu' zxila'.

Qui lë ni na', dë latj gunru' quegac bunách le nac dxi'a cati' nac dza la'y.

¹³ Ni'r Jesús gudxë' bönni' huë' na':

—Bli na'u.

Cati' bulí në'ë, la' böactë dxi'a ca nac yetslá'a në'ë.

¹⁴ Ni'r gulurujë' bönni' gdau' fariseo na' ati' glun xtídza'quë' ludöddë' Jesús.

Le gnë' bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios ca ral-la' gac queë' Jesús

¹⁵ Cati' ráquibe'inë' lë ni Jesús, buzë'ë ni', ati' zjaclen Lë' bunách zian. Jesús bunë' yúgu'të nup te'i ladj bunách na' ¹⁶ len gna bé'inë' lequë' cutu la'guíxjöi'në' bunách nu naquë'. ¹⁷ Cni gnë', quië butság lë na' gnë' Isaías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë':

¹⁸ Gul-yutsca', bönni' ni naquë' huen dxin quia', Nu na' gröcza' neda'.

Nadxi'ida' Lë' len rdzag ladxa'a Lë'.

Uchizia' Lë' Bö' La'y.

Lë' quíxjöi'në' yúgu'të bunách ca guna',

Cuequi xbeyda' lequë'.

¹⁹ Nutu nu tíl-lenë' didza' len cutu ulidzë' zidzj,

Len nutu nu yöni chi'ë ga nac zi'tu'.

²⁰ Tu guidau' zoa bö cutu quítsjë' lei,

Ati' gui' chzoa ul, cutu usulë' lei,

Cati' uzoarë' le nac tsahui' queë'.

²¹ Lun löz Lë' yúgu'të bunách.

Bönni' judío uná bë' ta'në': "Dzag Jesús tu' xöhui'"

²² Ni'r djua'quë' ga zoë' Jesús tu bönni' nachúl lahuë' len curnë', le yu'u lë' bö' xöhui', ati' Jesús bunë' bönni' na'. Cni guc, rlé'inë' len ru'ë didza'

bönni' na' bchul lahuë' len cugnë'. ²³ Qui læ ni na' gulubani yúgu'të bunách nacuá' ni', ta'ná:

—¿Naru' nactsë' Zxi'n Xsoë' David bönni' ni, Bönni' na' ral-la' guidë'?

²⁴ Cati' gulayönnë' læ ni bönni' gdau' fariseo, ta'në':

—Bönni' ni rubijë' yugu' bö' xöhui' le dzag Lë Beelzebú tu' xöhui', xangac bö' xöhui' na'.

²⁵ Ráquibe'inë' Jesús læ na' ta'zá' ládxi'quë' ati' rë lequë':

—Gáti'tëz ga ta'ná bë' bunách, chqui' la'rúj chopl len la'dil-len lza'gac bunách ni', nit yöl-la' uná bë' quequë'. Lëzca' cni, chqui' la'rúj chopl bunách nacuá' tu yöd z o tu yu'u, len la'díl-l, cutu gac la'día' bunách nacuá' yöd z na' o yu'u na'. ²⁶ Lëzca' cni, chqui' ubíj la' lzë'iz Satanás tu' xöhui', len la'dil-len la' leygac z bö' xöhui' na', ¿nacxcz gac gdia' yöl-la' uná bë' qui tu' xöhui'? ²⁷ Rnali' quia' rubija' yugu' bö' xöhui' le dzag neda' Beelzebú tu' xöhui'. Chqui' runa' cni, ¿nuzxa dzag nup da'gac lbi'ili' cati' tu'bíj bö' xöhui'? Qui læ ni na' le tunczë' nac bë' nachíxili'. ²⁸ Na'a, chqui' neda' rubija' yugu' bö' xöhui' le zoalen neda' yöl-la' huac queë' Dios Bö' La'y, le nactë chbdxin ga zoali' le rna bë'ë Dios.

²⁹ ¿Naru' huactsa nu bönni' tsazië' lidxë' bönni' nal len cuijë' yugu' yöl-la' tsahui' dzö' lidxë' chqui' zi'al cutu gúguë'ë bönni' nal na'? Ni'r gac tsazië' ulatjë' lidxë' bönni' nal na'.

³⁰ Nu curún neda' tsazxón, rdá'baga' neda', len nu curutúb tsazxón len neda', ruslás nu na'.

³¹ Qui læ ni na' rëpa' lbi'ili', ca nac yúgu'të dul-la' tun bunách len yugu' didza' xöhui' ta'ná, unít lahuë' lequë' Dios, san nu bönni' gnë zi'ë queë'

Dios Bö' La'y, cutu ca' unít lahuë' lè' Dios. ³² Lëzca' cni, nu bönni' gnë' quia' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, Dios unít lahuë' lè', san nu bönni' gnë' queë' Dios Bö' La'y, cutu ca' unít lahuë' lè' Dios. Cutu unít lahuë' lè' dza ni zoaru' na'a, len cutu unít lahuë' lè' dza zi'a za'.

Le runru' nac bë' le nacru'

³³ Gnë' ca' Jesús:

—Chqui' nac dxi'a yag, cuia le nac dxi'a yag na', san chqui' nac xöhui' yag, cuia ca' le nac xöhui'. Cni nac, le rbia yag nac bë' yag na'. ³⁴ Lbi'ili', di'a dza quecba' bël snia' nacli'. ¿Nacx gac güi'li' dxi'a didza', chqui' nacli' xöhui'? Ca nac le ta'zá' ládxi'gac bunách, lëzca' cni tui' didza'. ³⁵ Didza' dxi'a ru'ë bönni' dxi'a le yu'u icj ládxi'dau'huë' le nac dxi'a, san didza' cunác dxi'a ru'ë bönni' huia'dö' le yu'u icj ládxi'dau'huë' le cunác dxi'a. ³⁶ Qui lë ni na' rëpa' lbi'ili', cati' gdxin dza gchuguë' Dios quegac bunách, cuequi xbeynë' bunách ca nac yúgu'të didza' gulanazë' ca'. ³⁷ Ca nac didza' ru'u, cuequi xbeynë' li', ati' uruju' dxi'a o gbagu'u zxguia' ni'a qui didza' na' bë'u.

Ta'nabnë' Jesús gunë' le gac bë' nu naquë'

³⁸ Ni'r gulubi'ë didza' yugu' bönni' gdau' fariseo len bönni' gdau' tu'sëdi, të' Jesús:

—Bönni' Usëdi, rë'nitu' glé'itu' tu le gunu' le gac bë' dë lu na'u yöl-la' uná bë'.

³⁹ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Ta'nabnë' neda' guna' tu le gac bë' nu naca' bönni' tua'dö' ni, cuzóa gdu ládxi'quë'. Cutu bi le gac bë' la'lé'inë', san tuz le nac bë' na' ca guc queë' Jonás, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios.

⁴⁰ Ca na' guc queë' Jonás na', buga'në' lë'ba' bö' zxön gdu tsonn dza tsonn yël, lëzca' cni gac quia' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, tsonn dza tsonn yël uga'na' zxan yu. ⁴¹ Bönni' gulacu'ë yöd'z Nínive la'yasë' dza gchuguë' Dios quegac bunách cati' cuequi xbeynë' bunách dza ni zoaru' na'a, ati' le glunë' uspaga' bunách ni zxguia' le gulubí'i ládxi'quë' bönni' Nínive na' cati' ni' gdíxjoi'në' lequë' Jonás xtídzë'ë Dios, ati' na'a zoa' ni neda', len náctëra' blau ca Jonás na'. ⁴² Lëzca' cni, ngul ni' gna bé'ínu yöd'z dë zaca' ga rdöd gbidz beo' ziang tsasnu dza gchuguë' Dios quegac bunách cati' cuequi xbeynë' bunách dza ni zoaru' na'a, ati' le bennu uspaga' lequë' zxguia', le brujnu ngul na' ga nactër zi'tu' quië yönninu didza' rejni'i bë'ë Salomón, ati' na'a zoa' ni neda', len náctëra' blau ca Salomón na'.

Cati' rudxín xlatj bö' xöhui'

⁴³ Gnë' ca' Jesús:

—Cati' r-ruj bö' xöhui' yu'u bönni', rda gap nabídx, rguilj ga uzí' ladxi'. Chqui' cutu gdzöli ga na' uzí' ladxi', ⁴⁴ ni'r gna: “Huöja' xlatja' ga ni' bruja'.” Cati' udxín ga ni' bruj, tsajxaca' bönni' na', naquë' ca tu yu'u nadách, len nalúa, len chnabá'a quië nu tsajsóa ni'. ⁴⁵ Ni'r tseaj, tsajxí' yegádx bö' xöhui' nácgactër xöhui' ca lei, ati' la'yáz yúgu'të, len la'cuá' lu bönni' na', ati' ga udx huayáli'tër ca gac queë' bönni' na' ca guc queë' zi'al. Lëzca' cni gac quegac bunách tua'dö' ni.

Xnë'ë Jesús len yugu' bönni' böchë'ë

⁴⁶ Cati' ni' ruí'lenë' bunách didza' ni Jesús, guladxinë' ni' xnë'ë Jesús len yugu' bönni' böchë'ë.

Gulacu'ë lö'al len glë'nnë' luí'lenë' Jesús didza'.

⁴⁷ Ni'r gdíxjöi'në' Jesús tu bönni', rë' Lë':

—Byutsca', nacu'ë lö'al xna'u len yugu' bönni' böchu'u, të'nnë' luí'lenë' Li' didza'.

⁴⁸ Bubi'ë didza' Jesús, rë' bönni' na' gdíxjöi'në' Lë' cni, rnë':

—¿Nuzxa caz xna'a len nupxcz bönni' böcha'a?

⁴⁹ Ni'r bulí në'ë, bulu'ë yugu' bönni' uséd queë', len rnë':

—Byutsca', bönni' ni nacque' ca xna'cza' len böchi'cza'. ⁵⁰ Núti'téz nu run ca rë'ncznë' Xuza' zoë' yehua' yubá, nu ni nac bi'i böchi'cza', len bi'i zanca', len xna'cza'.

13

Runë' lsaqui' Jesús ca nac qui bönni' guz

¹ La' dza ni'z brujë' Jesús lu yu'u, ati' yajchö'ë ra' nis zxön. ² Le guladxín ga zoë' Jesús bunách zian, grenë' tu lë'i bárcodau', len grö'ë ni', ati' bunách zian na' gulacua' luyú bidx ra' nis zxön na'. ³ Ni'r bé'lenë' lequë' didza' Jesús, zian le busëdnë' lequë', yugu' le benë' lsaqui', rnë':

—Gul-yutsca', brujë' bönni' guz, zjësië' xseydau'.

⁴ Tsal ni' zjësië', glas ra' nöz la'gac xseydau' na', ati' guladxinba' bguindau', glë'jba' xseydau' na'.

⁵ Glas luyú ga rö' guiöj yela'gac xseydau' na', ga na' curö' szxöni yu, ati' la' gulalentë, le curö' ni' szxöni yu. ⁶ Ni'r cati' budzá'a, la' gulacuadtë len gulabídx lë na' bësië', le cunác ga lun luí. ⁷ Gulalén ga gululén lba yötsi' yela'gac xseydau' na' glas, ati' gulazzön lba yötsi' na' len gularöli lë na' bësië', glun ditj lei. ⁸ Glas ga nac luyú dxi'a yela'gac xseydau' na', ati' gulunödzej. Gulunödzej yetú gayua'tër

ca' la'gac lë na' bësië'. Gulunödzej yetsonnlalj ca' yela'gac na', ati' gulunödzej yechí uruá' ca' yela'gac na'. ⁹ Nu zoa nag len ryöni, ral-la' uzë nag.

Le të'ni lun le benë' lsaqui' Jesús

¹⁰ Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús bönni' usëd queë' len gulanabnë' Lë', ta'në':

—¿Bizx quië ru'lenu' bunách didza' yugu' le runu' lsaqui'?

¹¹ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Ru'ë lbi'ili' latj Dios tséjni'li' le nagachi' ca rna bë'ë Lë' yehua' yubá, san cutu të'ni la'yejni'i bunách ni. ¹² Nu dë qui, Dios unödzejë' qui yelati', ati' szxönitër gata' qui, san nu cudë qui, la'z dui le dë qui gdua. ¹³ Qui lë ni na' ru'lëna' lequë' didza' yugu' le runa' lsaqui', le tu'yúë' san cutu ta'lé'inë'. Ta'yönnë' san cutu tu'zë nagquë' len cutu ta'yéjni'në'. ¹⁴ Cni rac quequë' quië utság lë na' gnë' Isaías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë':

Le nactë yönili' san cutu tséjni'li'.

Uyuli' gna'li' san cutu glé'ili',

¹⁵ Le nazíd ládxi'dau'gac bunách ni,

Len cutu ryaz icj nagquë'.

Nadzudi' yöj lauquë',

Cui la'lé'inë' len yöj lauquë' na'.

Cutu luzë nagquë'

Len cutu luzejni'i ládxi'quë',

Len cutu luhuöaquë' quia' neda'

Quië gac una' lequë'.

¹⁶ Na'a, bica' ba lbi'ili', le rle'i yöj lauli' len ryöni nagli'. ¹⁷ Le nactë rëpa' lbi'ili', glë'nnë' la'lé'inë' le rlé'ili' lbi'ili' zian bönni' glu'ë didza' uláz queë'

Dios len yugu' bönni' tsahui' san cutu gulalé'inè' lei. Glè'nnè' la'yönnè' le ryönili' lbi'ili' san cutu gulayönnè' lei.

Rusáj la'nè' Jesús le benè' lsaqui'

¹⁸ Gnè' ca' Jesús:

—Gul-zè nagli' ca nac le bena' lsaqui' qui bönni' guz. ¹⁹ Núti'téz nu ryöni didza' ca rna bè'è Dios yehua' yubá len cutu rejni'i lei, rac qui didza' ryöni nu na' ca guc qui xseydau' na' glas ra' nöz. La' za'tè tu' xöhui' len rugúa didza' na' gyu'u icj ládxi'dau'huè' bönni' na'. ²⁰ Xseydau' na' glas luyú ga rö' guiöj ruluí' ca rac queè' bönni' ryönnè' didza' na' len la' ruzètè naguè' lu yöl-la' rudziji queè', ²¹ san ca na' cutu rdia' xseydau' na' le cudè ga gun luí, lèzca' cni rac queè' bönni' ni. Cati' gdxin tu le usaca' zi' lè', ati' la'bía ládxi'gac lè' bunách le nazí' lu nè'è didza' na', la' gactè chop ladxè'è. ²² Xseydau' na' glas ga na' gululén lba yötsi' ruluí' ca rac queè' bönni' na' ryönnè' didza' na', san rui' ladxè'è yugu' le dè yödzyú ni, ati' nazí' yè'è bönni' na', le rui' ladxè'è yugu' yöl-la' tsahui' qui. Yugu' lè ni ta'röli didza' na' len tun ga cutu gun dxin lu icj ládxi'dau'huè'. ²³ Xseydau' na' glas luyú dxi'a ruluí' ca rac queè' bönni' ryönnè' didza' na' len réjni'nè' lei, ati' run dxin didza' na' lu icj ládxi'dau'huè'. Nacgac la'gac bunách ca xseydau' na' gulunödzy yetú gayua'tër ca'. Nacgac yela'gac bunách ca xseydau' na' gulunödzy yetsonnlalj ca', ati' nacgac yela'gac bunách ca xseydau' na' gulunödzy yechí uruá' ca'.

Guíxi'dau' xöhui' nalá' ca nac yöl zxoá' xtil

²⁴ Yetú le benè' lsaqui' Jesús, rē' lequè':

—Ca gac ga gdxin le rna bē'ē Dios yehua' yubá nac ca guc qui xseydau' dxi'a guzē' tu bōnni' ga nac la' yēl queē'. ²⁵ Tsal na' tasiē' bōnni' naculé lidxē', bdxin ni' tu nu curle'i lē' dxi'a, ati' yjōz la' yēl queē' xsey guíxi'dau' xōhui' nalá' ca nac yōl zxoá' xtil, ati' bōjē' xlatjē'. ²⁶ Cati' blen zxoá' xtil na' len grō' deu qui, ga na' dxia xui'i, ni'r glac bē' guíxi'dau' xōhui' na'. ²⁷ Ni'r guladxinē' bōnni' huen dxin ga zoē' bōnni' xan la' yēl na', len tē' lē': “Xan, chqui' guzu' xseydau' dxi'a la' yēl quiu', ¿nacx guc gulalén guíxi'dau' xōhui' na'?” ²⁸ Gudxē' lequē' xan la' yēl na', rnē': “Benē' cni bōnni' curlé'inē' neda' dxi'a.” Ni'r gulanabnē' lē' huen dxin na', ta'nē': “¿I rē'nnu' tseajtu' tsjōljtu' guíxi'dau' xōhui' na'?” ²⁹ Xanquē' rē' lequē': “Cutu. Nazx ca' cati' gládu'li' guíxi'dau' xōhui' na', gládu'lentēli' ca' yōl zxoá' xtil. ³⁰ Dxi'ar gac güi'li' latj la'zxōngar tsazxón cati' gdxinr dza tsajtubru' lei, ati' ni'r gyēpa' nup lutúb lei: Gul-túb zi'al guíxi'dau' xōhui' na' len gul-guga' tsajxúndj hueaj quiē uzégui'ru' lei, ati' ni'r utubli' zxoá' xtil lu yu'u quia'.”

Runē' lsaqui' Jesús ca nac qui xsey mostaza

³¹ Yetú le benē' lsaqui' Jesús, rē' lequē':

—Ca gac ga gdxin le rna bē'ē Dios yehua' yubá, gac ca rac qui tu xsey mostaza, le guzē' tu bōnni' ga nac la' yēl queē'. ³² Le nactē nactēr cuidi' xsey mostaza na' ca yúgu'tē xseydau' yezica', san cati' chnadúz, rzxōntēr ca yúgu'tē guixi' cuan len rac zxōn ca nac tu yag, ati' ta'dxinba' bguindau' tun lidxcba' lu zxuza' nē'i.

Runē' lsaqui' Jesús qui xnē'i yōt xtil

³³ Yetú le benē' lsaqui' Jesús, rē' lequē':

—Ca gac ga gdxin le rna bē'ē Dios yehua' yubá gac ca le run xnē'i yöt xtil, le buchíxinu ngul len tsonn lbix yöjz zxa' xtil, ati' gyazx gdutē cua na'.

Le rē'ni gun le runē' lsaqui' Jesús

³⁴ Yúgu'tē lē ni benē' lsaqui' Jesús, bē'lenē' bunách nacua' ni' didza', len cutu bí didza' bē'lenē' lequē' le cubenē' lsaqui'. ³⁵ Cni benē' quiē butság lē na' buzujē' lu guich bönni' bē'ē didza' uláz queē' Dios, gnē':

Gu'a didza' yugu' le guna' lsaqui'.

Gnia' yugu' le nagachi' cati' ni' gzu lau zi'a guta' yödzlyú.

Rguixjö'ē Jesús le benē' lsaqui' qui guíxi'dau' xöhui' nalá' ca nac yöl zxa' xtil

³⁶ Ni'r buzeynē' bunách nacua' ni' didza' Jesús, busölē'ē lequē', ati' gyaziē' yu'u. Ni'r guladxinē' ga zoē' bönni' uséd queē' len tē' Lē':

—Gdixjöi' netu' le rē'ni gna lē na' benu' lsaqui' qui guíxi'dau' xöhui' nalá' ca nac yöl zxa' xtil.

³⁷ Bubi'ē didza' Jesús, rē' lequē':

—Bönni' razē' xseydau' dxi'a naca' neda', Bönni' Nuhuöaquē' Gdu Bunách. ³⁸ La' yēl na' nac yödzlyú ni, ati' xseydau' dxi'a na' ruluí' ca nacgac nup nababgac ga rna bē'ē Dios. Guíxi'dau' xöhui' na' nalá' ca nac yöl zxa' xtil ruluí' ca nacgac nup nacgac qui tu' xöhui'. ³⁹ Nu na' curle'i dxi'a xan la' yēl na' len yjöz guíxi'dau' xöhui' na', tu' xöhui'cz nac. Dza lutubē' na' ruluí' ca gac dza udx qui yödzlyú ni, ati' nup na' tu'túb nacgac gbaz la'y queē' Dios. ⁴⁰ Ca na' guc, gulutubē' guíxi'dau' xöhui' na', len guluzégui'ē lei lu gui', lēzca' cni gac cati' udx qui yödzlyú ni. ⁴¹ Neda', Bönni' Nuhuöaquē' Gdu

Bunách, gsöla'gaca'-në' gbaz la'y quia', ati' lubijë' ga rna bë'ë Dios yúgu'të nup tun ga tun dul-la' lza'gac lenca' nup tua' dö'. ⁴² Yugu' gbaz la'y na' la'gu'ë lu gui' gabíl yugu' bönni' tua'dö' na'. Ni' la'bödxë' len lutíl-láya'quë'. ⁴³ Ni'r la'yëp yös yení' bunách tsahui', lacquë' ca gbidz ga ni' rna bë'ë Dios yehua' yubá. Nu zoa nag len ryöni ral-la' uzë nag.

Runë' lsaqui' Jesús qui tu yöl-la' tsahui' nagachi'

⁴⁴ Lëzca' cni benë' lsaqui' Jesús, rnë':

—Le rna bë'ë Dios yehua' yubá nac ca tu yöl-la' tsahui' nagachi' tu la' yël. Cati' budzölnë' lei tu bönni', bucachë'ë lei leyúbl ga na' bgachi', ati' lu yöl-la' rudziji queë' gyijë', yjëti'ë yúgu'të le dë queë' ati' gu'uë' la' yël na' quië gata' queë' yöl-la' tsahui' na'.

Runë' lsaqui' Jesús qui tu bga záqui'tsqi

⁴⁵ Gnë' ca' Jesús:

—Ca ral-la' së ládxi'li' le rna bë'ë Dios yehua' yubá nac ca benë' tu bönni' ra'uë' len ruúti'ë, rguiljë' yugu' bga dxi'a. ⁴⁶ Cati' bdzölnë' tu bga záqui'tsqi, gyijë', yjëti'ë yúgu'të le dë queë', ati' gu'uë' bga na'.

Runë' lsaqui' Jesús qui tu yöxj böl

⁴⁷ Lëzca' cni gnë' Jesús:

—Ca gac ga gdxin le rna bë'ë Dios yehua' yubá, gac ca run tu yöxj böl le ta'chiljë' bönni' lu nis zxön, le rajxí' zian böl gza'a. ⁴⁸ Cati' chbdza' yöxj na', gulubijë' lei luyú bidx ra' nis zxön na', ati' ni' gulabö'ë len gulagu'ë-ba' lu bdö'a yugu' böl dxi'a, san yugu' böl ca'z, gularu'në'-ba'. ⁴⁹ Lëzca'

cni gac cati' udx qui yödzyú ni. La'rujè' gbaz la'y queè' Dios ati' lubijè' quizi bunách tsahui', lucuitiè' lequè' ladj bunách tua'dö'.

⁵⁰ Ni'r la'gu'è lu gui' gabíl bunách tua'dö' na'. Ni' la'bödxè' len lutíl-l láya'què'.

Yöl-la' tsahui' le nac gul len le nac cub

⁵¹ Ni'r Jesús gnabnè' yugu' bönni' uséd queè', rnè':

—¿I réjni'li' yúgu'tè lè ni?

Gulubi'è didza', tè' Lè':

—Ja, Xan.

⁵² Jesús gudxè' lequè':

—Cati' chnazí' lu nè'è bönni' gdau' usèdi le rna bè'è Dios yehua' yubá, naquè' ca bönni' xan yu'u, rbijè' ladj yöl-la' tsahui' queè' le nac cub len le nac gul, le nacgac dxi'a, ruzi'è xbey.

Le benè' Jesús yödz Nazaret

⁵³ Cati' budx benè' yugu' lsaqui' ni Jesús, buzè'è ni'. ⁵⁴ Cati' budxinè' ladjè', busèdnè' bunách nacuá' lu yu'u ga tu'dubè' tu'sèdè' queè' Dios bönni' judío, ati' gulubannè', ta'nè':

—¿Gazxcz bzèdnè' yöl-la' rejni'i ni bönni' ni? ¿Nacxcz nac, runè' yugu' yöl-la' huac ni? ⁵⁵ Naquè' bönni' ni zxi'nè' bönni' bèdx yag, ati' lènu María xnè'è. Naquè' böchi'què' Jacobo len José len Simón len Judas. ⁵⁶ Lèzca' nacuá'lennu rè'u ni ngul zanè'. ¿Gazxcz bzèdnè' yúgu'tè lè ni?

⁵⁷ Qui lè ni na' glac chop ládxi'què', guluca'nè' Lè'. Ni'r Jesús gudxè' lequè':

—Tun ba la'n bönni' ru'è didza' uláz queè' Dios yúgu'tè bunách, san cutu tun lè' ba la'n bunách uládz queè' len bunách nacuá' lidxè'.

⁵⁸ Qui lë ni na' cutu benë' Jesús ni' zian yöl-la' huac, le cutu ta'yejlë'ë Lë'.

14

Ca guludöddë' Juan, bönni' buquilë' bunách nis

¹ Lu dza ni', byönnë' Herodes, bönni' rna bë'ë luyú Galilea, ca nacgac yöl-la' huac runë' Jesús.

² Herodes na' gudxë' yugu' ni'a në'ë, rnë':

—Bönni' ni Juan, bönni' buquilë' bunách nis. Chbubanë' lu yöl-la' gut. Qui lë ni na' dë lu në'ë yöl-la' huac zxön na'.

³ Cni gnë' Herodes le bsölë'ë lëczë' bönni' gulazönë' Juan len glúguë'ë lë' du guia, ati' gulaguë' lë' lidx guia le gú'ninu cni Herodías, ngul na' gucnu ngul queë' Felipe, böchë'ë Herodes na'. ⁴ Cni benë' Herodes, le gudxë' lë' Juan na': “Cutu ral-la' sóalenu'-nu.”

⁵ Qui lë ni na' gu'nnë' Herodes gdöddë' Juan, san gúdxinë' la'dá'baga' lë' bunách lu yödz ni', le taqui bunách naquë' Juan na' bönni' ru'ë didza' uláz queë' Dios. ⁶ Ni'r cati' guc lni qui dza gyé'inë' iz Herodes, brujbi' bi'i ngul queënu Herodías na' len bya'abi' laugac nup nacua' lni na', ati' bdzag ladxë'ë-bi' Herodes. ⁷ Gzxi' lu në'ë Herodes len benë' tsutsu xtídzë'ë unödzejë' queëbi' bíti'téz bi gnabbi' lahuë'. ⁸ Le chnusédinu-bi' zi'al xna'bi', gudxbi' lë':

—Benn quia' na'a tu lu zxiga' zxön icjë' Juan, bönni' buquilë' bunách nis.

⁹ Ni'r bui'nnë' Herodes, san le chbenë' tsutsu xtídzë'ë, len le gulayöni lë' nup ti'j tágulen lë', qui lë ni na' gna bé'inë' nu tsajnödzj queëbi' icjë' Juan na'. ¹⁰ Cni guc, bsölë'ë nu tsajríx yenë' Juan ga ni'

yu'ë lidx guia. ¹¹ Bönni' na' nasölë'ë bu'ë icjè' Juan na', yu'u lu zxiga' zxön, ati' bunödzejè' lei queëbi' bi'i ngul na', ati' lëbi' bua'bi' lei queënu xna'bi'.

¹² Ni'r guladxinë' ni' bönni' guladë'ë Juan na', ati' guluú'ë lë' len gulucachë'ë lë'. Gdöd ni', ya-jtíxjöi'cnë' Jesús ca glac lë ni.

Jesús rugahuë' zianr ca chián gayuá' bunách

¹³ Cati' ráquibe'inë' lë ni Jesús, buzë'ë ni', ati' grenë' tu lë'i bárcodau', zijè' la' queëzè' tu latj ca'z. Cati' gulayöni bunách tsijè' ni', gularujè' yugu' yödz ni', yjaquë' ga ni' gdxinë', ta'zë'i ní'aque'. ¹⁴ Cati' burujè' lë'i barco Jesús, blé'inë' nacuá' ni' bunách zian, ati' buechi' ladxë'ë lequë' len bunë' nup te'i, nútsa'gac ladjquë'. ¹⁵ Cati' chrdzö' dza na', guladxinë' ga zoë' Jesús bönni' uséd queë', len tē' Lë':

—Chrdzö' na'a, ati' ca'z nac latj ni. Busöla' bunách ni tsjaquë' gap dë yödzdau' quië la'uë' bi lahuë'.

¹⁶ Ni'r Jesús gudxè' lequë':

—Cutu run bayúdx tsjaquë'. Gul-nödzej lbi'ili' le lahuë'.

¹⁷ Ni'r tē' Lë':

—Gayu'z yöt xtil dë len chopzba' böi dëba' queëtu' ni.

¹⁸ Jesús rë' lequë':

—Gul-dguá' quia' ni.

¹⁹ Ni'r gna bé'inë' bunách na' Jesús la'bö' ga yu'u daca'. Gdöd na' gdel-lë'ë gayu' yöt xtil na' len chopba' böi na', ati' bchis lahuë', ruyúë' zaca' yehua' yubá. Gudxè' Dios: “Xclenu'.” Ni'r buz-xuzxjè' yöt xtil na' len budödè' lei lu na'quë' bönni' uséd queë', ati' lequë' gulaguisië' lei laugac bunách zian na'. ²⁰ Glahuë' yúgu'tè' len guluhuöljnë'. Ni'r

gulutubë' bizxj naga'ngac len guludzë'ë chinnu bdö'a. ²¹ Bönni' ni' glahuë' glaquë' gdu chián gayu'ë, san nutu nu blab yugu' ngul len bi'idau'.

Jesús rzë'i ni'ë lu nis zxön

²² Ni'r la' bentë' Jesús ga gulabenë' lë'i bárcodau' bönni' uséd queë', tsjaquë', la'nörë' lahuë', la'dödë' yetslá'a nis zxön ni', tsal na' uzeynë' Lë' bunách nacuá' ni' didza'. ²³ Cati' chnusölë'ë bunách na' Jesús, grenë' ga nac tu lu guí'adau' ga ni' yajsóë' tuzë'. Ni' bulidzë' Dios. Cati' chgul, tuzë' zoë' ni'. ²⁴ Bárcodau' ga na' nacu'ë bönni' uséd queë' rdöd gatsj lahuil' nis zxön na', ati' ryas bárcodau' na' le ryas rdxia nis zxön na', le ruzaga' barco na' bö' reycj. ²⁵ Gdöd ladxi' yël, gbiguë'ë Jesús gal-la' ga na' nacu'ë, rzë'i ni'ë lu nis zxön. ²⁶ Cati' gualé'inë' Lë' bönni' uséd queë', rzë'i ni'ë lu nis zxön, szxöni gulabö'ë baguí' le tádxinë'. Gulabödxyë'ë, ta'në':

—Tu bxin na'.

²⁷ Ni'r Jesús la' bulidztë' lequë', rnë':

—Gul-zxöni ládxi'li'. Neda' ni. Cutu gádxili'.

²⁸ Ni'r bubie' didza' Pedro, rë' Jesús:

—Xan, chqui' nacu' Li', gna be'i neda' guida' ga na' zu' lu nis.

²⁹ Jesús gudxë' lë':

—Gda.

Ni'r bötjë' Pedro lë'i bárcodau' na' len gzë'i ni'ë lu nis zxön, zijë' ga na' zoë' Jesús. ³⁰ Ni'r cati' blé'inë' Pedro ca rutá nis bö' na' reycj, gúdxinë'. Ni'r gzu lahuë' rötjë' lu nis, ati' grödxyë'ë. Bulidzë' Jesús, rnë':

—Xan, buslá neda'.

³¹ Jesús la' bulitë në'ë. Buguel-lë'ë lë', len rë' lë':

—Lati'z réjlë'u neda'. ¿Bizx quië guc chop ladxu'u?

³² Cati' gulubenë' lë'i bárcodau' na', grö' dxi bö' na' reycj. ³³ Ni'r gulayíj ládxi'quë' Jesús bönni' nacu'ë lë'i bárcodau' na', ta'në':

—Le nactë, Zxi'në' Dios nacu'.

Jesús ruúnë' bönni' huë' nacu'ë Genesaret

³⁴ Cati' chguladödë' yetslá'a nis zxön na', la' guladxintë' lu xyu yödz Genesaret. ³⁵ Cati' guluúnbë'ë Jesús bönni' yödz ni', gulasölë'ë didza' gdutë luyú ni', ati' djua'quë' ga zoë' Jesús yúgu'të nup te'i. ³⁶ Gláta'yuë' lahuë' Jesús gu'ë lequë' latj la'ganzë' rui'i lari' nacuë', ati' la' guluhuöactë yúgu'të nup na' gulagán lari' na'.

15

Le tun ga cunacru' dxi'a lahuë' Dios

¹ Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús yugu' bönni' gdau' fariseo len bönni' gdau' tu'sëdi, narujquë' Jerusalén, ati' të' Jesús:

² —¿Bizx quië tunë' bönni' uséd quiu' le rdöd bë'i ca nac le nalëbiru' runru' ca glunë' xuz xtau'ru'? Cutu ta'guíb na'quë' ca nac qui gdau' cati' zì'a lahuë'.

³ Bubi'ë didza' Jesús, gnabnë' lequë', rnë':

—¿Bizx quië lbi'ili' ca' ruca'nli' ca'z zxba queë' Dios quië gunli' le nalëbili' runli'? ⁴ Cni nac, le gna bé'inë' lbi'ili' Dios, gnë': “Ben ba la'n xuz xna'u”, len gnë' ca': “Nu gnë' zì' qui xuz xnë'i, tsaz gat nu na'.” ⁵ San lbi'ili' rnali': “Chqui' nu guië xuz xnë'i: Cutu bi gac gunna' quiu' le chgzxi' lu na'a gunna' queë' Dios yúgu'të, ⁶ cutur bi ral-la' gun qui xuz

xnë'i nu na'." Cni runli', ruca'nli' ca'z le gna bè'è Dios, quië gunli' le nalëbili' runli'. ⁷ Lbi'ili', bönni' rulu'z tsahui' cuinli', gdu gdíxjö'è ca nacli' Isaías, bönni' bè'è didza' uláz queë' Dios, gnë':

⁸ Bönni' ni, lu rú'agaczë' tunë' neda' ba la'n, Len clëg gdu ládxi'quë'.

⁹ Daduz nac le ta'yíj ládxi'quë' neda' Le tu'sëdnë' yugu' le gulaná bè' bunách.

¹⁰ Ni'r bulidzë' bunách nacuá' ni' Jesús, rë' lequë':

—Gul-zë nagli' le gyëpa' lbi'ili' len gul-tsejni'i.

¹¹ Clëg le ryaz ru'ë bönni' run ga cunaquë' dxi'a lahuë' Dios, san le r-ruj ru'ë, lë ni run ga cunaquë' dxi'a lahuë' Dios.

¹² Ni'r gulabiguë'è ga zoë' Jesús bönni' usëd queë', len të' Lë':

—¿I nöznu' gulaleynë' bönni' gdau' fariseo cati' gulayönnë' didza' ni bè'u?

¹³ Ni'r bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Yúgu'të le nadúz, le cuguzë' Xuza' zoë' yehua' yubá, huaduljgac gdu luí. ¹⁴ Gul-cá'n lequë'. Chnachúl laquë' len ta'chë'è nup nachúl laugac. Chqui' tu bönni' lau chul gchë'è yetúë' bönni' lau chul, gropë' la'bixë' lu yeru.

¹⁵ Ni'r bubi'ë didza' Pedro, rë' Jesús:

—Bzejni'i netu' lë ni runu' lsaqui'.

¹⁶ Jesús rë' lequë':

—¿Naru' cu réjni'tsali' ca' lbi'ili'? ¹⁷ ¿Naru' cu réjni'tsali' ryaz lë'ru' yúgu'të le ryaz rú'aru', ati' rurúj lë'ru'? ¹⁸ Na'a, le r-ruj rú'ali', lu icj ládxi'dau'li' za', ati' lë ni run ga cunacli' dxi'a lahuë' Dios. ¹⁹ Cni rac, le ta'lén lu icj ládxi'dau'li'

yugu' le rza' ládxi'li' le cunác, le lun ga gdödili' bunách, len le lun ga quitsjli' zxba qui yöl-la' nutság na', len le cunác runli', len yugu' le rzë ládxi'li' cuanli', len yugu' le rnëli' qui lza'li' le cunác, len yugu' le rnë xöhui'li'. ²⁰Yugu' le cni tun ga cunaquë' dxi'a lahuë' Dios tu bönni', san chqui' cunayár në'ë ca nac qui gdau' cati' bi gahuë', cutu gun ga cunaquë' dxi'a lahuë' Dios.

Réjlë'nu Jesús ngul gza'a

²¹Ni'r buzë'ë ni' Jesús, gyijë' lu xyu yödZ Tiro len yödZ Sidón. ²²Brujnu yödZ ni' tu ngul nababnu Canaán, ati' bë'nu zidZ didza', rënu Jesús:

—Xan, zxi'n xsoë' David, buechi' ladxi' neda'. Bi'i ngul quia' szxöni rzaca' rgui'bi' le yu'u lëbi' bö xöhui'.

²³Cutu bi didza' bubi'ë Jesús. Ni'r gulabiguë'ë ga zoë' bönni' uséd queë', ati' glë' Lë', ta'në':

—Busöla'-nu, le za'nu cúdzuru' rbödxya'anu.

²⁴Ni'r bubi'ë didza' Jesús, rë'-nu:

—Dios nasölë'ë neda' gáclena' bunách Israel, nac-gac ca bö'cu' zxíla'dau' nanitcba'.

²⁵Ni'r gbíga'nu ga zoë' Jesús ngul na' len gyij ládxi'nu Lë', rënu Lë':

—Xan, guclen neda'.

²⁶Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Cutu nac dxi'a uguaru' yöt quechi' bi'idau' len chu'nru' lei laucba' bö'cu'dau'.

²⁷Ni'r rënu Jesús ngul na', rnanu:

—Ja, Xan, san táguba' bö'cu'dau' na' le bizxj tu'huöxj ga tagu xancba'.

²⁸Ni'r bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Nguldau'. Gdu nac ca réjlë'u neda'. Gac quiu' ca rë'nnu'.

La' ni'z böáctëbi' bi'i nguldau' queënu.

Jesús ruúnë' zian nup te'i

²⁹ Ni'r buzë'ë ni' Jesús len gdödë' ga nac ra' nis zxön qui Galilea. Grenë' ga nac tu lu guí'adau', ati' ni' grö'ë. ³⁰ Guladxín ga zoë' Jesús bunách zian djua'quë' nup cuta'zá' len nup nachúl laugac, len nup cuta'në, len nup narugu ni'a na'gac, len zianr nup te'i, ati' gulaguixjé' lequë' xni'ë Jesús, ati' Lë' bunë' lequë'. ³¹ Gulubani bunách ni' ca nac le benë' Jesús, le gulalé'inë' tu'në nup cugulanë, ati' nuhuöacgac nup grugu ni'a na'gac, ati' tu'zá' nup cugulazá', ati' tu'le'i nup bchul laugac. Qui lë ni na' gulagu'ë yöl-la' ba Díos quegac bunách Israel.

Jesús rugahuë' zianr ca choa' gayuá' bunách

³² Ni'r Jesús bulidzë' yugu' bönni' uséd queë', len rë' lequë':

—Ruhuechi' ladxa'a bunách zian ni, le chguc tsonn dza zá'clenë' neda' len cutu bi dë le lahuë'. Cutu rë'nda' usöla'gaca'-në' tshuöjquë' lidxquë' ta'dunzë' ca', nazx ca' ludú ládxi'quë' la' nöz.

³³ Ni'r të' Lë' bönni' uséd queë', ta'në':

—¿Gazxcz gdzölitu' yöt xtil zian lu latj ca'z ni, le ugágutu' bunách zian ni?

³⁴ Gnabnë' lequë' Jesús, rnë':

—¿Balx yöt xtil dë queëli'?

Gulubi'ë didza', ta'në':

—Gadx, ati' nababzba' bö'lcuidi' dëba' queëtu' ni.

³⁵ Ni'r Jesús gna bé'inë' bunách zian na' la'bö' lu yu. ³⁶ Gdel-lë'ë gadx yöt xtil na' len yugu' bö'lcuidi' na' ati' gudxë' Díos: “Xclenu'.” Ni'r buz-xuzxjé' groptë na' len bunödzejë' quequë' bönni' uséd queë', ati' lequë' gulaguisië' laugac bunách zian

na'. ³⁷ Glahuë' yúgu'tè' len guluhuöljnë'. Gdöd ni' gultubë' le bizxj naga'ngac, ati' guludzë'ë gadx bdö'a. ³⁸ Nacquë' choa' gayu'ë bönni' na' glahuë', san nutu nu blab yugu' ngul len bi'idau'. ³⁹ Ni'r Jesús busölë'ë bunách na' tshuöjquë' lidxquë', ati' grenë' lë'i bárcodau' ni', zijë' lu xyu yödz Magdala.

16

Ta'nabnë' Jesús gunë' tu le gac bë' nuzxa naquë'

¹ Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús yugu' bönni' gdau' fariseo len yugu' bönni' gdau' saduceo quië la'zí' bë'ë Jesús, ati' gulanabnë' Lë' gunë' tu le gac bë' ga za' yöl-la' uná bë' queë'. ² Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Cati' rdzö', rnali' cni: “Gun dxi'a cxö, le rö' böaj xna luzxbá.” ³ Cati' nac zildau', rnali' cni: “Cutu gun dxi'a na'a dza le rö' böaj xna len ruchúl luzxbá.” Lbi'ili', bönni' rulu'iz tsahui' cuinli'. Rac gnë ya'ali' nac gun luzxbá, san cutu gac tséjni'li' le rusëdi le tac dza ni zoaru' na'a. ⁴ Bunách tua'dö' cuzóa gdu ládxi'gac ta'nabi neda' guna' tu le gac bë' nu naca', san cutu bi le gac bë' la'lé'inë'. Tuz lë na' guc bë' ca guc queë' Jonás, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios la'lé'inë'.

Ni'r buca'në' lequë' Jesús, zhuöjë'.

Le tu'sëdnë' bönni' gdau' nac ca xnë'i yöt xtil

⁵ Cati' guladxinë' yetslá'a nis zxön ni', gláquibe'inë' bönni' usëd queë' Jesús glal ládxi'quë' lu'ë le lahuë'. ⁶ Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Gul-yutsca'. Gul-gún chi'i cuinli' qui le nac ca xnë'i yöt xtil quequë' bönni' gdau' fariseo len quequë' bönni' gdau' saduceo.

7 Ni'r la' légacžë' glun xtídza'quë' bönni' uséd queë', ta'në':

—Rnë' cni le cunua'ru' yöt xtil.

8 Ráquibel'inë' lë ni Jesús, ati' rë' lequë':

—¿Bixx quië run xtídza'li' la' lbi'izli' le cunua'li' yöt xtil? Lati'z réjlë'li' neda'. 9 ¿Naru' cu réjni'tsali' len cu rajnéytsali' ca guc quegac gayu' yöt xtil ni', lë na' glahuë' chián gayu'ë bönni', ati' tsca zian bdö'a butubli'? 10 ¿Naru' cu rajnéytsali' ca' ca guc quegac gadx yöt xtil ni', lë na' glahuë' choa' gayu'ë bönni' ati' tsca zian bdö'a butubli'? 11 ¿Naru' cu réjni'li'? Cutu bè'a didza' qui yöt xtil cati' gudxa' lbi'ili' gun chi'i cuinli' qui le nac ca xnë'i yöt xtil quequë' bönni' gdau' fariseo len quequë' bönni' gdau' saduceo.

12 Ni'r gulayéjni'në' cutu gudxë' lequë' Jesús lun chi'i cuinquë' qui xnë'i yöt xtil, san ral-la' lun chi'i cuinquë' qui le tu'sëdnë' yugu' bönni' gdau' fariseo len yugu' bönni' gdau' saduceo.

Pedro rnë' Jesús naquë' Cristo

13 Cati' bdxinë' Jesús lu xyu yödz Cesarea, ga na' rna bè'ë Filipo, gnabnë' yugu' bönni' uséd queë', rnë':

—¿Nacx ta'ná bunách nu naca' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách?

14 Gulubi'ë didza', ta'në':

—La'quë' ta'në': “Juan nacu', bönni' ni' buquilë' bunách nis.” Yela'quë' ta'në': “Elías nacu', bönni' ni' bè'ë didza' uláz queë' Dios dza ni'të.” Yela'quë' ta'në': “Jeremías nacu', o yetúë' bönni' bè'ë didza' uláz queë' Dios.”

15 Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Nazxga lbi'ili', ¿nuzxa rnali' naca' neda'?

¹⁶ Bubi'ë didza' Simón Pedro, rë' Lë':

—Li' nacu' Cristo, Zxi'në' Dios ban.

¹⁷ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—Bica' bau' li', Simón, zxi'në' Jonás, le cutu bului'inë' li' lë ni nu bönni', san Xuza' zoë' yehua' yubá bului'inë' li' lë ni. ¹⁸ Neda' rëpa' li', li' nacu' Pedro, ati' lu guiöj ni ucu'a nup ludúb quia', ati' yöl-la' uná bë' qui tu' xöhui' cutu saqui' uzaga' xnözquë'. ¹⁹ Gunna' quiu' yugu' zxi'n guia qui latj ga rna bë' Nu zoa yehua' yubá. Le gna bë'u luyú ni, chgna bë' ca' Nu na' zoa yehua' yubá, ati' le gu'u latj gac luyú ni, chbë' latj gac lë na' Nu na' zoa ni' yehua' yubá.

²⁰ Ni'r Jesús gna bé'inë' yugu' bönni' uséd queë' nutu nu lë'ë naquë' Lë' Cristo.

Jesús rguíxjö'ë ca zi'a ludöddë' Lë'

²¹ La' dza ni'z gzu lahuë' Jesús rguíxjöi'në' yugu' bönni' uséd queë' run bayúdx tsijë' Jerusalén, ati' ni' lusaca' zi'ë Lë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zejni'i, len bönni' gdau' tu'sëdi, ati' ni'r ludöddë' Lë', san cati' gac tsonn dza ubanë' lu yöl-la' gut.

²² Ni'r quizi bchë'ë Jesús Pedro len gzu lahuë' rdil-lë' Lë' didza', rnë':

—Xan, cutu gu'ë latj Dios. Cutu ca' gac quiu' ca rnau'.

²³ Ni'r bueycjë' Jesús, len rë' Pedro:

—Bcuit ga zoa'. Runu' ca run Satanás, tu' xöhui'. Runu' ga gac chop ladxa'a le cutu nac ca rza' ladxë'ë Dios le rza' ladxu'u li', san ca ta'zá'z ládxi'gac bunách.

²⁴ Ni'r Jesús gudxë' yugu' bönni' uséd queë', rnë':

—Chqui' zoë' bönni' rë'nnë' të'ë neda', ral-la' uzóë' tsla'l yugu' le rzë ladxë'ë, len gaquë' ca tu bönni' zijë' zajté'ë lë'i yag cruz, ati' ni'r gac të'ë neda'. ²⁵ Nu bönni' guë'nnë' gun chi'ë yöl-la' na'bán queë', unitië' lei, san bönni' unitië' yöl-la' na'bán queë' le dë'ë neda', gata' queë' yöl-la' na'bán gdu. ²⁶ ¿Bizxa uzi'tsë' xbey bönni' chqui' utubë' yúgu'të le dë yödzyú ni san unitië' yöl-la' na'bán gdu queë'? ¿Bizxa caz gac unödzejë' bönni' quië gata' queë' yöl-la' na'bán gdu? ²⁷ Cni rnia', le huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, dzag neda' yöl-la' yení' queë' Xuza' Dios, len dzagquë' neda' gbaz la'y quia'. Ni'r ubi'a qui queë bunách tsca nac le nungac. ²⁸ Le nactë rëpa' lbi'ili': “Cutu ca' lat la'gac nup nacuá' ni cati' la'le'ir duná bë'a neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách.”

17

Rdza' ca nalá' lahuë' Jesús

¹ Gdöd xop dza, Jesús gdel-lë'ë Pedro len Jacobo len Juan, böchë'ë Jacobo na', ati' bchë'ë lequë', yjaquë' quizi ga nac tu lu gui'a sib. ² Ni' bdza' ca nalá' lahuë' Jesús lauquë'. Gyëp yös yení' lahuë' Jesús ca ruzení' gbidz, ati' böac chguichdau'z lari' nacué' ca yení'. ³ Ni'r gulalé'inë' bönni' uséd queë' na' buluí' lauquë' Moisés len Elías, tuí'lenë' Jesús didza'. ⁴ Ni'r Pedro rë' Jesús:

—Xan, nac dxi'a zoaru' ni. Chqui' rë'nnu', guna' ni tsonn yu'u lága'dau', tu quiu', yetú queë' Moisés, len yetú queë' Elías.

⁵ Tsal ni' ru'è didza' ni Pedro, la' grò'tè ni' tu böaj yení' le gzxoa lequë', ati' lu böaj na' byön chi'i nu rna:

—Bönni' ni Zxi'ncza'. Nadxi'ida'-në' len rdzag ladxa'a Lë'. Gul-zé nagli' didza' gu'ë.

⁶ Cati' gulayönnë' chi'i na' bönni' uséd queë', guladzö'è guzru'al len gladxi guladzöbnë'. ⁷ Ni'r gbiguë'è Jesús ga na' nacu'ë, ati' gdanë' lequë', rnë':

—Gul-tsás. Cutu gádxili'.

⁸ Cati' gulachís lauquë', guluyüë', nutur nu gulalé'inë', san tuzë' Jesús.

⁹ Cati' ni' tu'dinnië' lu gui'a na', gna bé'inë' lequë' Jesús, rnë':

—Nutu nu guiëli' ca guc lë ni blé'ili' cati' ubanra' lu yöl-la' gut neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách.

¹⁰ Ni'r gulanabnë' Lë' bönni' uséd queë', ta'në':

—¿Bizx quië ta'në' bönni' gdau' usëdi run bayúdx uluí' lahuë' Elías zi'al ca uluí' lahuë' Cristo?

¹¹ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Le nactë uluí' lauczë' zi'al Elías, len uca'në' tsahui' yúgu'të. ¹² Neda' rëpa' lbi'ili': “Chbuluí' lahuë' Elías na', san cutu guluúnbë'ë lë', ati' yúgu'të ca rnaz quequë' glunë' queë'.” Lëzca' cni lunë' quia' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, lusaca' zi'ë neda'.

¹³ Ni'r gulayéjni'në' bönni' uséd queë', bë'lenë' lequë' didza' Jesús ca guc queë' Juan, bönni' na' buquilë' bunách nis.

Ruúnë'-bi' Jesús tubi' bi'i bönni' ré'ibi' xjuti'

14 Cati' guladxinë' ga na' nacuá' bunách zian, gbiguë'ë ga zoë' Jesús tu bönni', ati' buzechu zxi'bë' lahuë' Jesús ¹⁵ len rë' Lë':

—Xan, buechi' ladxi'-bi' bi'i bönni'dau' quia', le ré'ibi' xjuti', len szxöni rzaca' rgui'bi', ati' zian lzu rdzö'bi' lu gui' o lu nis. ¹⁶ Chdgu'a-bi' laquë' bönni' uséd quiu' san cutu guc luúnë'-bi'.

17 Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Lbi'ili', bunách curéjlë'li' len cunacli' tsahui'. ¿Gáca'xtëcz ral-la' sóalena' lbi'ili' quië tséjlë'li' neda'? ¿Gáca'xtëcz ral-la' gua' glena' queëli'? Gul-dguá'-bi' quia' ni.

18 Ni'r Jesús buzeynë' ba nadx bö' xöhui' na' yu'u lëbi', ati' la' burujtë lëbi', ati' la' na'z böáctëbi' bi'i bönni'dau' na'.

19 Ni'r, quizi gulabiguë'ë ga zoë' Jesús bönni' uséd queë', ati' gulanabnë' Lë', ta'në':

—¿Bíx quië na' netu' cutu guc ubijtu' bö' xöhui' na'?

20 Jesús rë' lequë':

—Cutu gzxáqui'li' le curéjlë'li' Dios gdu ládxi'li'. Le nactë rëpa' lbi'ili', zal-la' cuidi'z nac yöl-la' rejle' queëli' Dios, nacz ca tu xseydau' mostaza, huac guiëli' guí'adau' ni: “Bcuit ni len yajsóa ni'l”, ati' la' gcuittë guí'adau' na'. Cutu bi' zoa le cugác gunli' chqui' réjlë'li' Dios gdu ládxi'li'. ²¹ Tu bö' xöhui' cni gac ubijli' tuz chqui' ulidzli'-në' Dios, len gunli' gubás.

Rguúxjö'ë leyúbl Jesús ca zi'a ludöddë' Lë'

22 Tsal ni' ta'dë' luyú Galilea, Jesús gudxë' yugu' bönni' uséd queë', rnë':

—Zoa nu udöd neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, lu na'gac bunách. ²³ Ludöddë' neda', san cati' gac tsonn dza Dios uspanë' neda'.

Ni'r guluhui'nnë' bönni' uséd queë'.

Jesús rguizxj lazë' qui gdau'

²⁴ Cati' guludxinë' Capernaum Jesús len yugu' bönni' uséd queë', guladxinë' ga zoë' Pedro bönni' tu'quizxjë' bunách lazgac qui gdau', ati' të' Pedro:

—¿Naru' cu quizxj lazë' qui gdau' bönni' rusëdnë' lbi'ili'?

²⁵ Bubi'ë didza' Pedro, rnë':

—Ja, huaguizxjë'.

Cati' buazië' Pedro lu yu'u, Jesús la' bulidztë' lë' len rë' lë':

—¿Nacx rusaca' quiu', Simón? Bönni' ta'ná bë'ë luyú ni, ¿nupx tu'quizxjë' le rguizxj laz len lazxj qui yu? ¿Naru' tu'quizxjë' bunách uládz quequë' o bunách gza'a?

²⁶ Bubi'ë didza' Pedro, rë' Lë':

—Bunách gza'a tu'quizxjë'.

Ni'r Jesús rë' lë':

—Qui lë ni na', cutu run bayúdx quizxj laza' qui gdau' le naca' Zxi'në' Dios ca na' cutu bi ta'guízxj nup nacgac bunách uládz qui nu na' ruquíxj.

²⁷ Na'a, quië nutu nu gun leyru', gyeaj ra' nis zxön, yajzál lu nis le rzönnu'-ba' böl, ati' böl cuiju'-ba' zi'al, gzxi'-ba'. Cati' gsalju' rú'aba', ni' gdzölinu' tu dumí lasdau'. Gzxi' lei, ati' gdizxj laza' len lazu'.

18

¿Nuzxal gac blau?

¹ La' dza ni'z guladxinë' ga zoë' Jesús bönni' uséd queë', ati' gulanabnë' Lë', ta'në':

—¿Núzzalë' bönni' ni gaquë' blau ga rna bë'ë Dios yehua' yubá?

² Bulidzë'-bi' Jesús tubi' bi'i bönni'dau', ati' buzóë'-bi' gatsj lahui'l ga na' nacué'. ³ Ni'r rë' lequë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili', chqui' cuhuöaclí' ca nacbi' bi'idau', cutu ca' tsazli' ga ni' rna bë'ë Dios yehua' yubá. ⁴ Qui lë ni na', núti'téz nu gac nöxj ladxi' len huöac ca nacbi' bi'idau' ni, nu ni gac blau ga ni' rna bë'ë Dios yehua' yubá. ⁵ Núti'téz nu gun ba la'n tubi' bi'idau' cni le náquibi' quia', néda'cza' gun ba la'n.

Le tun ga nu gun dul-la'

⁶ Gnë' ca' Jesús:

—Nu gun ga gunbi' dul-la' tubi' bi'idau' cni réjlë'bi' neda', dxi'ar gac queë' bönni' na' la'naru' ugal-lë' guiöj ryëtuni yag yenë', ati' tsajsladzu' cuinë' lu nis zxon. ⁷ Bica' bayechi' bunách yödzyú ni tun ga tunë' dul-la' lza'gac. Nacua'tecz le tun ga nu gun dul-la', san bica' bayechi' nu run ga nu gun dul-la'.

⁸ Qui lë ni na', chqui' gun ga gunu' dul-la' na'u o ni'u, bchugu lei, len gru'n lei. Dxi'ar gac quiu' tsajtsaziu' ga su' gbanu' curza'u o narugu ni'a na'u, len clëg nacua' chop na'u len chop ni'u ati' tsajtsaziu' lu gui' gabíl le gatga ul. ⁹ Chqui' gun ga gunu' dul-la' yöj lau', gleaj lei len gru'n lei. Dxi'ar gac quiu' tsajtsaziu' ga su' gbanu', zoa tuz yöj lau', len clëg nacua' chop yöj lau', ati' tsajtsaziu' lu gui' gabíl.

Le run lsaqui' bö'cu' zxila' nanitba'

10 Gnë' ca' Jesús:

—Gul-gún chi'i cuinli' cui uzoali'-bi' tsa'l nitubi' bi'idau' cni. Neda' rëpa' lbi'ili', nacuá'teczè' gbaz la'y tun chi'è lecbi' lahuë' Xuza' zoë' yehua' yubá.

11 Bida' ni neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, quië uslá' nu ni nanít.

12 ¿Nacx runi lbi'ili'? Nu bönni', nacza'ba' queë' tu gayuá' bö'cu' zxila', chqui' nitba' tuba', ¿naru' cu uca'në'-ba' taplalj yu chënnaba' na' len tsijë' gap nac lu gui'a, tsajtiljë'-ba' bö'cu' zxíla'dau' na' nanitba'? 13 Chqui' udzölnë'-ba', le nactë rëpa' lbi'ili', udzjirnë' queëba' bö'cu' zxíla'dau' na' ca gunë' quecba' yetaplalj yu chënnaba' ni' cutu gulanitba'. 14 Lëzca' cni, Xuzru' Dios, zoë' yehua' yubá, cutu rë'nnë' nitbi' nitubi' bi'idau' cni.

Ca ral-la' unít lauru' böchi' lza'ru'

15 Gnë' ca' Jesús:

—Chqui' gua' dö' quiu' böchi' lza'u, gyeajtsca', yajcá'nlenë' tsahui' la' lbi'izli'. Chqui' uzë' naguë' li', chbuguel-lu'u böchi' lza'u. 16 Chqui' cutu uzë' naguë' xtidzu'u, bchë'ë yetúë' o yechopë' bönni' quië urúj li xtidzu'u lauquë' chop tsonnë' bönni', nup gac lun lna' lau qui xtídza'li'. 17 Chqui' cutu uzë' naguë' xtídza'quë', gudx ca' bunách tu'dúb tu'séd queë' Dios, len chqui' cutu uzë' naguë' xtídza'gac bunách na', ni'r gaquë' quiu' bönni' na' ca bönni' curejlë'ë Dios len ca bönni' ruquizxjë' uláz qui yödz zi'tu'.

18 'Le nactë rëpa' lbi'ili', yúgu'të le gna bë'li' luyú ni, nac le chgna bë'ë Dios yehua' yubá, ati' yúgu'të

le güi'li' latj luyú ni, nac le chbë'ë latj Dios yehua' yubá.

¹⁹ 'Lëzca' cni rëpa' lbi'ili', chqui' chopzli' gun tuz xtídza'li' luyú ni ca nac tu le gnábili'-në' Dios, gunnë' queëli' lë na' Xuzcza' Dios, zoë' yehua' yubá. ²⁰ Ga nacua' chop tsonn nup ni nudub-gac quia' neda', zoacza' neda' gatsj lahui'l ga na' nacué'.

²¹ Ni'r gbiguë'ë Pedro ga zoë' Jesús len gnabnë' Lë', rnë':

—Xan, ¿báxatë lzu ral-la' unít lahua' böchi' lza'a, nu na' rua' dö' quia'? ¿Naru' gadx lzu?

²² Jesús rë' lë':

—Neda' rëpa' li', clëg gadx lzuz, san gdu tsonnlalj yu chi cö' nac gadx lzu.

Le run lsaqui' bönni' huen dxin cutu bunít lahuë' lzë'ë

²³ Gnë' ca' Jesús:

—Yetú ca', ca gun Nu na' rna bë' yehua' yubá nac ca benë' bönni' rna bë'ë. Gu'nnë' ucá'nlenë' tsahui' yugu' bönni' huen dxin queë'. ²⁴ Cati' gzu lahuë' rucá'nlenë' lequë' tsahui', djua'quë' ga zoë' tu bönni' ral-lë'ë queë' zian gayuá' dumí. ²⁵ Le cutu guc quizxjë', gna bë'ë xanë' la'da'u lë' len ngul queë', len yugu' bi'i queë', len yúgu'të le dë queë', ati' ni'r gazxj le ral-lë'ë queë' xanë' na'. ²⁶ Ni'r buzechu zxibë' lahuë' xanë' huen dxin na' len gnabnë' lë', rnë': “Xan, ben zxön ladxu'u neda'. Huaguizxcza' li' yúgu'të.” ²⁷ Ni'r xanë' na' buechi' ladxë'ë bönni' huen dxin queë' na', len bunít lahuë' lë' lë na' ral-lë'ë queë', ati' busanë' lë'. ²⁸ Cati' burujë' ni' bönni' huen dxin na', la' yajtsagtë' tu bönni' rúnlenë' lë' tsazxön dxin, ati' bönni' na'

ral-lë'ë queë' lāti'dau'z dumí. Ni'r gzxönë' lë' len gzxöndjë' yenë', rë' lë': "Gdizxjtë lë na' ral-lu'u quia'." ²⁹ Ni'r buzechu zxibë' lahuë' lzë'ë na' len gnab yechë'ë lahuë', rnë': "Ben zxön ladxu'u neda'. Huaguizxcza' li' yúgu'të." ³⁰ Cutu gu'nnë' bönni' huen dxin na', ati' yajlu'ë lë' lidx guia dza quizxjrë' lë na' ral-lë'ë queë'. ³¹ Cati' gualélé'inë' lë ni yezíca'rë' huen dxin, guluhuí'ntsquinë' ni'a queë', ati' yajtíxjöi'cnë' xanquë' yúgu'të lë na' guc. ³² Ni'r bulidzë' bönni' huen dxin na' xanquë', ati' rë' lë': "Li', huen dxin cunác tsahui'. Yúgu'të dumí na' gul-lu'u quia' bunít lahua' li'. Busula' lë na' gul-lu'u quia' le gnab yechu'u lahua'. ³³ ¿Naru' cu ral-la' huechi' ladxu'u ca' lza'u ca na' bena' quiu' neda', buechi' ladxa'a li'?" ³⁴ Ni'r gléytsquinë' xanë' len budödë' lë' lu na'gac nup lusaca' zi' lë' dza quizxjrë' gdu'të le ral-lë'ë queë'.

³⁵ Ni'r rnë' Jesús:

—Lëzca' cni gunë' queëli' Xuza' zoë' yehua' yubá chqui' cutu unít lauli' gdu ládxi'li' yugu' böchi' lza'li'.

19

Nup tu'lá'a yöl-la' nutság na'

¹ Cati' budx bë'ë yugu' didza' ni Jesús, buzë'ë luyú Galilea, ati' bdxinë' luyú Judea le dë yetslá'a yegu Jordán zaca' ga rlen gbidz. ² Zjaclen Jesús bunách zian, ati' bunë' lequë' ni'.

³ Ni'r guladxinë' ga zoë' Jesús la'quë' bönni' gdau' fariseo quië la'zì' bë'ë Lë', ati' gulanabnë' Lë', ta'në':

—¿Naru' dë latj bönni' nutság në'ë usanë' ngul queë' ni'a qui bíti'tëz bi rac?

4 Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—¿Naru' cu nulábnili' le nayúj lu guich la'y ca benë' bunách Dios cati' zi'a benë' yödzyú, bönni' len ngul benë' lequë'? 5 Cni gnë' Dios: “Qui lë ni na', ral-la' usanë' xuz xnë'ë bönni', ati' tsaz tsajsóalenë'-nu ngul queë', ati' gropë' na' luhuöaquë' tuz bunách.” 6 Cni nac, cutur nacquë' chopë' san tuz bunách chnuhuöacquë'. Qui lë ni na', cutu ral-la' lulé'ë bönni' nup na' benë' tuz Dios.

7 Ni'r gulanabnë' Jesús bönni' gdau' na', ta'në':

—¿Bizx quië na' gna bé'inë' lequë' Moisés le rui' latj bönni' unödzejë' queënu ngul queë' tu guich le rulá'a yöl-la' nutság na', ati' usanë'-nu ngul queë' na'?

8 Jesús rë' lequë':

—Cni benë' Moisés le nazíd icj ládxi'dau'li', bennë' lbi'ili' latj usanli'-nu ngul queëli', san cati' gzu lau guta' grö' yödzyú, cutu guc cni. 9 Neda' rëpa' lbi'ili', chqui' usanë'-nu ngul queë' bönni' len cutu gdálennu bönni' yubl, ati' utság ná'lenë'-nu ngul yubl, gunë' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'. Lëzca' cni, chqui' utság ná'lenë'-nu ngul na' nu bönni', nusanë'-nu bönni' queënu, gunë' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'.

10 Ni'r të' Jesús bönni' usëd queë', ta'në':

—Chqui' cni nac queë' bönni' zóalenë'-nu ngul queë', dxi'ar gac queë' la'naru' cu gtsagcz në'ë, uga'në' tuzë'.

11 Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Cutu gac la'zí' lu na'gac didza' ni yúgu'të bunách, san nupz na' Dios ruzéjni'në' lequë'.

12 Nacu'ë bönni' cutu tu'tság ná'lenquë' ngul le cunacquë' gdu bönni' byu', le glaljë' ca', ati' yela'quë'

bönni' cutu tu'tság ná'lenquë' ngul le guluzaga' xnözquë' bunách, ati' yela'quë' bönni' cutu tu'tság ná'lenquë' ngul quië gac lunë' xchinë' Dios Nu rna bë' yehua' yubá. Nu saqui' si' lu në'i didza' ni ral-la' si' lu në'i lei.

Rulídz tsahuë'ë-bi' Jesús yugu' bi'idau'

¹³ Ni'r djua'cquë'-bi' ga zoë' Jesús bi'idau' xuz xna'cbi' quië gxoá në'ë lecbi' len ulidzë' Dios ni'a quecbi', ati' guluzaguë'ë xnözquë' bönni' uséd queë'. ¹⁴ Ni'r rë' lequë' Jesús, rnë':

—Gul-güí'-bi' latj bi'idau' la'dxinbi' ga zoa', len cutu uzága'li' xnözcbi', le la'zí' latj nup nacgac ca yugu' bi'idau' cni ga ni' rna bë'ë Dios yehua' yubá.

¹⁵ Bxoá në'ë lecbi' Jesús, ati' ni'r buzë'ë ni'.

Bönni' cuidi' dë'yöl-la' tsahui' queë'

¹⁶ Duyüë' Jesús bönni' ni zoë' iz cuidi' queë', len rë' Lë':

—Bönni' Usëdi gdu dxi'a. ¿Bizxa le nac dxi'a ral-la' guna' quië gdél-li'da' yöl-la' na'bán gdu?

¹⁷ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lë':

—¿I nöznu' bizxa na' rnau' quia', rnau' naca' gdu dxi'a? Nutu nu bönni' naquë' gdu dxi'a. Tuzë' Dios naquë' gdu dxi'a. Chqui' rë'nnu' gdél-li'nu' yöl-la' na'bán gdu, ben ca rna bë' zxba queë' Dios.

¹⁸ Ni'r rë' Jesús bönni' na', rnë':

—¿Bizxal zxba na'?

Jesús rë' lë':

—Zxba na' gna bë'ë Moisés:

Cutu gdödnü' bunách.

Cutu gunu' dul-la' le rguitsj zxba qui yöl-la' nutság na'.

Cutu cuanu'.

Cutu gnëu' qui lza'u le cunác.

¹⁹ Ben ba la'n xuz xna'u.

Bdxi'i böchi' lza'u ca nadxi'i cuinu'.

²⁰ Gudxë' Jesús bönni' na' ni zoë' iz cuidi' queë', rnë':

—Yúgu'të lë ni runa' ga gdel-la' naca' bi'idau'.
¿Naru' zoa yetú le ral-la' guna'?

²¹ Jesús rë' lë':

—Chqui' rë'nnu' gacu' gdu tsahui', gyeaj, yjëti' le dë quiu', ati' dumí na' si'u, bunódzj quegac bunách yechi'. Cni gata' quiu' yöl-la' tsahui' ni' yehua' yubá. Ni'r gda, gda' neda'.

²² Cati' byönnë' didza' ni bönni' na' ni zoë' iz cuidi' queë', zhuöjë' ruhui'nnë' le dëtsca yöl-la' tsahui' queë'.

²³ Ni'r Jesús gudxë' yugu' bönni' uséd queë', rnë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili', baníg nac tsazië' ga rna bë'ë Dios yehua' yubá bönni' dë yöl-la' tsahui' queë'. ²⁴ Yetú ca' rëpa' lbi'ili', nacr baníg tsazië' ga ni' rna bë'ë Dios bönni' dë yöl-la' tsahui' queë' ca tödba' böa' lu nag yötsi'.

²⁵ Cati' gulayönnë' didza' ni bönni' uséd queë', gulubannë', ta'në':

—¿Nuzxa caz gac ulá, chqui'nu'?

²⁶ Buyüë' lequë' Jesús len rë' lequë':

—Cutu gac lun lë ni bunách, san Dios huac gunë' yúgu'të.

²⁷ Ni'r bubi'ë didza' Pedro, rë' Jesús:

—Byutsca', netu' chbuca'ntu' yúgu'të len zá'lentu' Li'. ¿Bizxar gata' queëtu'?

²⁸ Jesús rë' lequë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili', dza ni' cati' ucúb yödzyú ati' cö'a gna bë'a neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu

Bunách, ga ni' gáctëra' blau, lëzca' lbi'ili' zá'lenli' neda', cö'li' chinnu latj ga gna bë'li', cuequi xbeyli' idxinnu cö'të yödZ quegac zxi'n xsoë' Israel. ²⁹ Nu bönni' ruca'në' lidxë', o yugu' böchë'ë, o yugu' zanë', o xuzë', o xnë'ë, o ngul queë', o yugu' zxi'në', o yugu' la' yël queë', quië gunë' xchina', bönni' ni si' queë' yetú gayua'tër ca', len gata' ca' queë' yöl-la' na'bán gdu. ³⁰ Zian nup na'a nacgac blau, ca'z lugá'n, ati' nup na'a naga'ngac ca'z, hualác blau.

20

Runë' lsaqui' Jesús ca tunë' bönni' huen dxin

¹ Gnë' ca' Jesús:

—Ca gun Nu na' rna bë' yehua' yubá nac ca benë' tu bönni' xan yu'u. Brujë' zildau', yajtiljë' bönni' lunë' dxin ga nac la' yël queë' ga na' naduzgac lba uva. ² Cati' chbugá'nlenë' tsahui' yugu' bönni' huen dxin na', quizxjë' lequë' tu dumí lazxj qui tu dza, bsölë'ë lequë' lunë' dxin ga nac la' yël queë'. ³ Cati' burujë' gdu xsil, blé'inë' yela'quë' bönni' nacua'zë' ca' ga nac lu yë'y. ⁴ Rë' lequë': “Gul-tséaj ca' lbi'ili' ga nac la' yël quia', ati' quizxja' lbi'ili' le nac tsahui'.” La' yjactë' ca' lequë'. ⁵ Burujë' leyúbl bönni' xan yu'u na' gdu huagbídZ, lenca' gdu xhuö udzö' len la' tuz ca benë', bsölë'ë la' yël queë' yugu' bönni' yajxaquë'ë ni'. ⁶ Burujë' ca' cati' ni' zoa yeláti'dau'z gbidz len yajxaquë'ë yela'quë' bönni' nacua'zë' ca' ni', ati' rë' lequë': “¿Bizx quië zóatsali' ni ca'z gdu dza, cutu bi dxin runli'?” ⁷ Të' lë' bönni' na', ta'në': “Nutu nu benn xchintu'.” Ni'r rë' lequë': “Gul-tséaj ca' lbi'ili' ga nac la' yël quia', ati' quizxja' lbi'ili' le nac tsahui'.” ⁸ Cati' chzoa

gal, bönni' xan la' yël na' rë' bönni' yu'u lu në'ë dxin na', rnë': “Blidz-quë' bönni' huen dxin na', ati' gu'u lazxjqüë', quizzju' zi'al bönni' na' guladxinë' yajseytë. Udx na' quizzju' bönni' na' guladxinë' zí'atël.” ⁹ Ni'r guladxinë' bönni' yjenquë' dxin cati' ni' zoa yeláti'dau'z gbidz, len gulazi'ë tu tuhueajquë' dumí lazxj qui tu dza. ¹⁰ Cati' guladxinë' bönni' yjenquë' dxin zí'atël, gláquinë' huazi'quë' yelati', san lëzca' gulazi'ë tu tuhueajquë' dumí lazxj qui tu dza. ¹¹ Cati' gulazi'ë lei, gulanëtsquë' queë' bönni' xan yu'u na', ¹² ta'në': “Bönni' ni guladxinë' ga yajseytë, tu chi'z glunë' dxin, len tuz ca gdixjtsu' lequë' ca netu', ati' netu' ni bentu' dxin gdu dza, gúguitscatu' gbidz.” ¹³ Bubi'ë didza' xan la' yël na', rë' tuë': “Böcha'a, cutu bi runa' quiu' le cunác tsahui'. ¿Naru' cu bugá'n tsáhuiru' si'u tu dumí lazxj qui tu dza? ¹⁴ Gzxi' lazxju', len böaj lidxu'. Neda' rë'nda' quizzja' bönni' ni yjenë' dxin ga yajseytë la' leyz ca na' rguizzja' li'. ¹⁵ ¿Naru' cu dë lu na'a guna' ca rë'nda' len yugu' le naqui quia'? ¿Naru' ruzxé'itsanu'-në' lza'u le runna' queë' szxöni?” ¹⁶ Cni nac, la'quë' bönni', tu'cá'n lequë' ca'z bunách, lacquë' blau, ati' la'quë' bönni', nacquë' blau, luga'në' ca'z. Zian nup nulidza', san nabábz nup la'rögac.

Rguíxjö'ë leyúbl Jesús ca zi'a ludöddë' Lë'

¹⁷ Cati' ni' yu'ë nöz Jesús, zijë' Jerusalén, bchë'ë quizi idxínnutë' bönni' usëd queë', len rë' lequë':

¹⁸ —Gul-yutsca', rbenru' zijru' Jerusalén, ati' ni' soa nu udöd neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, lu na'quë' bxuz uná bë' len lu na'quë' bönni' gdau' tu'sëdi, ati' la'chuguë' quia' gatia'.

19 Ludödè' neda' lu na'què' bönni' gza'a quiè lutitjè' neda'. La'guinë' neda' len ludé'è neda' lè'i yag cruz, san cati' gac tsonn dza, Dios uspanè' neda' lu yöl-la' gut.

Le gnábinu Jesús xna'què' Jacobo len Juan

20 Ni'r bdxinnu ga zoè' Jesús xna'què' Jacobo len Juan, yugu' zxi'nè' Zebedeo, dzagquè'-nu chopè' ni, ati' buzechu zxibnu lahuè' Jesús, len gnábinu Lè' tu le uzá' ladxè'è queënu. 21 Jesús gnabnè'-nu, rnè':

—¿Bizxa rë'nnu'?

Rënu Lè':

—Gna bè' cö'bi' tubi' zxi'na' ni cuit lè'u yubél len yetubi' cö'bi' cuit lè'u yögl ga ni' gna bè'u.

22 Bubi'è didza' Jesús, rë' lequè':

—Cutu nözili' le rnabli'. ¿Naru' huac gua' glenli' le saca' qui'a neda', len gdil-li' nis ca gdila' neda' nis, gatia'?

Tè' Lè':

—Huactu'.

23 Ni'r Jesús rë' lequè':

—Le nactè le ral-la' saca' qui'a neda', gac ca' queëli', len le ral-la' gdila' neda' nis, gatia', gdil-li' ca' nis lbi'ili', san quiè cö'li' cuit lè'a yubél o cuit lè'a yögl, cutu dè lu na'a nu gu'a qui, san gata' quegac nup ni' chnupé'è quegac Xuza'.

24 Cati' gulayönnè' lè ni yechié' bönni' uséd queë' Jesús, gulaleynè'. 25 Ni'r bulidzè' lequè' Jesús, rnè':

—Nöziczli' ca tunè' bönni' ta'ná bé'inè' bunách gza'a, rdödtè bè'i ta'ná bé'inè' lequè', ati' nup ni' nacgacr blau ta'ná be'i la' lza'gacz. 26 Cutu gac cni queëli'. Núti'tëzl-li' lbi'ili' nu rë'ni gac zxön ga zoali', nu ni ral-la' gun dxin qui yezíca'rli'. 27 Lëzca'

cni, núti'tèzl-li' lbi'ili' nu guè'ni gac blau, ral-la' gac ca bönni' nada'u qui yezíca'rli'. ²⁸ Lèzca' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, bida' ni, clëg quië nu gun xchina', san quië guna' xchingac bunách, len udöda' yöl-la' na'bán quia', le quizzjda' quegac bunách zian quië lulá.

Ruúnë' Jesús chopë' bönni' nachúl lauquë'

²⁹ Cati' ni' tu'rujë' yödz Jericó, zjaclen Jesús bunách zian. ³⁰ Nacu'ë ni' chopë' bönni' nachúl lauquë', rö'quë' ra' nöz. Cati' gulayönnë' rdödë' ni' Jesús, glu'ë zidzj didza', ta'në':

—Xan, zxi'n xsoë' David, buechi' ladxi' netu'.

³¹ Gulaná be'i lequë' bunách zian nacuá' ni' quië la'cu'ë dxiz, san zidzjr glu'ë didza', ta'në':

—Xan, zxi'n xsoë' David, buechi' ladxi' netu'.

³² Ni'r gzë' rbözë' Jesús, len bulidzë' lequë', ati' gnabnë' lequë', rnë':

—¿Bizxa ré'nili' guna' queëli'?

³³ Të' Jesús:

—Xan, ré'nitú' gunu' ga huöalj yöj lautu'.

³⁴ Ni'r buechi' ladxë'ë lequë' Jesús len gdanë' yöj lauquë'. La' guluhuöaljté yöj lauquë', ati' yjáclenë' Jesús.

21

Ba zxön ryazië' Jesús yödz Jerusalén

¹ Cati' guladxíngalë' yödz Jerusalén, len ni' nacu'ë ga dë yödz Betfagé ga na' zoa Gui'a Ga Rö'gac Yag Olivo, ni'r bsölë'ë Jesús chopë' bönni' uséd queë',

² len rë' lequë':

—Gul-tseajtsca' yödzdau' ni' ca dödl ga ni zoaru', ati' la' tsajxáca'tëli'-ba' tuba' burro gna'

nága'ba', len dzag lēba' tuba' burro byu'dau'. Gul-tsaísdx-ba' len gchē'li'-ba' quia' ni. ³ Chqui' nu bi guiē lbi'ili', gul-guiē nu na': "Xanru' rquinnē'-ba'." Ni'r gsölē'ē quia' lecba'.

⁴ Cni guc quiē butság ca na' buzujē' lu guich bönni' bē'ē didza' uláz queē' Dios, gnē':

⁵ Gul-guiē nup nacuá' yödz Sión,
Gul-yutsca', zē'ē queēli' Bönni' gna bé'inē' lbi'ili'.
Lu yöl-la' nōxj ladxi' queē' dxiē'-ba' tuba' burro.
Dxiē' cúdzu'ba' búrrodau' nacba' zxi'nba' böa' rua'ba' yua'.

⁶ Ni'r yjaquē' ni' bönni' uséd queē', ati' glunē' ca na' gna bé'inē' lequē' Jesús. ⁷ Gulachē'ē-ba' burro gna' na' len burro byu'dau' na', ati' guludxiē' cúdzu'cba' yugu' lari' guitsa' quequē', ati' lahui lari' na' gdxie' Jesús. ⁸ Nacuá' ca' ni' bunách zian, ati' gulachílj la' nöz yugu' lari' ta'xóa cúdzu'quē'. Yela'quē' guluchibē' zin le guluzxóē' ga nac la' nöz. ⁹ Zidzj glui' didza' bunách na' nanörgac len nup na' zjaclen Jesús, ta'né':

—Yöl-la' ba Lē', zxi'n xsoē' David. Bica' ba nu ni za' ni'a qui lē' Xanru'. Yöl-la' ba Dios.

¹⁰ Cati' gyaziē' Jesús Jerusalén, glun rusbö yúgu'tē bunách lu yödz na', ati' zian nup glē lza'gac, ta'ná:

—¿Nuzxa caz bönni' ni'?

¹¹ Yela'gac bunách ni' ta'ná:

—Nu ni Jesús, bönni' ru'ē didza' uláz queē' Dios, nac ladzē' Nazaret luyú Galilea.

Jesús rulatjē' lö'a gdau'

¹² Cati' gyaziē' Jesús lö'a gdau' queē' Dios, buláguē'ē ni'l yúgu'tē nup tuti' len ta'u ga nac lö'a

gdau' na'. Burixë' ca' yugu' blag quequë' bönni' tu'tsë'ë dumí yödź zi'tu', len yugu' le ta'bö'i nup tuti' budödau'. ¹³ Rë' lequë':

—Nayúj lu guich la'y, rna: “Lidxa' si' lei, yu'u ga nu ulídź Dios”, san lbi'ili' chnunli' ni ca nac bloj quegac gban.

¹⁴ Cati' ni' zoë' Jesús nchil gdau', guladxinë' ga na' zoë' la'quë' bönni' nachúl lauquë' len bönni' cuta'zë'ë, ati' Lë' bunë' lequë'. ¹⁵ Gulaleynë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau' tu'sëdi cati' gulalé'inë' yugu' yöl-la' huac ni runë' Jesús, len gulatorynnë' tui'bi' zidź didza' bi'idau' ga nac nchil gdau', ta'nabi':

—Bica' ba Lë', zxi'n xsoë' David.

¹⁶ Ni'r të' Jesús:

—¿Naru' cu ryönnu' ca ta'nabi' bi'i ni?

Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Ja, ryönda'. ¿Naru' gatga nulábinili' le nayúj lu guich la'y cnicz ral-la' gac? Cni rna: “Li' benu' ga glul-lbi' yöl-la' ba le nac gdu yugu' bi'i cuidi' len yugu' bi'idau' ni' tádxibi'.”

¹⁷ Ni'r buca'në' lequë' Jesús len burujë' Jerusalén, ati' gyijë' Betania ga ni' buga'në' gdu yël.

Jesús rulídź zi'ë yag higo

¹⁸ Cati' za' rení', ati' ni' zhuöjë' Jesús Jerusalén, rdunë'. ¹⁹ Blé'inë' tu yag higo zoa gal-la' cuiti nöz, ati' gbiguë'ë ga na' zoa, san cutu bi bdzölinë' lu yag na'. Xlagui'z dxia. Ni'r Jesús gudxë' lei:

—Cutur cuia le rbia quiu'.

La' gbidxtë yag higo na'. ²⁰ Cati' gulalé'inë' lë ni bönni' uséd queë', gulubannë', ati' gulanabnë' Jesús, ta'në':

—¿Nacxcz guc, gbidxtë yag ni?

²¹ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili', chqui' tséjlë'li' Dios len cugác chop ládxi'li', clëgz huac gunli' ca na' bena' qui yag ni, san chqui' guiëli' gui'a ni: “Bcuit len yajsóa lu nis zxön”, gac ca na' gnali'. ²² Lëzca' cni, yúgu'të le gnabli' cati' ulidzli'-në' Dios, chqui' huayéjlë'li' gunnë' queëli' Dios, huazi'li' lë na' gnabli'.

Yöl-la' uná bë' dë lu në'ë Jesús

²³ Ni'r gyazië' Jesús nchil gdau', len tsal ni' rusëdnë' bunách nacuá' ni', guladxinë' ga zoë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zejni'i, ati' gulanabnë' Jesús, ta'në':

—¿Bizxa yöl-la' uná bë' dë lu na'u, runtsu' yugu' lë ni? ¿Nuzxa budöd lu na'u yöl-la' uná bë' ni?

²⁴ Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Lëzca' neda' gnábtsqui'da' lbi'ili' tu didza'. Chqui' quíxjöi'li' neda' ca nac, neda' ca' gyëpa' lbi'ili' bizxa yöl-la' uná bë' dë lu na'a runa' cni.

²⁵ ¿Nuzxa caz bsöla' Juan, buquilë' bunách nis? ¿Naru' Dios bsölë'ë lë', o gulasölë'ë lë' bönni'?

Ni'r gulazú lauquë' bönni' gdau' na' ta'në' la' légaczë':

—Chqui' gnaru': Dios bsölë'ë lë', la' guiëtë' rë'u: “¿Bizx quië cutu gyéjlë'li' lë'?” ²⁶ Na'a, chqui' gnaru': Gulasölë'ë lë' bönni', rádxiru' bunách lu yödz le ta'yejlë'ë yúgu'të' Juan na' bë'ë didza' uláz queë' Dios.

27 Qui lë ni na' gulubi'ë didza', të' Jesús:

—Cutu nõzitu'.

Jesús rë' lequë':

—Neda' ca', cutu gyëpa' lbi'ili' bizxa yöl-la' uná bë' dë lu na'a runa' lë ni.

Runë' lsaqui' Jesús ca nac quecbi' chopbi' bi'i bönni' queë' tu bönni'

28 Ni'r Jesús gudxë' yugu' bönni' gdau' na':

—¿Nacx runi lbi'ili'? Zoë' bönni' nacua'bi' chopbi' bi'i bönni' queë', ati' yjödxe'-bi' tubi' bi'i queë' na', gnë': "Zxi'na', gyeaj na'a tsjenu' dxin ga nac la' yël quia' ga rögac lba uva." 29 Bubi'bi' didza' bi'i na', gudxbi'-në': "Cutu rë'nda' tsija'." Gdöd ni' bubí'i ládxi'bi' ati' yjenbi' dxin. 30 Ni'r bönni' na' yjödxe'-bi' yetubi' bi'i queë' na', len la' leyz ca gnë', ati' bubí'bi' didza' bi'i ni, gudxbi'-në': "Huac, Dad. Huayija'." Cutu gyeajbi' bi'i ni. 31 ¿Núzxalbi' bi'i chop ni benbi' le bdzag ladxë'ë xuzbi'?

Gulubi'ë didza', të' Jesús:

—Bi'i zi'al na'.

Ni'r Jesús rë' lequë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili', la'nörë' ca lbi'ili' yugu' bönni' uquízxj tua'dö' len yugu' ngul udá dzag, la'yazië' ga ni' rna bë'ë Dios. 32 Cni gac, le bidë' ga zoali' Juan, bönni' buquilé' bunách nis, len busëdnë' lbi'ili' le nac tsahui' ca ral-la' gunli', ati' lbi'ili' cutu gyéjlë'li' lë', san gulayejlë'ë lë' yugu' bönni' uquízxj len yugu' ngul udá dzag. Zal-la' blé'ili' lë ni, cutu bubí'i ládxi'li' quië tséjlë'li' lë'.

Runë' lsaqui' Jesús ca nac quequë' bönni' huen dxin cunacquë' tsahui'

33 Gnë' ca' Jesús:

—Gul-zé nagli' yetú le guna' lsaqui'. Zoë' bönni' xan yu'u, ati' bönni' ni guzë' la' yël queë' yugu' lba uva. Glequë' li'aj qui len bchö'në' lerui guiöj ga gsië' xisi uva na'. Benë' ca' tu yu'u xtsa' ga nu uyú gdutë la' yël queë'. Ni'r budödë' la' yël na' lu na'quë' bönni' huen dxin, la'zi'ë quequë' lati' hueaj, ati' gyijë' yödz zi'tu'.

34 'Cati' chbdxin dza luchibë' la' yël na', bsölë'ë bönni' xan la' yël la'quë' ni'a në'ë ga na' nacu'ë bönni' huen dxin ni' quië luzi'ë lu na'quë' uláz queë'. 35 Ni'r yugu' bönni' huen dxin na' gulazönë' yugu' ni'a në'ë na'. Glunë' huë' tuë' len yetüë' ca' guludöddë' lë', len yetüë' gululadxë' lë' guiöj. 36 Leyúbl bsölë'ë ca' yela'quë' ni'a në'ë bönni' xan la' yël na', glaquë' ziántërë' ca nup na' bsölë'ë zi'al, ati' la' tuz ca glunë' quequë' bönni' huen dxin ni'.

37 'Ga yajseytë, bsölë'ë ca' zxi'në' ga na' nacu'ë. Gza' ladxë'ë, rnë': “Hualunë' ba la'n bi'i quia.”

38 Cati' gulanatë' la' légaczë': “Bi'i ni gaqui queëbi' la' yël ni. Gul-dá, gdódiru'-bi', ati' gaqui queëru' le ral-la' gaqui queëbi'.” 39 Ni'r gulazönë'-bi', ati' gulubijë'-bi' ni'l la' yël ga na' rö'gac lba uva, ati' ni' guludöddë'-bi'.

40 Ni'r Jesús gnabnë' lequë', gnë':

—Cati' udxinë' bönni' xan la' yël na', ¿nacx gunë' quequë' bönni' huen dxin ni'?

41 Gulubi'ë didza' bönni' gdau' na', të' Jesús:

—Usnitië' bönni' tua'dö' na', ati' la' yël queë' na' udödë' lu na'quë' yela'quë' bönni' huen dxin, bönni' lu'ë lë' uláz queë' cati' gdxin dza luchibë' lei.

42 Ni'r gudxè' lequè' Jesús:

—¿Naru' gatga nulábnili' lè na' nayúj lu guich la'y ca nac lè ni? Cni rna:

Guiøj na' gularu'nè' bönni' tu'cu'è zö'ö,

La' guiøj na'z chnac guiøj len zö'ö.

Lëczè' Xanru' benè' ga nac cni

Ati' nac tu le run ga rubániru'.

43 Qui lè ni na' rëpa' lbi'ili', xlatjli' ga na' rna bè'è Dios gdua queèli' len gata' quegac bunách lun ca ral-la' gun nu nadel-li' latj ni'. 44 Nu gtup lu guiøj ni, la' cuinzi quitsj, ati' chqui' guiøj ni tsajbaga' bönni', uzzúxj lè'.

45 Cati' gulayönnè' lè na' benè' lsaqui' Jesús yugu' bxuz uná bè' len yugu' bönni' gdau' fariseo, táquibe'inè' bè'è didza' Jesús ca nac quequè'.

46 Gulazú gulabö'è la'zönè' Jesús, san gládxinè' bunách zian nacuá' ni' le ta'yejlè' naquè' Jesús bönni' ru'è didza' uláz queè' Dios.

22

Runè' lsaqui' Jesús ca nac qui lni qui yöl-la' rutság na'

1 Leyúbl bè'lenè' lequè' didza' Jesús, benè' lsaqui', rnè':

2 —Ca gac quegac nup la'yáz ga rna bè'è Dios yehua' yubá nac ca guc quegac nup bulidzè' bönni' rna bè'è cati' benè' lni qui dza utság na'bi' bi'i bönni' queè'. 3 Bsölè'è ni'a nè'è tsajxi'què' nup na' chnulidzè' lid lni queèbi', san cutu glè'nnè' lidè'.

4 Ni'r bsölè'è yela'què' ni'a nè'è len gudxè' lequè': “Gul-tsjödxtsca' nup na' chnulidza', guièli' lequè': Gul-yutsca', chnupá'a la' huagu. Chbudódcda'-ba' yugu' xpèdxa' len yugu' böa' bèdx renni' quia'.

Yúgu'të chnupá'a. Gul-dá, soaru' lni queëbi' bi'i quia' utság na'bi'." ⁵ Cutu glunë' lequë' ba la'n bönni' na' yajlidzquë', ati' yjaquë' qui queëquë'. Tuë' yjenë' dxin, len yetué' gyijë' tsjö'u tsjéti'ë. ⁶ Yela'quë' gulazönë' yugu' ni'a në'ë na', ati' glu'ë dö' quequë' len guludöcdë' lequë'. ⁷ Cati' byönnë' lë ni bönni' na' rna bë'ë, gleyne' len bsöl'ë bönni' queë' rjaquë' gdil-l, guludöcdë' bönni' gdödi bunách na', ati' guluquél-lë'ë gui' ladzquë'. ⁸ Ni'r gudxë' yugu' ni'a në'ë bönni' na' rna bë'ë, gnë': "Le nactë chnupá'a qui lni na', san bönni' ni' bulidza' lequë', cutu glaquë' lsaca' djaquë' lni quia'. ⁹ Gul-tseajtsca' gap nac la' nöz len gul-lídz yúgu'të nup tsajxáca'li' ni' lid lni queëbi' bi'i quia' utság na'bi'." ¹⁰ Ni'r gularujë' ni'a në'ë na', zjaquë' gap nac la' nöz, ati' gulutubë' yúgu'të nup ni' yajxáca'quë', yugu' bönni' dxi'a len bönni' tua'dö', ati' ga na' rac lni gdza'r bunách.

¹¹ Cati' gyazië' bönni' na' rna bë'ë quië uyúë' nup ni' nudubgac, ni' blé'inë' tu bönni' cutu nacuë' lari' dxi'a le bunödzejë' quequë' bönni' nacu'ë lni na'. ¹² Ni'r gudxë' bönni' na': "Böcha'a, ¿zoatsu' ni len cutu nacu' lari' dxi'a bunödza' quegac nup nacuá' lni?" Bönni' na' buséyj ru'ë. ¹³ Ni'r gudxë' nup na' tun xchinë' bönni' na' rna bë'ë, gnë': "Gul-guga' ni'a në'ë bönni' ni. Gul-tsajchú'n-në' ni'l ga na' rö' chul. Ni' cödxë' len utíl-l layë'ë, lu yöl-la' ruhui'ni queë'."

¹⁴ Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Zian nup nulidza', san nabábz nup la'rögac.

Didza' bë'ë Jesús ca nac le rguizxj lazru'

15 Ni'r guluzé'ë ni' bönni' gdau' fariseo na', ati' glun xtídza'quë' lunë' ga bi gnë' Jesús quië gac luquíë' Lë'. 16 Quië lunë' cni, gulasölë'ë ga zoë' Jesús la'quë' bönni' da'quë' lequë' len bönni' da'quë' Herodes, nup na' glë Jesús:

—Bönni' Usëdi, nõzitu' ru'u didza' Li' catëz nac len nac gdutë li ca rusëdnu' le naqui queë' Dios, len cutu rui' ladxu'u le ta'ná quiu' bunách, le cutu rbequi xbeynu' bunách ca nac le ta'náz bunách na'.

17 Gdixjöi' netu'. ¿Nacx runi li'? ¿I run bayúdx o cutu run bayúdx quizzj laztu' queë' César, bönni' yöd zitu' na' rna bé'inë' rë'u?

18 Ráquibe'inë' Jesús të'nnë' lubijë' Lë' didza', ati' gudxë' lequë':

—Lbi'ilí', bönni' rulu'z tsahui' cuinli', ¿bizx quië rui'li' didza' le ruzóa neda' ra' gui'a? 19 Gul-lu'í' neda' dumí le rguizzj lazli'.

Ni'r gulului'inë' Lë' tu dumí yöd Roma. 20 Jesús gnabnë' lequë', rnë':

—¿Nuzxa lahui' zoa ni, len nuzxa lei zoa lë'i dumí ni?

21 Të' Lë':

—Queë' César na'.

Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Gul-quizzjë' César le naqui queë' César, ati' Dios le naqui queë' Dios.

22 Cati' gulayönnë' lë ni, gulubannë' ca nac didza' dxi'a bubí'ë Jesús, ati' guluca'në' Lë', zhuöjctë'.

Ta'nabi yudxnë' Jesús ca ral-la' lubán nup chnatgac

23 La' dza ni'z guladxinë' ga zoë' Jesús bönni' gdau' saduceo, nup na' ta'ná cutu lubán nup chnatgac, ati' gulanabnë' Jesús, 24 ta'në':

—Bönni' Usëdi, Moisés gnë': "Chqui' gatië' bönni' zoanu ngul queë', len nutu nu bi'i queë' zoabi', ni'r bi'i böchë'ë bönni' na' ral-la' utság ná'lenbi'-nu ngul queë', cui nit di'a dza queë' bönni' böchi'bi' na'." ²⁵ Gulacua'bi' ga zoatu' gadx bi'i bönni' nac böchi'cbi'. Bi'i zi'al na' butság ná'lenbi'-nu ngul, ati' gúttëbi'. Le nutu nu bi'i queëbi' zoabi', bi'i buróp na' butság ná'lenbi'-nu ngul uzëb queëbi' bi'i böchi'bi' na'. ²⁶ Lëzca' cni guc queëbi' bi'i buróp na', lenca' queëbi' bi'i bunn, len la' tuz ca guc quechi' igádxhtëbi', glatbi' yúgu'tëbi'. ²⁷ Ga budhtë gutnu ca' ngul na'. ²⁸ Cati' gdxin dza lubán nup chnatgac, ¿núzçalbi' bi'i gadx ni' gáquinu queëbi' ngul na', le gulutság ná'lenbi'-nu ngul na' yúgu'tëbi'?

²⁹ Ni'r bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Nachíxitsquili' lbi'ili' le curéjni'li' le nayúj lu guich la'y, len le cunúnbë'li' yöl-la' huac queë' Dios. ³⁰ Cati' gdxin dza lubán nup chnatgac, cutur gac yöl-la' rzoalen ngul, len cutu lutság na'quë', san lacquë' ca nacquë' gbaz la'y queë' Dios nacué' yehua' yubá. ³¹ Ca na' ral-la' lubán nup chnatgac, ¿naru' cu nulábinili' lë na' gudxczë' lbi'ili' Dios? ³² Cni gnë': "Neda' naca' Dios queë' Abraham len Dios queë' Isaac, len Dios queë' Jacob." Dios na' cutu naquë' Dios quegac nup natgac tsaz, san naquë' Dios quequë' bönni' ni nabanquë' zal-la' glatië'.

³³ Cati' gulayöni didza' ni bunách nacué' ni', gulubannë' ca nac lë na' rusëdnë' lequë' Jesús.

Zxba queë' Dios le nac blau

³⁴ Cati' gláquibel'inè' bönni' gdau' fariseo ca benè' Jesús, buseyjè' rú'aque' bönni' gdau' saduceo, ni'r guludubè' yúgu'tè'. ³⁵ Tuè' bönni' nutsè'è ladjquè' len nazèdè' zxba queè' Moisés, gu'nnè' si' bè'è Jesús. ³⁶ Qui lè ni na' gnabnè' Jesús, rnè':

—Bönni' Usèdi, ¿bizxal zxba queè' Dios nac blau?

³⁷ Jesús rë' lè':

—Gdxi'inu' Xanu' Dios gdu ladxu'u, len gdu icj ládxi'da'u, lenca' len gdu yöl-la' rejni'i quiu'. ³⁸ Zxba ni nac blau len nactër zxön. ³⁹ Zxba na' nac buróp, la' tuz ca nac, len cni rna: “Gdxi'inu' böchi' lza'u ca nadxí'i cuinu'.” ⁴⁰ Chop zxba ni nac ga zön yúgu'tè le rna bè' zxba queè' Dios, len yúgu'tè le gulusèdnè' bönni' glu'è didza' uláz queè' Dios.

¿Nuzxa zxi'n naquè' Cristo?

⁴¹ Tsal ni' nacu'è tsazxön bönni' gdau' fariseo na', Jesús gnabnè' lequè', ⁴² rnè':

—¿Nacx runi lbi'ili' queè' Bönni' na' lè' Cristo? ¿Nuzxa zxi'n naquè'?

Gulubi'è didza', ta'nè':

—Zxi'n xsoè' David naquè'.

⁴³ Ni'r Jesús rë' lequè':

—¿Bizx quiè na' lëczè' David bulidzè' Lè', gnè': “Xana””? Cni gnè' cati' ni' bè'è didza' uláz queè' Dios Bö' La'y, gnè':

⁴⁴ Xanru' Dios gudxè' Xana':

“Grö' cuit lè'a yubél,

Cati' gunra' ga luzechu zxibgac lau' nup cuta'le'i
Li' dxi'a.”

⁴⁵ Chqui' David na' rnè' queè' naquè' Xanè', ¿nacxcz nac, rnali' naquè' zxi'n xsoè' David?

46 Nutu nu guc ubí'i didza', ati' ga gzu lau dza na', nutur nu burugui bi gnabi Lë'.

23

Jesús ruquië' yugu' bönni' gdau'

¹ Ni'r Jesús bë'lenë' bunách nacuá' ni' len yugu' bönni' usëd queë' didza'. ² Rë' lequë':

—Nuhazquë' xlatjë' Moisés, tu'sëdnë' bunách yugu' bönni' gdau' fariseo len bönni' gdau' tu'sëdi.

³ Qui lë ni na', gul-gún yúgu'të le lë' lbi'ili', san cutu gunli' lbi'ili' ca na' tunë' lequë', le tu le ta'në' len yetú le tunë'.

⁴ Le ta'ná bë'inë' bunách nac ca tu yua' zi'i le cusaqui' nu gua', ati' tu'gu'ë lei yen zxichjgac bunách, san lequë' cutu të'nnë' lustsá'lenquë' lei, clëg len tuz xbönni' na'quë'.

⁵ Yúgu'të le tunë', tunë' quië' la'le'i lequë' bunách, le tunë' zxön le túguë'ë yen na'quë' len ra' xgaquë' ga na' nuzujquë' tu le nayúj lu guich la'y, len tu'tunnë' luzx lari' nácuquë'. ⁶ Të'nnë' la'bö'ë ga nac latj blau ga na' tu'dubë' tahuë', lenca' ga na' nac latj blau lu yu'u ga tu'dubë' tu'sëdë' queë' Dios. ⁷ Lëzca' cni, të'nnë' lugáp lequë' didza' ba zxön bunách gap nac laugac bunách, len të'nnë' lë lequë': “Padiux, bönni' usëdi.”

⁸ San lbi'ili', cutu ral-la' gunli' ga nu guië lbi'ili': “Bönni' usëdi”, le zoa tuz Nu nac Bönni' Usëdi queëli', neda', Cristo, ati' yúgu'tëli' nacli' böchi'li' tuli' yetuli'. ⁹ Nutu nu guiëli' luyú ni, cu gnali': “Xuz”, le zoa tuz Nu nac Xuzli', zoë' yehua' yubá.

¹⁰ Cutu gunli' ga nu guië lbi'ili': “Xan”, le zoa tuz Nu nac Xanli', neda', Cristo. ¹¹ Nu nutsa' ladjli' nu run xchinli' yezíca'rli', nu ni gactër blau ga zoali'.

12 Chqui' nu uzóa cuini latj blau, ca'z ugá'n nu na', san nu nac nöxj ladxi', gac blau.

13 'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdau' usëdi lenca' lbi'ili', bönni' gdau' fariseo, bönni' ruluí'z tsahui' cuinli'. Ruzága'li' nöz zjaclen bunách la'dxín ga ni' rna bë'ë Dios yehua' yubá. La' lbi'izli' cutu saqui' tsazli', len cutu rui'li' latj la'yáz nup të'ni la'yáz.

14 'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdau' usëdi lenca' lbi'ili', bönni' gdau' fariseo, bönni' ruluí'z tsahui' cuinli'. Rguali' lidxcnu ngul uzëbdau', len quië uluí'z tsahui' cuinli', xtsey rulidzli'-në' Dios. Qui læ ni na', zxöntër le grugu queëli' saca' qui'li'.

15 'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdau' usëdi lenca' lbi'ili', bönni' gdau' fariseo, bönni' ruluí'z tsahui' cuinli'. Rdödlí' gdu lu nis zxön len gdu yödzlyú ni quië gunli' ga tsej ladxë'ë Dios tsaxxön len lbi'ili' tu bönni', len cati' ni' chgzxáqui'li'-në', runli' ga nabága'rë' xzguia' ca lbi'ili', tsajtsu'ë lu gui' gabíl.

16 'Bica' bayechi' lbi'ili'. Nachúl lauli' ati' rë'nili' ului'ili' nöz bunách. Cni nac queëli' le rnali': "Chqui' bi rzi' lu në'ë bönni', rneynë' gdau', cutu run bayúdx, san chqui' gneynë' oro dzö' gdau', bayúdx gun." 17 Lbi'ili', bönni' lau chul len cuta'yejni'i. ¿Bizxal nacr blau? ¿Naru' oro na' o gdau' le run la'y oro na'? 18 Lëzca' cni rnali': "Chqui' gneynë' bcugu la'y bönni', cutu gun bayúdx, san chqui' gneynë' gun zxoa lahui, bayúdx gun." 19 Lbi'ili', nazidli' len nachúl lauli'. ¿Bizxal nacr blau? ¿Naru' gun zxoa lahuiz o bcugu la'y na' run la'y gun na'? 20 Qui læ ni na', chqui' rneynë' bcugu la'y bönni', rneynë' lei lenca' yúgu'të le dë lahuiz. 21 Lëzca' cni, chqui' rneynë' gdau' bönni',

rneynë' lei lenca' Dios, nunczë' xlatjë' ni'. ²² Lëzca' cni, chqui' rneynë' yehua' yubá bönni', rneynë' latj ga rö'ë rna bë'ë Dios, lenca' Lëczë' Dios rö'ë ni'.

²³ 'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdau' usëdi lenca' lbi'ili', bönni' gdau' fariseo, bönni' ruluí'z tsahui' cuinli'. Cni nac queëli' le rguizxjli' qui gdau' tu cuia tsa tu chi cuia le rzi'li' qui xhueaj len qui guixi' anís len qui comino la' huagu, san ruca'nli' le nacr blau le rna bë' zxba queë' Dios, cutu runli' le nac tsahui', len cutu ruhuechi' ládxi'li' lza'li', len cutu réjlë'li'-në' Dios. Yugu' lë ni run bayúdx gunli' len lëz cutu uca'nli' yezica' lë na' runli', rguizxjli' qui gdau'. ²⁴ Lbi'ili', nachúl lauli' len ré'nili' ului'ili' nöz bunách. Ca na' runli' nac ca rudödlí' bdzadz-dau' le ri'jli', rubíjgacli'-ba' bó'yudau', san ri'jli'-ba' böa' ta'bië'-ba' bönni'.

²⁵ 'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdau' usëdi lenca' lbi'ili', bönni' gdau' fariseo, bönni' ruluí'z tsahui' cuinli'. Nacli' ca zxíga'dau' rí'ijili' len yö'ön ráhuili'. Rguibli' le nua' cuit lë'i, san icj ládxi'dau'li' nadzë'ir yugu' le rbanli' len yugu' le cunác tsahui' runli'. ²⁶ Lbi'ili', bönni' gdau' fariseo lau chul. Zi'al gul-quíb le nua' lu zxíga'dau' len lu yö'ön, gacli' dxi'a lu icj ládxi'dau'li', quië gacli' ca' dxi'a cuit lë'li'.

²⁷ 'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdau' usëdi, lenca' lbi'ili', bönni' gdau' fariseo, bönni' ruluí'z tsahui' cuinli'. Cni nac queëli' le nacli' ca yeru ba quegac nup chnatgac, le nacgac chguichdau'z cuit lë'i, len le nactë lach nala'gac, san nadzë'igac dxít quegac nup chnatgac lenca' yúgu'të le zgut. ²⁸ Lëzca' cni nacli' lbi'ili'. Le nactë lahuiz ruluí' cuinli' tsahui'

laugac bunách, san icj ládxi'dau'li' nadzë'iz yugu' le rulu'z tsahui' cuini, len le cunác runli'.

²⁹ 'Bica' bayechi' lbi'ili', bönni' gdau' usëdi lenca' lbi'ili', bönni' gdau' fariseo, bönni' rulu'z tsahui' cuinli'. Ruchisli' lguitj qui ba gap nagáchi'quë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios, len rui'li' lguitj gap nagáchi'gac bunách tsahui'. ³⁰ Lëzca' cni rnali': "La'naru' zoatu' dza ni'të cati' gulacu'ë xuz xtau'tu', cutu guntu' lequë' tsazxón cati' guludödcde' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios." ³¹ Le rnali' cni, la' lbi'izli' runli' lna' lau nacli' zxi'n xsoagac nup ni' guludödi bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios. ³² Cni nac, gdu ruspaga' cuinli' zxguia' na' gulabaguë'ë xuz xtau'li'.

³³ 'Lbi'ili', nacli' ca yugu' bël snia' len di'a dza quegac bël snia'. ¿Nacxcz ulali' lu le usaca' zi' lbi'ili' lu gui' gabí? ³⁴ Qui lë ni na', neda' gsöla'a queëli' bönni' lu'ë didza' uláz queë' Dios, lenca' bönni' ta'yejni'i, len yugu' bönni' usëdi. Yugu' bönni' ni, la'quë' gdödili', len yela'quë' uda'li' lë'i yag cruz, len yela'quë' quinli' gap nac lu yu'u ga rudubli' rusëdli' queë' Dios, len ulagli' lequë' tu yetú yödz. ³⁵ Cni gac, gbága'li' lbi'ili' zxguia' qui yúgu'të rön quequë' bönni' tsahui' le glalj luyú, ga gdel-la' nu budödi Abel, bönni' tsahui', ga rdxintë nup guludödi Zacarías, zxi'në' Berequías, bönni' na' budödili'-në' gatsj lahui'l ga dë gdau' len ga dë bcugu la'y ga na' tu'zëgui'quë'-ba' lahuë' Dios böa' bëdxau'. ³⁶ Le nactë rëpa' lbi'ili', yúgu'të lë ni la'baga' bunách nacuá' dza ni zoaru' na'a.

Jesús rbödxë' ni'a qui yödz Jerusalén

³⁷ Lëzca' cni gnë' Jesús:

—Jerusalén, Jerusalén, lbi'ili' na' rudódigacli'-në' bönni' tu'ë didza' uláz queë' Dios len ruládxigaccli' guiöj nup nasölë'ë queëli' Dios. Zian lzu gu'nda' utuba' lbi'ili' quia', ca runba' yjéd, rutubba' znan xilba' zxi'nba'dau', san cutu gú'nili'. ³⁸Gul-yutsca', ca'z ugá'n yu'u lidxli'. ³⁹Cni gac, le rëpa' lbi'ili', na'a su lau cutur glé'ili' neda' cati' gnarli': “La'y naquë' bönni' na' zë'ë uláz queë' Xanru'.”

24

Rguíxjö'ë Jesús ca zi'a luquindjè' gdau'

¹ Brujë' nchil gdau' Jesús, len tsal ni' ruzë'ë ni', gulabiguë'ë ga zoë' bönni' uséd queë', ati' gulu-lui'inë' Lë' ca nacgac zö'ö nagu'ugac li'aj gdau'. ² Bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—¿Rlé'itsali' yúgu'të lë ni? Le nactë rëpa' lbi'ili', cutu ca' ugá'n ni guiöj nabaga' lzë'i, le cugguindj.

Le lac bë' chzoa gdxin dza udx qui yödzyú

³ Cati' ni' rö'ë Jesús ga nac lu Gui'a Ga Rö'gac Yag Olivo, guladxinë' bönni' uséd queë' ga na' zoë' queëzë', len tē' Lë':

—Gdixjöi' netu', ¿batx lac lë ni, len bizxa gac bë' dza huödu' len dza udx qui yödzyú ni?

⁴ Ni'r bubi'ë didza' Jesús, rë' lequë':

—Gul-yú qui nadxi nu si' ye'i lbi'ili' ⁵ le djaquë' zian bönni', si' laquë' ca lea' neda'. La'në' nacquë' Cristo, len la'zí' yé'inë' bunách zian. ⁶ Huayónili' rac gdil-l len le rui' didza' qui gdil-l, san cutu guni lbi'ili' baníg, le ral-la' lac yúgu'të lë ni, le cutu rdxini dza udx cati' lacr lë ni. ⁷ Til-l tu yödz len yetú yödz, ati' tu ga nu rna bë' len yetú ga nu rna

bë'. Latsj guidzhuë' zxön len gac gbin, ati' zian latj sa' rtit. ⁸ Yúgu'të lë ni nacgac le la'zú lau yugu' le la'zaca' la'guí'i bunách.

⁹ Ni'r ludöd lbi'ili' bunách lu na' nu usaca' zi' lbi'ili'. Luzóa lbi'ili' tsla'l yúgu'të bunách le da'li' neda', len ludöddë' la'li' lbi'ili'. ¹⁰ Cati' gac cni, gac chop ládxi'gac zian bunách, lucá'n neda', len udöd tu yetú lzë'i, len tu yetú uzóa lzë'i tsla'l. ¹¹ Ni'r luluí' lauquë' zian bönni' ta'zí' yë'ë, luluí' cuinquë' ca bönni' tu'ë didza' uláz queë' Dios, len la'zí' yé'inë' zian bunách. ¹² Szxöni lua' dö' bunách, ati' qui lë ni na' cutur la'dxi'i böchi' lza'gac. ¹³ Nu gaqui tsaz queë' Dios ga gdxintë dza udx, nu ni ulá. ¹⁴ Gdu yödzlyú gac lban qui didza' dxi'a ca rna bë'ë Dios quië gac lna' lau qui laugac yúgu'të bunách gza'a, ati' ni'r gdxin dza udx.

¹⁵⁻¹⁶ Nu uláb lë ni ral-la' uzejni'i ladxi'. Gnë' Daniel, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë': "Tsaz latj la'y queë' Dios le curlé'inë' Dios dxi'a, lë na' rusnít." Cati' glé'ili' gac cni, ni'r nup nacuá' luyú Judea ral-la' tsajzxundjgac zaca' guí'adau'. ¹⁷ Nu dxia cju'ul cutu gal-la' huötj tsajxí' bi dë qui lu yu'u, san ral-la' gzxundjtë. ¹⁸ Nu zoa ladj guixi', cutu gal-la' huøj tsajxí' lari' qui. ¹⁹ Bica' bayechi' ngul zi'a luzoanu bi'idau' quecnu, lenca' ngul ni' tu'gádxi'nu-bi' bi'idau' quecnu cati' gdxin dza ni'. ²⁰ Gul-lidzë' Dios gnábili'-në' cui gdxin dza ni' gzxundjli' cati' rac beo' ziaq o cati' nac dza la'y, ²¹ le la'zaca' la'gui'itër bunách dza ni' ca gulazaca' gulaguí'i bunách dza ni'të cati' zi'a guta' grö' yödzlyú, ga rdxintë na'a dza, len clëg dza zi'a za' cutu la'zaca' la'guí'i cni. ²² Cati' gdxin dza ni',

chqui' Dios cutu cuequi lahuë' quequë', nutu nu ulá, san cuequi lahuë' quequë' dza ni', gáclenë' nup gröczë' Lë'.

²³ 'Ni'r cutu tséjlë'li' chqui' nu gdxin queëli', len guië lbi'ili': "Gul-yutsca', ni zoë' Cristo", o gna: "Ni' zoë'." ²⁴ Luluí' lauquë' zian bönni' ta'zí' yë'ë, la'në' nacquë' Cristo, o la'në' tu'ë didza' uláz queë' Dios. Lunë' le lac bë' len le lun ga lubani bunách, ati' la'zí' yé'inë' nup gröczë' Dios chqui' huala'záqui'në'. ²⁵ Gul-yutsca', chgudxcza' lbi'ili' yúgu'të lë ni zí'atël ca zi'a lac. ²⁶ Qui lë ni na', cutu grujli' chqui' la'dxín queëli' nup lë lbi'ili': "Gul-yutsca', ni' zoë' Cristo lu latj ca'z." Lëzca' cni, cutu tséjlë'li' chqui' la'ná: "Gul-yutsca', lu yu'u zoë'." ²⁷ Ca na' rac cati' ryëp yös ga rlen gbidz, len ruzení' ga rbia gbidz, lëzca' cni gac cati' huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách. ²⁸ Lactë cni, ca na' ta'ná bunách: "Gátitëz ga dë tu le nat, ni' ludubczba' bëchláb."

Ca gac cati' huödë' Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách

²⁹ Gnë' ca' Jesús:

—Töd yugu' dza ni' cati' la'zaca' la'guí'i cni bunách, gchul gbidz, ati' beo' cutu gunn yení' qui. La'guindjba' bölj luzxbá, ati' la'zxíz le nala'gac luzxbá dë yöl-la' huac quegac. ³⁰ Ni'r gla' lahui luzxbá le gac bë' huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, ati' la'bödx yechi' yúgu'të bunách yödzlyú ni, cati' la'le'i neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, zuzá'a lu böaj luzxbá, dë lu na'a yöl-la' uná bë' zxön len yöl-la' yení'. ³¹ Ni'r gsöla'gaca'-në' gbaz la'y quia'. Lucödxë' zidzj

trompeta, ati' lutubë' nup naböa' quia', nacuá' gdap la'të yödzlyú len yúgu'të latj zxan luzxbá.

³² 'Gul-zejni'i ládxi'li' le rusëdi lbi'ili' le rac qui yag higo. Cati' ta'llén zxuza' në'i huë'ndau' len chrubía xlagui' yuldau', nözili' chzoa gdxin dza gba. ³³ Lëzca' cni, cati' glé'ili' tac yúgu'të lë ni, gnözili' chzoa gdxin dza udx na' len chrdzag lahui.

³⁴ Le nactë rëpa' lbi'ili', yúgu'të lë ni lac zí'atël ca lat bunách nacuá' dza ni'. ³⁵ Huadöd quegac luzxbá len luyú ni, san yugu' xtidza'a cutu la'dóó ca'z.

³⁶ 'Cati' gdxin dza ni' nutu nu nözi. Cutu nöznë' gbaz la'y queë' Dios nacu'ë yehua' yubá len cutu nözda' neda', Zxi'në' Dios, san tuzë' Dios Xuz nöznë'.

³⁷ 'Ca na' guc dza ni' cati' ni' zoë' Noé, lëzca' cni gac cati' huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách. ³⁸ Yugu' dza ni' zí'atël ca zi'a gdxin nis guiöj le busnít yödzlyú, gli'j glahuë', gulutság na'quë' len guludödë' zxi'nquë' lu yöl-la' rutság na' ga bdxintë dza gyazië' Noé lë'i barco zxön ni' benë', ³⁹ len cutu gláquibe'inë' cati' bdxintë nis guiöj le busnít yödzlyú ati' gulanitië' yúgu'të'. Lëzca' cni gac cati' zi'a huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, nutu nu gáquibe'i. ⁴⁰ Dza huöda' la'cu'ë chopë' bönni' ladj guixi'. Tuë' uchë'a-në' quia' ati' yetúë' uca'na'-në'. ⁴¹ La'cua'nu chopnu ngul nacua'nu huëtu. Tunu uchë'a-nu quia', ati' yetunu uca'na'-nu.

⁴² 'Gul-spán ládxi'li' le cutu nözili' bizxa dza huöda' neda', Xanlı'. ⁴³ Na'a, gul-tzejni'i lë ni. La'naru' nöznë' xan yu'u bizxa dza guidë' gban, huané'ë yël len cutu gu'ë latj nu quidj zö'ö quië cuan le dzö' lidxë'. ⁴⁴ Qui lë ni na', gul-spán ládxi'li'

ca' lbi'ili', le huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, tu dza cutu nuzóa icjli'.

Bönni' huen dxin gdu len bönni' huen dxin cu-naquë' gdu

⁴⁵ Gnë' ca' Jesús:

—¿Nuzxa caz bönni' huen dxin naquë' gdu len réjni'në', bönni' huen dxin na', xanë' cu'ë lu në'ë bunách nacuá' lidxë' quië gu'ë le lágugac cati' gdxin dza? ⁴⁶ Bica' ba bönni' huen dxin na' naquë' gdu, bönni' na', cati' udxinë' xanë', duxaquë' lë' cni runë' le nudödë' xanë' lu në'ë. ⁴⁷ Le nactë rëpa' lbi'ili', yúgu'të le dë queë' xanë', udödë' lu në'ë bönni' huen dxin na' runë' cni. ⁴⁸ Chqui' huöaquë' huia'dö' bönni' huen dxin queë' len sa' ladxë'ë, gnë': “Huadzeynë' xana', cutu huödtë'”, ⁴⁹ len chqui' su lahuë' gundë' zi' bönni' túnlenë' lë' tsazxõn dxin, len su lahuë' ca' gui'j gágulenë' nup ta'zudxi, ⁵⁰ ni'r huödë' xanë' bönni' huen dxin na' tu dza cati' cuzóë' rbözë' o tu yël cutu ráquinë'. ⁵¹ Ni'r xanë' na' usaca' zi'tsquë' bönni' huen dxin na' len gunë' ga gac queë' ca na' ral-la' gac quegac nup tu'luí'z tsahui' cuingac. Ni'r cödx yechë'ë len utíl-l layë'ë.

25

Runë' lsaqui' Jesús ca nac quecbi' chibi' bi'i ngul ra'bandau'

¹ Gnë' ca' Jesús:

—Ca gac quegac nup ral-la' la'yáz ga rna bë'ë Dios yehua' yubá nac ca gac quecbi' chibi' bi'i ngul ra'bandau'. Gulazi'bi' le nua'gac gui' quecbi', ati' gularujbi' tsajtsagcbi' bönni' utság në'ë.

2 Gáyu'bi' nacbi' bi'i cuta'yejni'i san yegáyu'bi' nasína'cbi'. 3 Gulazi'bi' le nua'gac gui' quecbi' bi'i ngul cuta'yejni'i na' san cutu glua'bi' yelati' za regui. 4 Glua'bi' za regui lu böga'dau' quecbi' bi'i sina' na' len le nua'gac gui' quecbi'. 5 Le gdzeynë' bönni' utság në'ë, gdöd yël laucbi' len glástëbi'. 6 Cati' bdxin gdu ladxi' yël, byön chi'i nu rnë zidzj, rna: “Chzë'ë bönni' utság në'ë. Gul-rúj tsajtsagli'-në'.” 7 Ni'r gulayasbi' yúgu'tëbi' bi'i ngul na', ati' gulupa'bi' le nua'gac gui' quecbi'. 8 Glui'bi' didza' bi'i cuta'yejni'i na', glëbi' yugu' bi'i sina' na': “Gul-gúnn queëtu' láti'dau' za regui queëli' le tu'úl le nua'gac gui' queëtu' ni.” 9 Gulubi'ibi' didza' bi'i sina' na', gulanabi': “Cutu gac, le cutu bi ugá'n queëtu' len queëli'. Gul-tsejtsca' ga rda'u za regui, tsjõ'uli' queëli'.” 10 Tsal ni' zjacbi' zajxi'cbi' lei, bdxinë' bönni' utság në'ë. Gulayázlentëbi' lë' ga na' rac lni qui utság na' bi'i na' nacia'bi' sina' ta'bözbi' lë', ati' la' gyeyjtë yu'u. 11 Gdöd ni' guladxinbi' ni' yezíca'rbi' bi'i ngul ra'bandau' na', ati' gululidzbi'-në', gulanabi': “Xan, Xan, bsalj queëtu'.” 12 Lë' bubí'ë didza', rnë': “Le nactë rëpa' lbi'ili', cutu núnbë'a lbi'ili'.”

13 Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Gul-spán ládxi'li', le cutu nözili' bizxa dza o bizxa yël huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách.

Runë' lsaqui' Jesús ca nac qui dumí zaca'

14 Gnë' ca' Jesús:

—Ca gun Nu na' rna bë' yehua' yubá nac ca benë' tu bönni', chzoa tsijë' zi'tu'. Bulidzë' yugu' bönni'

huen dxin queë' len glu'ë lu na'quë' yugu' le dë queë'.

¹⁵ 'Tuë' bönni' huen dxin na', glu'ë lu në'ë gayu' dumí zaca', len yetúë' glu'ë lu në'ë chop dumí zaca'. Yetúë' glu'ë ca' lu në'ë tu dumí zaca'. Tu tuë' glu'ë lu na'quë' tsca hueaj le la'záqui'në'. Ni'r la' gza'atë' ga nac zi'tu'. ¹⁶ Gyijë' bönni' huen dxin na' gzxì'ë gayu' dumí zaca' na', len yajtíljlenë' lei yegayu' dumí zaca'. ¹⁷ Lëzca' cni, bönni' na' gzxì'ë chop dumí na', yajtíljlenë' lei yechóp ca'. ¹⁸ Bönni' na' gzxì'ë tu dumí gyijë' len yajchö'në' lu yu, ati' lu yu ni' bucachë'ë dumí queë' xanë'.

¹⁹ 'Cati' chgdzey, budxinë' xanquë' bönni' huen dxin na', ati' bugá'nlenë' lequë' tsahui'. ²⁰ Ga gzu lau bdxintë' bönni' na' gzxì'ë gayu' dumí zaca' na', len zunu'ë yegayu' dumí ca', ati' rë' xanë': "Xan, gayu' dumí glu'u lu na'a. Ni dë yegayu' dumí ca' yajtíljlena' lei." ²¹ Xanë' na' rë' lë': "Nac dxi'a. Nacu' huen dxin gdu. Tsáhui'dau' benu' cati' ni dë lu na'u láti'dau'z. Na'a szxõnitër cu'a lu na'u. Gyaz ga zoa', udzìjilennu' neda'." ²² Gdöd ni' bdxinë' ca' bönni' huen dxin na' gzxì'ë chop dumí zaca', rnë': "Xan, chop dumí glu'u lu na'a. Ni dë yechóp dumí ca' yajtíljlena' lei." ²³ Ni'r xanë' na' rë' lë': "Nac dxi'a. Nacu' huen dxin gdu. Tsáhui'dau' benu' cati' ni dë lu na'u láti'dau'z. Na'a, szxõnitër cu'a lu na'u. Gyaz ga zoa', udzìjilennu' neda'." ²⁴ Ni'r cati' bdxinë' bönni' huen dxin na' gzxì'ë tu dumí zaca' na', rnë': "Xan, nõzda' nacu' bönni' bizxj, le rlapu' ga cutu guzu', len rutubu' ga cutu bchilju'. ²⁵ Qui lë ni na' gúdxida' li', ati' gyija', yajcacha'a dumí quiu' lu yu. Ni dë na'a le naqui quiu'." ²⁶ Ni'r

bubi'ë didza' xanë', rë' lë': “Nacu' huen dxin cunác tsahui' len zxhuéd. Nözcnu' rlapa' ga cutu guza' len rutuba' ga cutu bchilja'. ²⁷ Qui lë ni na', dxi'ar gac quiu' la'naru' bunödzu' dumí quia' lu na'quë' bönni' lugunë' lei dxin, la'guíljenë' lei yelati', quië cati' huöda' neda', uzi'a le naqui quia' len icji ca'.” ²⁸ Ni'r xanë' na' gudxë' nup nacuá' ni': “Gul-cúa dumí na' dë lu në'ë bönni' ni, len gul-cú'u lu në'ë bönni' na' dë queë' chi dumí.” ²⁹ Núti'téz nu rugún dxi'a dxin le dë qui, zoa nu unödzy queë' yelati', ati' gata' queë' szxöni, san nu na' cutu rugún dxi'a dxin le dë qui, la'z dui le dë qui gdua. ³⁰ Na'a, bönni' huen dxin cunác tsahui' ni, gul-tsajchú'n-në' ni'l ga nac chul. Ni' cödx yechë'ë len utíl-l layë'ë.

Cristo cuequi xbeynë' bunách

³¹ Gnë' ca' Jesús:

—Cati' ni' huöda' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, duná bë'a, ati' dzagquë' neda' yúgu'të gbaz la'y quia', ni'r cö'a latj tsahui' quia', ga na' cuequi xbeyda' bunách. ³² Ludúb dëra lahua' neda' bunách yödzlyú ni, ati' ucu'a lequë' tsla'a hueaj ca runë' bönni' uyú bö'cu' zxila', rucu'ë-ba' tsla'a hueajba' yugu' chivo len yugu' bö'cu' zxila'. ³³ Yugu' bö'cu' zxila' na' ucu'ë-ba' cuit lë'ë yubél, ati' yugu' chivo na' ucu'ë-ba' cuit lë'ë yögl. ³⁴ Ni'r, neda', bönni' uná bë', gyëpa' nup nacuá' cuit lë'a yubél, gnia': “Gul-dá ga zoa', lbi'ili' bubijë' lbi'ili' quizi queë' Xuza'. Naqui queëli' latj ga na' rna bë'ë, lë na' bupë'ë queëli' dza ni'të cati' ni' benë' yödzlyú. ³⁵ Cni naqui queëli' le gduna', ati' bennli' le gdahua'. Gbidxa' nis, ati' bennli' le gu'a. Guca' ca bönni' rda zi'tu', ati' glu'li' neda' lidxli'. ³⁶ Byadzj

le gacua', ati' bugáculi' neda' le ráculi'. Güi'ida', ati' duyuli' neda'. Gyu'a lidx guia, ati' duyuli' neda'." ³⁷ Ni'r lubi'ë didza' bönni' tsahui' na', lë neda': "Xan, ¿batx blé'itu' Li' gdunu' ati' bugágutu' Li'? ¿Batx gbidxu' ati' benntu' le gu'u? ³⁸ ¿Batx blé'itu' Li' gdau' zi'tu' ati' glu'tu' Li' lidxtu'? ¿Batx byadzj le gacu' ati' bugácutu' Li' le rácutu'? ³⁹ ¿Batx blé'itu' Li' güi'inu' o gyu'u lidx guia ati' duyutu' Li'?" ⁴⁰ Ubi'a didza' neda', bönni' uná bë', gyëpa' lequë': "Le nactë rëpa' lbi'ili', le benli' cni queë' nu bönni' böcha'adau' ni, zal-la' naquë' bönni' ca'z, quia' néda'cza' benli' ca'."

⁴¹ Ni'r gyëpa' nup nacua' cuit lë'a yögl, gnia': "Gul-cuít ga zoa', lbi'ili' na' nabága'li' zxguia', tsajt-sazli' lu gui' cutu ul, lë na' bupë'ë Dios qui tu' xöhui' len quegac gbaz da'gac lei. ⁴² Cni gac queëli' le gduna', ati' cutu bennli' le gahua'. Gbidxa' nis, ati' cutu bennli' le gui'ja'. ⁴³ Guca' ca bönni' rda zi'tu', ati' cutu glu'li' neda' lidxli'. Byadzj le gacua', ati' cutu bugáculi' neda' le ráculi'. Güi'ida' lenca' gyu'a lidx guia, ati' cutu duyuli' neda'." ⁴⁴ Ni'r la'ná ca' nup na', lë neda': "Xan, ¿batx blé'itu' Li' gdunu', o gbidxu', o gucu' ca bönni' rda zi'tu', o byadzj le gacu', o güi'inu', o gyu'u lidx guia, ati' cutu güclentu' Li'?" ⁴⁵ Ni'r ubi'a didza' neda', bönni' uná bë', gyëpa' lequë': "Le nactë rëpa' lbi'ili', le cutu bi benli' qui tu nu nutsa' ladj nup nacua' ni, zal-la' nac ca'z nu na', cutu bi benli' quia' neda'." ⁴⁶ Ni'r bunách tua'dö' na' la' tsajtsázgactë ga ni' la'zaca' la'gui'itecz, san bunách tsahui' ni' gata' yöl-la' na'bán gdu quegac.

26

Tun xtídza'quë' bönni' gdau' la'zönë' Jesús

¹ Cati' budx bë'ë yugu' didza' ni Jesús, gudxë' yugu' bönni' uséd queë', ² rnë':

—Nöziczli' yechóp dza gdxin Lni Pascua, ati' dza na' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, ludödë' neda' lu na'gac nup ludá' neda' lë'i yag cruz.

³ Ni'r guladxinë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau' tu'sëdi len bönni' gul tu'zëjni'në' bunách judío, guludubë' ga nac lö'a lidx bxuz blau, lë' Caifás. ⁴ Ni' glun xtídza'quë' la'zönë' Jesús, lu yöl-la' rzi' yë' quequë', quië ludöddë' Lë'. ⁵ Ta'në':

—Cutu gunru' lë ni dza lni, qui nadxi lun rusbö bunách.

Ngul rgu'nu le rla' zxix icjë' Jesús

⁶ Cati' ni' zoë' Jesús lu yödz Betania lu yu'u lidxë' Simón, bönni' na' güi'inë' huë' nudzu' ruzöd, ⁷ bdxinnu cúdzu'lë' Jesús tu ngul, nua'nu tu böga'dau' náquini guiöj zaca', len yudz tu le rla' zxix le zaca' szxöni, ati' glu'nu lei icjë' Jesús cati' ni' rö'ë rahuë'. ⁸ Cati' gulalé'inë' lë ni bönni' uséd queë' Jesús, gulaleynë', ta'në':

—¿Bixz quië raqui ditj lë ni? ⁹ Guc nu guti' lë ni len si' dumí zian quië gáclenru' bunách yechi'.

¹⁰ Cati' byönnë' lë ni Jesús, rë' lequë':

—¿Bixz quië rnëli' queënu ngul ni? Dxi'a nac le bennu quia'. ¹¹ La'cuá'lentecz lbi'ili' bunách yechi', san neda' cutu ugá'nlentecza' libi'li'. ¹² Le bennu ngul ni, glu'nu neda' le rla' zxix ni, nac le rupa'nu neda' quië dza ggacha'a yeru ba. ¹³ Le nactë rëpa' lbi'ili', gátitëz yödzlyú ga gac lban qui

didza' dxi'a ni, lëzca' la'guixjò' bunách le bennu quia' ngul ni quië nu tsajnéy lënu.

Rzi' lu në'ë Judas udödë' Jesús lu na'quë' bönni' ta'ná bë'ë

¹⁴ Ni'r gyijë' ga na' nacu'ë bxuz uná bë' Judas Iscariote, bönni' dzaguë' chinnuë' na' da'quë' Jesús, ¹⁵ len gudxë' lequë':

—¿Bizxa gunnli' quia' chqui' neda' udöda'-në' Jesús lu na'li'?

Gulugá'nlenë' lë' tsahui' lu'ë lë' chi uruá' dumí plata. ¹⁶ Ni'r gzu lahuë' Judas na' rzu rbö'ë udödë' Jesús lu na'quë'.

Le ráguru' rusá' ládxi'ru' ca gutië' Xanru'

¹⁷ Cati' nac dza rzu lau lni quequë' bönni' judío cati' tahuë' yöt xtil cunazí' xnë'i, gulabiguë'ë ga zoë' Jesús bönni' uséd queë' len tē' Lē':

—¿Gazx rē'nnu' tsajpa'tu' queëru' gáguru'-ba' bö'cu' zxíla'dau' dzö' Lni Pascua?

¹⁸ Jesús rē' lequë':

—Gul-tseajtsca' yödz ni' ga na' zoë' tu bönni' len gul-guië'ë: “Bönni' rusëdnë' netu'rnë': Chza' gal-la' dza quia'. Lu yu'u lidxu' gágulengaca'-në' bönni' uséd quia' bö'cu' zxíla'dau' dzö' Lni Pascua.”

¹⁹ Ni'r glunë' bönni' uséd queë' ca na' gna bé'inë' lequë' Jesús, ati' gulupë'ë ni' le lahuë' dzö' Lni Pascua.

²⁰ Cati' chgdzö' dza na', Jesús grö'lenë' idxínnutë' bönni' uséd queë' tahuë'. ²¹ Tsal ni' tahuë', Jesús rē' lequë':

—Le nactë rëpa' lbi'ili', tu nu nutsa' ladjli' ni udöd neda'.

²² Ni'r guluhui'ni ládxi'quë', len gulanabnë' Jesús tu tuzë', ta'në':

—Xan, ¿naru' neda'?

²³ Bubi'ë didza' Jesús, rnë':

—Bönni' ni rnë' në'ë tsazxõn len na'a lu yõ'õn, bönni' ni udödë' neda'. ²⁴ Le nactë neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, huayija' ga gatia' ca na' nayúj lu guich la'y ca ral-la' gac quia', san bica' bayechi' nu na' udöd neda' gatia'. Dxi'ar gac queë' bönni' na' la' cuguljë'.

²⁵ Ni'r bubí'ë didza' Judas, bönni' na' udödë' Jesús, rnë':

—Bönni' Usëdi, ¿naru' neda'?

Jesús rë' lë':

—Ja, li' na'.

²⁶ Tsal ni' tahuë', gdel-lë'ë yõt xtil Jesús len gudxë' Dios: “Xclenu'.” Ni'r buzzuzxjë' lei len bunödzejë' quequë' bönni' usëd queë', rnë':

—Gul-sí', gul-gagu. Lë ni le nayá' nabana'. Ca bena' qui yõt xtil ni ruluí' ca gac qui gdu ca nayá' nabana'.

²⁷ Gdel-lë'ë ca' tu zxíga'dau' len gudxë' Dios: “Xclenu'.” Ni'r bunödzejë' ca' quequë', rnë':

—Gul-gui'aj yúgu'tëli'. ²⁸ Lë ni ruluí' ca nac xchõna' le run tsutsu didza' cub rucá'n tsahui'. Xchõna' na' glalj ni'a quegac bunách zian quië gac unít lahuë' Dios yugu' dul-la' nabága'quë'. ²⁹ Rëpa' ca' lbi'ili', cutur gui'ja' xisi le rbia lba uva ni cati' gdxinr dza ni' gui'jlëna' lbi'ili' tu le cub ga ni' rna bë'ë Xuza'.

Jesús rnë' gnë' Pedro cutu nunbë'ë Jesús

³⁰ Cati' budx glul-lë' yöl-la' ba queë' Dios, yjaquë' lu Gui'a Ga Rö'gac Yag Olivo. ³¹ Ni'r Jesús rë' lequë':

—Yúgu'tèli' gac chop ládxi'li', uca'nli' neda' na'a dzö' ni, le nayúj lu guich la'y ca gac quia', rna: “Guna' ga gatië' Bönni' Uyú Bö'cu' Zxila', ati' lásłasba' bö'cu' zxila' na'.” ³² Cati' ubana' lu yöl-la' gut, ni'r tsija' tsajnöra' lauli' zaca' luyú Galilea.

³³ Ni'r bubie' didza' Pedro, rë' Jesús:

—Zal-la' lac chop ládxi'quë', luca'në' Li' yúgu'të', neda' cutu gac chop ladxa'a, cutu uca'na' Li'.

³⁴ Jesús gudxë' lë':

—Le nactë rëpa' li', na'a dzö' ni, cati' zi'a cödxlba' zxi'n druz, li' chgnau' tsonn lzu cutu núnbë'u neda'.

³⁵ Ni'r Pedro gudxë' Jesús:

—Zal-la' gátlentea' Li', cutu ca' gnia' cutu núnbë'a Li'.

Lëzca' cni gulanë' yúgu'të bönni' uséd queë'.

Jesús rulidzë' Dios la' yël Getsemaní

³⁶ Ni'r Jesús bdxínlenë' lequë' la' yël Getsemaní, ati' gudxë' yugu' bönni' uséd queë' na', rnë':

—Gul-cö'tsca' ni tsal tsija' yelati' ni'l, tsajlidza'-në' Dios.

³⁷ Jesús bchë'ë Pedro len gropë' zxi'në' Zebedeo, ati' gzu lahuë' ruhui'nnë' len rsëbi ladxë'ë. ³⁸ Ni'r Jesús gudxë' lequë':

—Ruhui'ni ladxa'a len huatcza' lu yöl-la' rsëbi ladxi'. Gul-gá'n ni len gul-ná' yël tsazxön len neda'.

³⁹ Gdödë' Jesús yeláti'dau' ni'l, ati' ni' byechuë'. Butság lahuë' lyu len bulidzë' Dios, gnë':

—Xuza', chqui' huac, ben ga cugún bayúdx saca' qui'a lë ni, san clëg ca rë'nda' neda', san ca rë'nnu' Li' gunu'.

40 Cati' budxinë' Jesús ga na' nacu'ë bönni' uséd queë', yajxaquë'ë lequë' tasië', ati' rë' Pedro:

—¿Naru' cu guctsa gná'lenu' neda' tsaxxön yël tu chi'itéz? 41 Gul-ná' yël len gul-lidzë' Dios gnábili'-në' gáclenë' lbi'ili', cui gü'li' latj si' bë' lbi'ili' le xöhui' Satanás tu' xöhui'. Bö' nac-czli' nasína'tecz, san lu yöl-la' bunáchz queëli' nacuídi'li'.

42 Ni'r gyijë' Jesús le buróp lzu len bulidzë' Dios, rnë':

—Xuz, chqui' cugác gunu' ga cutu saca' qui'a lë ni, ben ca rdzag ladxu'u Li'.

43 Cati' böjë', leyúbl duxaquë'ë lequë' tasië' le nadódr yël yøj lauquë'. 44 Ni'r buca'në' lequë' Jesús, ati' gyijë' leyúbl len bulidzë' Dios le bunn lzu, len tuz ca gnë' zi'al rnë'. 45 Leyúbl böjë' ga na' nacu'ë bönni' uséd queë' len rë' lequë':

—¿Rástsali' na'a, len ruzi'tsa ládxi'li'? Gul-yutsca', chbudzág lau. Neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, chnadöda' lu na'quë' bönni' dul-la'. 46 Gul-tsás, huayejru'. Gul-yutsca', chbdxinë' ni bönni' na' rudödë' neda'.

Ta'chë'ë Jesús nadzunë'

47 Tsal ni' ru'ë didza' ni Jesús, la' bdxintë' ni Judas, bönni' nabáblenë' idxínnutë' na', ati' dza-gquë' lë' bönni' zian, nua'quë' guia tuchi' len yugu' yagdau'. Nasöla'quë' lequë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zëjni'në' bunách judío. 48 Judas, bönni' na' rudödë' Jesús, chbului'inë' lequë' tu le gunë' le gac bë' nu nac Jesús, gnë':

—Bönni' na' utság lahua'-në', Lë' na' Jesús. Gul-sönë'.

49 Ni'r gbiguë'ë Judas ga na' zoë' Jesús, rnë':

—Padiux, Bönni' Usëdi.

Ni'r la' butság lautë' Lë'. ⁵⁰ Jesús rë' lë':

—Böcha'a, ¿bizxa huen za'u ni?

Ni'r gulabiguë'ë bönni' na', gulazönë' Jesús.

⁵¹ Gleycjë' guia tuchi' queë' tuë' bönni' dzaguë' Jesús len benë' huë', bchuguë' guid naguë' huen dxin queë' bxuz blau. ⁵² Jesús gudxë' lë':

—Bugú' lidx, guia tuchi' quiu' na'. Yúgu'të nup tu'di'ini guia tuchi', lu guia tuchi' lat. ⁵³ ¿Naru' cu nöznu' huac ulidza' Xuza', ati' Lë' la' gsöla'të' quia' ziantër ca chinnu cö' gbaz la'y le nac zian gayu'ë tu cö' hueaj? ⁵⁴ Chqui' guna' cni, ¿nacx gac utság le nayúj lu guich la'y, rna cni ral-la' gac quia'?

⁵⁵ Ni'r Jesús gudxë' yugu' bönni' ni':

—¿Brújtsali' nua'li' guia tuchi' len yagdau' quië sönli' neda' ca runli' rzönli'-në' gban? Yugu' dza grö'a lauli' ga nac nchil gdau' busëdgacda' bunách, san cutu gzxönli' neda'. ⁵⁶ Rac cni yúgu'të lë ni quië utság le nayúj lu guich la'y, ca na' gulanë' bönni' glu'ë didza' uláz queë' Dios.

Ni'r guluca'në' Jesús yúgu'të bönni' uséd queë', len guluzxundjë' ni'.

Rdxinë' Jesús lauquë' bönni' gdau'

⁵⁷ Ni'r gulachë'ë Jesús bönni' na' zönquë' Lë', guladxinë' lahuë' Caifás, bxuz blau, ga ni' nudubquë' ca' bönni' gdau' tu'sëdi len bönni' gul tu'zejni'i.

⁵⁸ Pedro nauzë' Jesús zi'tu' zi'tu'z, len bdxinë' ga nac lö'a lidx bxuz blau na', quië glé'inë' nacx utsaguë' Jesús.

⁵⁹ Guluguiljë' nu uquí Jesús yugu' bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zejni'i len bönni' gdau' ta'bequi xbey, zal-la' si' yë'ë bönni' na', quië gac la'chuguë'

queë' gatië'. ⁶⁰ Cutu bi guludzölnë' zal-la' guladx-inë' bönni' zian len gulanë' queë' le cunác. Ga budxtë guladxinë' chopë' bönni', ati' lu yöl-la' rzi' yë' quequë' gulanë' queë', ⁶¹ ta'në':

—Bönni' ni gnë': “Huac uquindja' gdau' queë' Dios, ati' tsonn dzaz uchisa' lei.”

⁶² Ni'r gyasë' gzuinë' bxuz blau na', len rë' Jesús:

—¿Naru' cu rubi'tsu' didza'? ¿Bizxa caz lë ni ta'në' quiu' bönni' ni?

⁶³ Jesús cutu bi gnë'. Ni'r bxuz blau gudxë' Lë':

—Ni'a queë' Xanru' Dios ban rna bé'ida' Li' quíxjö'u le nac. Gdixjöi' netu' chqui' nacu' Li' Cristo, Zxi'në' Dios.

⁶⁴ Jesús rë' lë':

—Ca na' rnau' naca'. Le nactë rëpa' lbi'ili', glé'ili' neda', Bönni' Nuhuöaquë' Gdu Bunách, rë'a cuit lë'ë yubél Dios, ga ni' dë lu na'a yöl-la' uná bë', len guida' lu böaj luzxbá, gdxina' ga zoali'.

⁶⁵ Ni'r lu yöl-la' rley queë' bchözë' lari' nacuë' bxuz blau, rnë':

—Gnë' zi'ë queë' Dios bönni' ni. ¿Nuzxar naquíniru' nu gnë queë' bönni' ni? Chbyöniczli' didza' xöhui' bë'ë. ⁶⁶ ¿Nacx runi lbi'ili'?

Gulubi'ë didza', gulanë':

—Nabaguë'ë zxguia' gatië'.

⁶⁷ Ni'r guluchijë' zxöna' lahuë' Jesús len glu'ë dö queë'. Gulagapë'ë ru'ë Jesús yela'quë', ⁶⁸ të' Lë':

—¿Nactusu' Li' Cristo? Gnëya'atsca' na'a, ¿nuzxa na' gdap Li'?

Pedro rnë': “Cutu núnbë'a-në' Jesús”

⁶⁹ Tsal ni' glac lë na', lö'al rë'ë Pedro, ati' bdx-innu ga na' zoë' tunu ngul huen dxin, rnanu:

—Lëzca' li' gdálenu' Jesús, bönni' Galilea na'.

⁷⁰ Gdá'baguë'ë Pedro laugac bunách nacuá' ni', rnë':

—Cutu nözda' nuzxa qui na' ru'u didza'.

⁷¹ Cati' brujë' Pedro ga nu ryaz lö'a, blé'inu-në' yetunu ngul, ati' gudxnu nup nacuá' ni':

—Bönni' ni' gdálenë' ca' Jesús, bönni' Nazaret na'.

⁷² Leyúbl gdá'baguë'ë Pedro len gneynë' Dios, rnë':

—Cutu ca' núnbë'a-në' bönni' ni.

⁷³ Yeláti'dau'z gdzey, gulabiga' ga na' zoë' Pedro nup nacuá' ni', len të' lë':

—Le nactë' li' nunu' ca' tsaxxón lequë' le nac bë'u yöl-la' rui'z quiu' didza'.

⁷⁴ Ni'r gzu lahuë' Pedro rudxía dö' cuinë' len rneynë' Dios, rnë':

—Cutu ca' núnbë'a-në' bönni' ni.

La' na'z grödxtëba' zxi'n druz. ⁷⁵ Ni'r yajneynë' Pedro didza' gudxë' lë' Jesús, gnë': “Cati' zi'a cödxlba' zxi'n druz, tsonn lzu chgnau' cutu núnbë'u neda'", ati' burujë' ni' Pedro len grödx yéchi'tsquë'.

27

Tu'dödë' Jesús lu në'ë Pilato

¹ Cati' za' rení' dza na', glun xtídza'quë' yúgu'të bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zëjni'në' bönni' judío quië ludöddë' Jesús. ² Gulachë'ë Jesús náguë'ë ati' guludödë' Lë' lu në'ë Poncio Pilato, bönni' rna bë'ë.

Ratië' Judas

³ Cati' chnözinë' Judas, bönni' na' budödë' Jesús lu na'quë' bönni' gdau', narugu queë' Jesús gatië', bui'nnë', ati' yju'ë chi uruá' dumí plata na' lu

na'quë' bxuz uná bë' len yugu' bönni' gul na'. ⁴ Rë' lequë' Judas:

—Bena' dul-la' le budöda'-në' bönni' tsahui' gatië'.

Ni'r të' lë':

—Cutu gun ga cö'tu' baguí'i lë ni. Le benczu' li' na'.

⁵ Ni'r gru'në' Judas yugu' dumí plata na' ga nac nchil gdau' ati' buzé'ë ni', yajsí yenë'.

⁶ Guluzi'ë yugu' dumí plata na' bxuz uná bë', ta'në':

—Cutu gunn cu'ru' dumí ni ga rgu'ru' dumí gun, le nac lazxjë' bönni' gdödi bunách.

⁷ Ni'r glun xtízza'quë', ati' glá'uinë' dumí na' tu la' yël queë' bönni' huen rö'ö quië gac ga la'gachë'ë bönni' gza'a. ⁸ Qui lë ni na', ga rdxintë na'a dza nazí' lei latj na', La' Yël Rön. ⁹ Cni guc, butság lë na' gnë' Jeremías, bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë': “Gulaguel-lë'ë chi uruá' dumí plata na', tsca le gulasáqui'në' Lë' bönni' Israel, ¹⁰ ati' dumí na' glá'uinë' la' yël queë' bönni' huen rö'ö. Lë ni bului'inë' neda' Xana'.”

Rdxinë' Jesús lahuë' Pilato

¹¹ Cati' guluschinë' Jesús lahuë' Pilato, bönni' rna bë'ë na', bönni' ni gnabnë' Jesús, rë' Lë':

—¿I nacu' Li' Bönni' gna bé'inë' bönni' judío?

Jesús rë' lë':

—Le nacz rnau'.

¹² Cati' guluquië' Jesús yugu' bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zejni'i, cutu bi didza' bubí'ë Jesús.

¹³ Ni'r Pilato rë' Jesús:

—¿Naru' cu ryõntsanu' cáti'ga zian le ta'në' quiu'?

14 Jesús cutu bi didza' bubil'ë. Cni guc, bubannë' bönni' na' rna bë'ë.

R-rugu queë' Jesús gatië'

15 Cati' nac dza Lni Pascua na', dëcz tu le runë' Pilato, bönni' na' rna bë'ë, ca ta'náb bunách ru-sanë' tuë' bönni' yu'ë lidx guia, núti'tëz nu tē'ni us-anë'. 16 Dza na' yu'ë lidx guia ni' bönni' nabaguë'ë zxguia', lë' Barrabás. 17 Cati' guludúb ni' bunách zian na', gnabnë' lequë' Pilato, rnë':

—¿Núzxalë' ré'nili' usana' queëli'? ¿Naru' Barrabás o Jesús, Bönni' na' lë' Cristo?

18 Cni gnë' Pilato le ráquibe'inë' guludödë' Jesús lu në'ë bönni' gdau' le tu'zxé'inë' Lë'.

19 Tsal ni' rö'ë Pilato ga na' rbequi xbeynë', bsöla'nu nu tsjödix lë' ngul queë', rna:

—Cutu bi gunu' queë' bönni' tsahui' ni, le szxöni gúdxida' gdyël lu yël bëhcál le nac queë' Lë'.

20 Gulagú'u yöl-lë'ë bunách zian ni' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gul tu'zejni'i, quië la'nabi Pilato usanë' Barrabás na' ati' gdöddë' Jesús. 21 Leyúbl bë'ë didza' bönni' na' rna bë'ë, rë' lequë':

—¿Núzxalë' chopë' ni ré'nili' usana'-në' queëli'? Gulanë':

—Barrabás.

22 Ni'r Pilato gnabnë' lequë', rnë':

—¿Nacx guna' queë' Jesús, bönni' na' lë' Cristo?

Yúgu'të' ta'në':

—Bdë'ë lë'i yag cruz.

23 Ni'r bönni' na' rna bë'ë rë' lequë':

—¿Bizxa le cunác benë'?

Zidzjr glu'ë didza', ta'në':

—Bdë'ë lë'i yag cruz.

24 Cati' ráquibe'inë' Pilato cutu bruj xtidzë'ë, san glunr rusbõ bunách, ni'r gdel-lë'ë nis len gdib në'ë lauquë', rnë':

—Cutu bi zxguia' nabaga'a neda' ni'a qui yöl-la' gut queë' bönni' tsahui' ni. Le gunczli' lbí'ili' lë ni.

25 Gulubí'i didza' yúgu'të bunách ni', ta'ná:

—Yöl-la' gut queë' bönni' ni gbága'tu' netu' len la'baga' ca' zxi'ntu'.

26 Ca' guc, Pilato busanë' quequë' Barrabás na'. Ni'r gna bé'inë' bönni' rjaquë' gdil-l la'guinë' Jesús, ati' gdöd ni' budödë' Lë' lu na'quë' quië ludë'ë Lë' lë'i yag cruz.

27 Gulachë'ë Jesús lu yu'u yúlahui' nazí' lei pretorio bönni' rjaquë' gdil-l nacu'ë lu në'ë bönni' na' rna bë'ë, ati' ni' gulutubë' ga na' zoë' Jesús yúgu'të bönni' rjaquë' gdil-l nacu'ë ni'. 28 Ni'r gulagúë' lari' nacuë' Jesús len gulugacuë' Lë' tu lari' xna, ca rácugac nup ta'ná bë'. 29 Guludxië' icjë' tu bregui' zxuza' në'i yag yötsi' len guluzóë' tu guidau' lu në'ë yubél le rului' ca tu xuyág qui bönni' yúlahui'. Ni'r guluzechu zxibquë' lahuë' len gulutitjë' Lë', ta'në': —Bica' zxön Li', rna bé'inu' bönni' judío.

30 Ni'r guluchijë' Lë' zxöna', ati' guluguel-lë'ë gui na' len gulaguinë' icjë'. 31 Gdöd gulutitjë' Jesús, gulugúë' lari' na' nacuë', ati' gulugacuë' Lë' lari' queëczë'. Ni'r gulachë'ë Lë' quië tsajda'quë' Lë' lë'i yag cruz.

Tu'dë'ë Jesús lë'i yag cruz

32 Cati' ni' gularujë', yajxáca'quë' Simón, bönni' Cirene, ati' glunë' ga bi'ë yag cruz queë' Jesús.

33 Cati' guladxinë' latj nazí' lei Gólgota, le rna lu didza' xidza', Latj Qui Böga' Icjru', 34 ni' gulugui'jë'

Jesús nup zi nutsi'i zxágala'aba' böa' guixi'. Cati' buxí' ru'ë lei Jesús, cutu gu'nnë' gui'jè'.

³⁵ Cati' chnuda'quë' Lë' lë'i yag cruz, gulaguisië' lari' nacuë', len guluquitjè' lahui le gac bë' núzخالë' gaqui queë'. Cni guc, butság lë na' gnë' bönni' bë'ë didza' uláz queë' Dios, gnë': “Gulaguisië' lari' nacia' len guluquitjè' lahui le gac bë'.” ³⁶ Ni'r gulabö'ë ni', tu'yüë' Jesús. ³⁷ Lëzca' guluzóë' lë'i yag cruz icjlë' Jesús tu didza' rguixjò' le nabaguë'ë, rna cni: “Bönni' ni Jesús, Bönni' rna bé'inë' bunách judío.”

³⁸ Ga ni' dë'ë Jesús, ni' guludë'ë ca' lë'igac yag cruz chopë' gban. Tuë' guludë'ë cuit lë'ë yubél, len yetüë' na' cuit lë'ë yögl. ³⁹ Guladödë' ni' bönni' gululídz zi'ë Jesús len golutá icjquë', tu'titjè' Lë', ⁴⁰ ta'në':

—Ja, Li' na' uquindju' gdau' ati' tsonn dzaz ca' uchistsu' lei. Buslá cuinu' na'a chqui' nacu' Li' Zxi'në' Dios. Bötjtsca' lë'i yag cruz na'.

⁴¹ Lëzca' cni gulutitjè' Lë' yugu' bxuz uná bë' len bönni' gdau' tu'sëdi len yugu' bönni' gdau' fariseo, len bönni' gul tu'zejni'i, ta'në':

⁴² —Yugu' nu yubl buslë' bönni' ni, san cutu gac uslá cuinë'. Chqui' naquë' bönni' gna bé'inë' bunách Israel, huötjtsquë' na'a lë'i yag cruz, ati' tséjlë'tu' Lë'. ⁴³ Lë' buzzöni ladxë'ë Dios. Dios uslaczë' Lë' na'a chqui' rë'nnë' Lë', le gnë': “Zxi'në' Dios naca'.”

⁴⁴ Lëzca' cni gululídz zi'ë Lë' gban na' da'quë' lë'igac yag cruz ga ni' dë'ë Jesús.

Ratië' Jesús

⁴⁵ Cati' bdxin huagbíd, bchul gdutë yödzyú ga bdxintë gdu rdöd xhuö. ⁴⁶ Gdu rdöd xhuö na', bë'ë zidzj didza' Jesús, rnë':

—Elí, Elí, ¿lama sabactani?

Didza' ni rna lu didza' xidza': “Dios quia', Dios quia', ¿bixz quië nubíj ladxu'u neda'?”

⁴⁷ Cati' gulayöni didza' ni nup nacúa' ni', ta'ná:

—Bönni' ni rulidzë' Elías, bönni' ni' bë'ë didza' uláz queë' Dios.

⁴⁸ La' gxítitë' tuë' bönni' nutsë'ë ladjquë' len gdel-lë'ë tu le blul rxup nis, ati' buxúpinë' lei nup zi len buzóë' lei lu gui, ati' butsguë' lei ru'ë Jesús quië xupë'. ⁴⁹ Ni'r yela'quë' bönni' ni' ta'në':

—Glözgar. Uyútsca'ru' chqui' huidë' Elías uslé' Lë'.

⁵⁰ Leyúbl grödxyé'ë zidzj Jesús ati' burujtë bö' nacczë', guttë'. ⁵¹ La' na'z bröza'të lari' nal-la' lu gdau', bruj chopl le gdel-la' icjl ga bdxintë xni'i. Ni'r gtit luyú len gulalá'a guiöj. ⁵² Gulayálj yeru ba quegac nup chnatgac, bönni' ni' gulayejlë'ë Dios, ati' gulubanë' bönni' na'. ⁵³ Gdöd bubanë' Jesús, gulurujë' yeru ba quequë' bönni' na' len gulayazië' yödz la'y Jerusalén, ga ni' gulale'i lequë' bunách zian.

⁵⁴ Ni'r cati' gulalé'inë' gtit luyú len lë na' glac, gládxinë' bönni' ni' nacu'ë lu në'ë bönni' rjaquë' gdil-l lenca' bönni' rjaquë' gdil-l nacúa'lenë' lë' tu'yüë' Jesús, ta'në':

—Le nactë bönni' ni guquë' Zxi'në' Dios.

⁵⁵ Zi'tu'z gulacua'nu ni' ngul zian tu'yunu Jesús, ngul na' guladálennu Jesús cati' ni' buzë'ë luyú Galilea, ati' glunnu xchinë', gulagu'nu le glahuë'.

⁵⁶ Nútsa'cnu ca' ladjcnu María Magdalena len

María, xna'quë' Jacobo len José, ati' zoanu ca' ni' xna'quë' zxi'në' Zebedeo.

Ta'gu'ë Jesús yeru ba nadj lë'i gui'a guiöj

⁵⁷ Cati' chrdzö' dza na', bdxinë' ni' José, bönni' Arimatea, bönni' dë yöl-la' tsahui' queë', len dë'ë ca' Jesús. ⁵⁸ Yajyúë' Pilato bönni' ni len gnabë' latj u'ë Jesús. Ni'r Pilato gna bë'ë lunödzejë' queë' Jesús. ⁵⁹ Gzxi'ë Lë' José len buchölinë' Lë' tu lari' dxi'a. ⁶⁰ Ni'r glu'ë Lë' yeru ba cub queë' le naguidjë' lë'i gui'a guiöj. Budë'ë tu guiöj blag zxön ga nu ryaz yeru ba na' ati' zhuöjë'. ⁶¹ Gulacua'nu ni' María Magdalena len yetunu María ca', rö'cnu ra' yeru ba na'.

Tun chi'ë ba queë' Jesús bönni' rjaquë' gdil-l

⁶² Cati' za' reni' yetú dza, gdöd gulupë'ë qui dza la'y quequë' bönni' judío, guludubë' ga zoë' Pilato yugu' bxuz uná bë' len yugu' bönni' gdau' fariseo. ⁶³ Të' Pilato:

—Bönni', rajneytu' bi gnë' bönni' rzi' yë' na', cati' ni' zoë' nabanë', gnë': “Cati' gac tsonn dza ubana' lu yöl-la' gut.” ⁶⁴ Qui lë ni na' gna be'i nup lun chi'i ba ni' ga gdxintë dza bunn, cui djaquë' chdzö'l bönni' usëd queë' lubijë' Lë'. Ni'r lë' bunách: “Bubanë' Jesús lu yöl-la' gut.” Chqui' cni gac, didza' cunác' lu'ë guntër huia'dö' ca ben didza' cunác' na' glu'ë zi'al.

⁶⁵ Pilato gudzë' lequë':

—Ni nacu'ë bönni' rjaquë' gdil-l. Gul-chë'ë queë'li'. Gul-tséaj, gul-gún chi'i yeru ba na' tsca sáqui'li' gunli'.

⁶⁶ Ni'r yjaquë' ni' len guluseyjë' dxi'a yeru ba na', len guludë'ë lë'i guiöj na' tu le gac bë' chqui' gsalj, ati' guluca'në' ni' bönni' rjaquë' gdil-l lun chi'ë lei.

28

Rubanë' Jesús lu yöl-la' gut

¹ Cati' chgdöd dza la'y quequë' bönni' judío, len chza' reni' dza domingo, yajyucnu yeru ba queë' Jesús María Magdalena len yetunu María na'. ² Tsalz gtit luyú. Cni guc, le bötjë' tuë' gbaz la'y queë' Xanru' narujë' yehua' yubá. Bdxinë' ra' yeru ba na' ati' gduë' guiöj blag zxön na' len grö'ë lu guiöj na'. ³ Nalá' lahui gbaz la'y na' ca yös yení', ati' zxíla'dau'z nac lari' nacué'. ⁴ Cati' gulalé'inë' lë' bönni' na' rjaquë' gdil-l tun chi'ë yeru ba na', gládxinë' lë' len gulazxizië'. Guladzö'ë lu yu, glaquë' ca bönni' nat. ⁵ Ni'r gbaz la'y na' gudxë' yugu' ngul na', rnë':

—Cutu gádxili'. Nözda' ruguiljli'-në' Jesús, bönni' na' guludë'ë Lë' lë'i yag cruz. ⁶ Cutu zoë' ni le chbubanë' ca na' chgnaczë' Lë'. Gul-dá, uyuli' ga ni' gutë' Xanru'. ⁷ Gul-tséaj na'a, gul-tsjödx-quë' bönni' uséd queë' chbubanë' Jesús lu yöl-la' gut, ati' na'a Lëczë' nörë' lauli' zaca' luyú Galilea. Ni' ulé'ili'-në'. Chgudxa' lbi'ili' le glu'ë Dios lu na'a.

⁸ Ni'r la' guluzá'tënu ra' yeru ba na', tádxinu len tu'dzjínu, ati' jarélu'cnu zjacnu zajtíxjöi'cnu yugu' bönni' uséd queë'. ⁹ Tsal ni' zjacnu, yajtsaguë' lecnu Jesús, len rë' lecnu:

—Padiux.

Ni'r gulabíga'nu ga zoë' Jesús len gulunída'nu ni'ë. Gulayíj ládxi'cnu Lë'. ¹⁰ Ni'r Jesús rë' lecnu:

—Cutu gádxili'. Gul-tséaj, gul-tsajtixjöi'-cnë böcha'a tsjaquë' zaca' luyú Galilea, ati' ni' lulé'inë' neda'.

Le gulaguíxjö'ë bönni' rjaquë' gdil-l

¹¹ Tsal ni' zjacnu ngul na', guludxinë' lu yödz ni' bönni' na' rjaquë' gdil-l glun chi'ë yeru ba na', ati' gulaguíxjöi'në' yugu' bxuz uná bë' yúgu'të lë na' glac. ¹² Cati' chgulutubë' bönni' gul tu'zejni'i, glun xtída'quë'. Ni'r dumí zian gulunödzjë' quequë' bönni' na' rjaquë' gdil-l. ¹³ Të' lequë':

—Cni gnali': “Guladxinë' chdzö'l bönni' uséd queë' len gulubijë' Lë' tsal ni' rastu'.” ¹⁴ Chqui' huayönnë' lë ni bönni' rna bë'ë, netu' uzéjni'tu' lë' len guntu' ga cutu bi gunë' queëli'.

¹⁵ Ni'r gulazi'ë dumí na' bönni' na' rjaquë' gdil-l ati' yjenquë' ca na' chnazëdquë'. Cni guc, tu'zë' didza' ni bönni' judío ga rdxintë na'a dza.

Jesús rsölë'ë yugu' bönni' gbaz queë'

¹⁶ Ni'r yjaquë' luyú Galilea idxineajtë' bönni' uséd queë' Jesús, ati' guladxinë' lu guí'adau' na' chbului'inë' lequë' Jesús. ¹⁷ Cati' gululé'inë' Jesús, gulayíj ládxi'quë' Lë', san la'quë' glac chop ládxi'quë'. ¹⁸ Ni'r gbiguë'ë Jesús ga na' nacu'ë, len rë' lequë':

—Dios chnudödë' lu na'a yúgu'të yöl-la' uná bë' yehua' yubá len luyú ni. ¹⁹ Qui lë ni na', gul-tséaj, gul-tsajsëdi yúgu'të bunách gza'a gdtë yödzlyú. Gul-quíl lequë' nis, ugunli' dxin lë' Dios Xuz, len lë' Dios Zxi'n, len lë' Dios Bö' La'y. ²⁰ Gul-sëdi lequë' lunë' yúgu'të lë na' gna bé'ida' lbi'ili'. Gul-yutsca', néda'cza' zóalena' lbi'ili' yúgu'të dza ga gdxinr dza udx qui yödzlyú. Ca' gac.

Didza' cub rucá'n tsahui'
New Testament in Zapotec, Southern Rincon
(MX:zsr:Zapotec, Southern Rincon)

copyright © 1992 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Zapotec, Southern Rincon

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Zapoteco, Rincón Sur [zsr], Mexico

Copyright Information

© 1992, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Zapotec, Southern Rincon

© 1992, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 4 Mar 2023 from source files
dated 29 Jan 2022

7feac3cb-fa00-54f1-b2be-b4d6aa29755b